

KATEDRA KATEDRA

SVETA DRUŽINA, olje, leta 1734 narejeno za šentpetrsko cerkev v Ljubljani, velja za izredno barvno prefinjeno baročno delo tega sicer vodilnega slovenskega stropnega iluzionističnega slikarja (Čopičeva), to je takšnega, ki slikarsko čara prostore, ki jih ni: s tem briše mejo med resničnim, arhitektonskim in umišljenim nebeškim svetom; pomembne freske na Sladki gori in v Grobljah.

FRANC JELOVŠEK
(1700—1764).

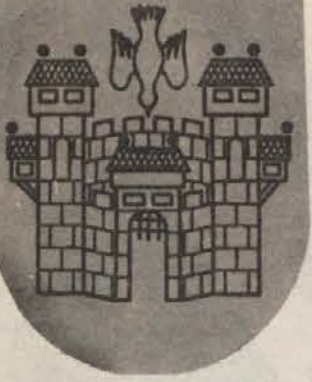
RASTKO MOČNIK: INTELEKTUALNO OBLEGATI
LJUBLJANO!
BOGDAN RAKOVEC: ZA KOLIKO MILIJONOV DEM?
ŠOLARJI IN ŠTUDENTI: POLOVICA VERNIH
IGGY POP, LAURIE ANDERSON, STRAW DOGS

desno SLEPCI NA SONCU
(1911) grafit, 83 × 64 cm, ekspresionista Frana Tratnika

UTRINKI (16)

Kdor je za Maribor, naj dvigne roko!

Ko sem 1. januarja nekje ob pol sedmih vstal in se očedil, sem se spomnil na obljubo Mariborčanom v pretekli noči. Mater sem pretiraval! Tisoč delovnih mest! Rekel bi sto, pa bi jih že kam vtaknil, ampak za tisoč, za tisoč bo potrebno pošteno razmisliti! Potlej me bo pa glava pekla. Ne maram skrbi, ker me potem presneto peče v betici. No, bomo že nekako, s skupnimi napori.

Po zajtrku (francoska od včeraj in prezačeni brizgane) sva se z otrokom odpravila na Kalvarijo. Lep grič, bi rekel pesnik, jaz, lider pa sem v njem videl oviro. Oviro za rodovitna polja, kjer bi moje seme dalo našo, slovensko koruzo, temelj vseh prizadevanj, da bi mati Slovenija postala samohranilka.

Otrok je med mojim razmišljanjem tekal po terasah

Kalvarije, ki so sicer široke, vendar ne dovolj za moje misli in nazor. »Ata, glej, grozdje!« je vzkliknil in se mi v skokih približal. V roki je imel skupek zmrznjenih grozdnih jagod. Razložil sem mu, da je to za ledeno vino. Če bi bilo po moje, bi na Kalvariji že zdavnaj gojili eiskaffee, ampak kaj morem, nekaterih se pač ne da prepričati. Enako je bilo s TAM-om. Ah, pa kaj bi o tem.

Lakota me je jela dajati in s tamalim sva se odpravila v dolino. Nekje na pol poti sem srečal prijatelja. »Ti Tona, včeraj si ga pa vredu sral,« mi je dejal potem, ko sva si voščila. »Bo že,« sem odvrnil in pospešil proti domu.

Kosilo je bilo božansko. Vsaj žena me razume, žena in domovina, že zaradi njiju moram vztrajati.

Popoldan sem gledal televizijo. Ni me bilo v kadru, škoda, ker se rad gledam s profila. Po svoje pa je tudi dobro, zaradi tistih preklelih tisoč. No, sicer je pa tu leto, ki se bo v zgodovini pisalo kot moje. To ne pomeni, da nisem za teamsko delo, toda nekdo mora te-

am ustvariti. In jaz sem ga. Ne manjka nam novih idej, ki so bolj sveže od mortadele. Ne rečem, da v njih ni špeha, so pa tudi olive, če se izrazim v stilu Krilova.

Vem, vprašali boste, kje so sredstva za te ideje (v mislih imam denar). Po mojih izračunih (verificirala jih je žena) le-teh sploh ne potrebujemo. Saj imamo vendar ustvarjalno energijo, ki se v veličastnih amplitudah vije skozi mesto (in okolico).

V vojni je človeški faktor mnogo pomembnejši od tehnologije. S preprostim matematičnim modelom Tolstoja (vojna — mir = Ø, iz česar sledi vojna = mir), lahko po analo-

giji trdimo, da je tudi v miru človeški faktor pomembnejši od tehnologije. Tako smo zmogli s pomočjo ustvarjalne energije dosegati navidezno neostvarljive cilje (naprimer drugi kolosek proge Hoče — Arja vas).

Vsak bister bralec, ki jih je v Mariboru zagotovo več kot sedem, se bo vprašal, čemu uvodni pesimizem. Hotel sem, da vsak sam odkrije mesto, kjer se črnogledost umakne optimizmu. Zakaj je to pomembno?

Točno na tem mestu se namreč nahaja točka G!

Vaš lider Tona

Mestu Maribor so v minulih letih prilepili nekaj oznak, ki mu niso prav nič naklonjene: industrijska puščava, kulturna sivina, zaspano mesto... Ideje lahko postanejo materialna sila, kadar zagrabijo množice. Zdi se, da so te slabšalne ideje zagrabile preveč ljudi v mestu, da bi lahko v kratkem pričakovali obrnitev na bolje.

Obnavljanju duha kapitalizma v mestu moramo poiskati primerno spodbudo. Zagotovo ob koncu 20. stoletja ne more več pomagati protestantska etika. Poiskati moramo novo teorijo, ki bo tako korenita, da bo človeka zagrabila pri obeh njegovih korenih. Človek kot družbeno bitje ima dva korena: sebe in svoj dom.

Uspešna teorija je po naravi presenetljiva, zato ima veliko razlagalno moč. Teško jo je ovreči, ker postavlja številne znane zadeve v novo, posebno svetlobo. Za rešitev zagat mesta Maribor se zdi najprimernejša teorija ljubice/ljubčka.

Potrebo po ljubici ali ljubčku imajo zakonski pari z urejenim vsakdanjim življenjem. Dve sestavini sta ključni za to urejenost: stanovanje in zaposlitev z dobro plačo. Zato moramo vsem mladim parom zagotoviti lastna stanovanja, da se ne bodo več stiskali pri svojih starših ali v podnajemniških sobicah. Samo tako bomo potrebo, da hodijo v družbo kot par, lahko nadomestili s potrebo, da hodijo v družbo z ljubico ali ljubčkom.

V družbo bodo lahko zahajali vsak posebej samo, če bodo imeli zadostno plačo. Kajti ljubico ali ljubčka lahko pelješ kamorkoli razen v lasten dom. Torej se nujno poveča obisk kulturnih prireditelj vseh vrst, pa tudi kvalitativnih lokalov. Eden od razlogov je tudi ta, da člana zakonskega para ne moreta obiskovati istih prireditelj in lokalov. Tako bi v Mariboru slednjič odpravili neprijetno dejstvo,

da srečujemo na vseh prireditvah enake obraze. Hkrati bi se morala povečati kulturna ponudba. S tem bi zagotovili dodatno delo vsem umetniškim ustvarjalcem in poustvarjalcem. Sivino bi nadomestila pestrost.

S splošno uveljavitvijo ljubice in ljubčkov bi se nujno spremenil odnos do šušmarstva oziroma popoldanske črne zaposlitve. Zanj preprosto ne bi bilo več časa. Zato bi vsi bolje delali v redni službi. Hkrati bi se v mestu sprostil najmanj tisoč novih delovnih mest. Še več, namesto da poležavamo po jogijah pred televizorji, bi se redno odločali za socialna dejanja: pogosto bi prestopali prag lastnega doma — odhajali v javnost in se umikali v zasebnost. Javnost bi postala večplastna: obiskovalci prireditelj bi si z rednim obiskovanjem izostrili okus in kriterije. Intenzivnost vsakdanjih občutij pa je merilo političnosti posameznika. To bi bila politična plast javnosti. Zahajanje v javnost z ljubico ali ljubčkom pa pomeni tudi novo razsežnost za zasebnost. Pomeni sprostitve napetosti, ki jih sproža monogamna zveza.

Rahljanje monogamnosti z ljubico ali ljubčkom in ne v kakšni drugačni obliki je v skladu s sedanjimi moralnimi usmeritvami v slovenski družbi. Je v skladu z dvojno moralno katoliške interpretacije krščanstva. Kajti moj zglede niso šale, v katerih zakonec iznenadi tretjega v omari ali postelji.

Slednjič moram predlagano teorijo dopolniti še s pripombo psihologa Franceta Prosnika. Za uspešno uveljavitev teorije moramo nujno dati novo veljavo vojaškim častnikom. Bližje uniforme in zvenketanje srebrne sablje sta neizogibna za uspešno plešno prireditev ali prijetno kramljanje v odmoru gledališke predstave.

IGOR KRAMBERGER

ANTIPROPAGANDA (3.) — OBLJUBE

Obljuba dela dolg — še daljši pa je atribut porno-zvezdnikov in dobrih ponudnikov. S tem, ko ponudnik ponuja določen izdelek ali storitev, obljublja, da zares ponuja prav oz. vsaj to, ne pa nečesa drugega, slabšega, manjvrednega ali kako drugače neustreznega dani obljubi. Posebno področje obljubljanja je javno oglaševanje oz. reklama, pri kateri velja biti posebej previden: namenjena je namreč prepričevanju potrošnika, da potrebuje nekaj, česar v resnici ne potrebuje, oz. da potrebuje uslugo dražjega ponudnika, oz. da med sorodnimi ponudniki izbere prav to in to itd. Reklame so nekako nagnjene k temu, da prikazujejo oglaševano ponudbo v lepši luči od resnične, toda, pozor! Če je reklama očitno fantazijska, neverjetna ipd., je vse v redu: opravlja pač poslanstvo seznanjanja potrošnikov z npr. imenom, blagovno znamko ali zgolj smislom za humor določenega ponudnika. A če obstaja le najmanjši utemeljen sum, da je olepšano prikazovanje ponudbe mišljeno resno, je to resna obljuba in s tem **kaznovno dejanje namernega zavajanja javnosti** zaradi pridobitve materialne koristi, ali, z drugo besedo, **velika goljufija**. Pred sodišče pa seveda ne kaže postaviti tistega, ki je reklamo izdelal, pač pa njenega naročnika oz. plačnika, ki je tako oglaševanje naročil, odobril in spravil v javnost.

Trgovci in proizvajalci vse pogosteje vabijo kupce s **popusti in ugodnimi kreditnimi pogoji**. Pri slednjih se pogosto poslužujejo nevednosti kupcev oz. njihovega nepoznavanja obrestnega računa. Če npr. kupite neko stvar na dva obroka s »5%« obresti tako, da plačate polovico cene takoj, drugo polovico plus 5% obresti na celotno ceno pa čez en mesec, ste se pustili kar dvakrat ali trikrat nategniti: obresti se namreč za-

računavajo le na dolg, ne pa tudi na že plačani del blaga, torej so v tem primeru 10, ne pa 5%; 10% so v tem primeru **mesečne** obresti, kar zneso na leto že pri mesečnem obračunu okroglo 185,11% (v resnici pa še več, kajti banke računajo obresti dnevno). Tudi popusti so lahko kaj dvomljiva stvar. Stalna praksa je, da proizvajalec neko blago potihoma podraži za npr. 100%, potem pa na novo ceno odobri popust recimo 40% in ga na veliko oglašuje — roba pa je v resnici 30% dražja kot pred to domiselno operacijo. Tudi oglaševani odstotki popustov so vredni preverjanja. Trgovska mreža **Ona-on** je pred kratkim na vežuju oglaševala »50% popust v blagu — kupi 2, vzemi 3!«. Popust po tem načelu seveda ni 50, ampak samo 33,33%—50% predstavlja **pribitek** na plačano blago, kar pa seveda ni enako popustu. Pri Ona-on bi kot trgovci že lahko poznali razliko med rabatom (= popustom) in maržo (= pribitkom)! Da seveda sploh ne govorimo o tem, da ta t.i. popust ni splošen, ampak vezan na količino nakupa istovrstnega blaga, torej si prej zasluži ime razprodaja, za katere pa vemo, da se hoče ponudnik z njimi znebiti blaga slabše kvalitete oz. tistega, po čemer v kratkem ni več pričakovati povpraševanja. Cene v grosističnih prodajalnah, t.i. diskontih, so praviloma res nižje kot v običajnih trgovinah, a to velja le v času razmeroma nizke ali nikakršne inflacije; ker se roba v njih obrača hitreje kot v navadnih prodajalnah, je kaj verjetno, da še prej pojavi tudi po novih cenah, ki so višje kot drugod, čeprav obremenjene z manjšo maržo. Svetu jem previdnost, kakor tudi nasproh pri večjih nakupih — cene v posameznih prodajalnah so lahko na moč različne.

K obljubam spada tudi **delovni čas oz. uradne ure lo-**

kalov in uradov. Če npr. na gostinskem lokalu piše »odprto do 22.00«, pomeni to, da morajo goste do te ure spuščati noter. Če je »zaključna runda ob 21.45« (kar pa mora biti očitno napisano), to pomeni, da lahko do te ure naročaš, kar te je volja, tudi npr. kompletno večerjo in sto litrov vina, in imaš pri tem vso pravico v miru popiti in pojediti naračeno, ne da bi te kdo priganjal ali celo metal iz lokala. Že res, da gostinci niso dolžni delati nadur v nedogled, ampak to ni problem gostov! Če hočejo do 22.00 prazen lokal, naj pač napišejo, da je »odprto do 19.00, strežemo do 21.00, naročila za hrano do 20.00, večja naročila do 18.00« ali kaj podobnega!

Še bolj zoprn je čas malice (seveda med uradnimi urami) v uradih, ko se delo enostavno ustavi. Uradnikom seveda ne kratic pravice do prigrizka, kavice in še česa, toda, ali morajo res vsi to početi hkrati? Naj pač napišejo, da je od takrat do takrat pavza oz. da v tem času delajo s polovično zasedbo in hitrostjo, pa bo čakanje nekako znosnejše!

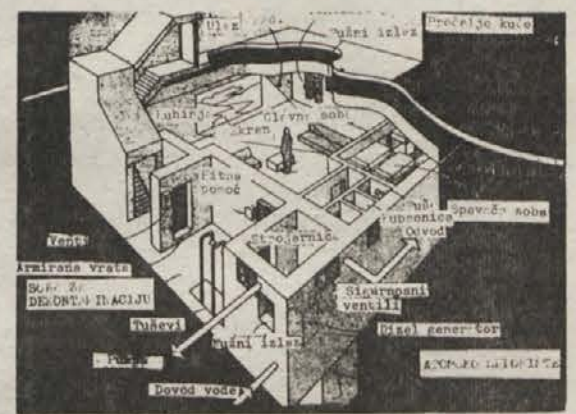
Banke naj bi bile ustanove, vredne posebnega zaupanja, že po definiciji (da o »prijaznih ljudeh« v njih sploh ne govorimo). Pa lahko dan na dan poslušamo in beremo, kako goljufajo svoje »vernike« ipd. Vrste oz. čas čakanja ima seveda svojo ceno (Pregovor pravi, da je čas denar), a bankam ne pade na kraj pameti, da bi poenostavile poslovanje z občani ali zaposlile več ljudi na okencih. Kot človeka, ki kdaj pa kdaj posluje z banko (kot se čakajo, pologom, dvigom ipd. uradno reče), me čisto nič ne briga, če predpisi za vsako transakcijo zahtevajo kup papirjev (naj to zaradi mene ureja nočna izmena naknadno), niti kdo lahko vpliva na poenostavitev poslovanja, ampak hočem priti hitro

na vrsto in brez komplikacij opraviti svoje posle — končno gre za moj denar in banka živi od njega! Do pred kratkim se je dogajalo, da so banke (ko je bilo to še možno) prodajale devize pod uradno dovoljenim limitom ali pod pogojem takojšnjega pologa in vezave za določen čas, čeprav bi po zakonu lahko prodajale tudi cash v večjih količinah. Ali je za take omejitve kriva država oz. NBJ, ki ni pravočasno dostavila plačanih deviz, ali banka, ki je posojala denar za gašenje socialnih nemirov (npr. za plače) firmam, ki ji ga niti pod razno niso mogle vrniti, in je s tem tudi sama postala nelikvidna, je popolnoma irelevantno vprašanje — taka banka pač ne zasluži več našega zaupanja. In če se to dogaja celo v naši najboljši, pojdemo pač v tuje!

Kot še za marsikaj, je tudi za neizpolnjevanje obljub s strani ponudnikov posredno ali neposredno kriva naša **ljuba država**: najsi ne zna stopiti slabim ponudnikom na prste »po uradni dolžnosti«, najsi tega noče, ali pa jim tako ali drugače daje potuho. Predvsem pa neizpolnjevanju obljub sama daje svetel vzgled ali ga celo povzroča oz. zahteva. Če se **zakoni** (ki naj bi bili v normalnem svetu dolgoročne narave) in dolgoročni ukrepi radikalno spreminjajo takorekoč vsakih pet minut, začasni ukrepi pa trajajo v nedogled (in to praviloma tem dalje, čim bolj so represivni), ni taka država vredna, kaj pol dolgega, še pol kratkega kurca ne! Seveda pa tudi potrošniki oz. državljanji (ki državo seveda plačujemo) nismo povsem nedolžni, ker zase in svoje interese vse premalom storimo. Kdor je z malim zadovoljen, daljšega ni vreden!

Naslednjič pa o reklamacijah.

JACKS

VOJNA, JEDRSKA KATASTROFA ... KJE IN KAKO PREŽIVETI?

Se še spomnite sedemdesetih let, ko smo govorili o obrambi in zaščiti kot o množičnem gibanju? O časih, ko smo poslušali številna predavanja in praktično preverjali osvojeno vedenje na to temo? O časih, ko smo gradili in razmišljali o zakloniščih, ki naj bi nas varovala pred morebitnimi posledicami uporabe orožja preteklih ali prihodnje vojne?

Zadnja leta smo te stvari jemali bolj kot nujno zlo kot vitalno potrebo preživetja v morebitni katastrofi. Toda, ali smo danes kaj bolj varni in pripravljeni za takšne dogodke? Morda nas je preprosto povozil čas s svojim tempom (in krizami?) in morda tudi naša podzavestna misel, da smo se na to kdaj že pripravljali.

Nuklearci (delavci NEKa) že od poletja sem pridno vsak petek posvetijo par ur delovnega dne treningu evakuacije ob primeru nesreče po enem izmed številnih načrtov. Kaj bomo storili mi — Mariborčani, če se karkoli zgodi? Ali morebiti mislimo, da smo dovolj daleč od katerekoli nuklearne elektrarne ali dovolj daleč od zali-

V Mariboru je zgrajenih kar **232 zaklonišč** osnovne in dopolnilne zaščite, ki lahko ob primeru nesreče nudijo varnost **42.274 ljudem**. Od teh jih je **188 primernih** za sedemdesetno neprekinjeno bivanje. Vsekakor obstaja še veliko številno kletnih prostorov, ki so evidentirani kot primerni objekti za zaklanjanje, in bi lahko nudili zaščito okrog **60.000 prebivalcem Maribora**.

Če pa se zazremo vase, ali res natančno vemo, kje je vhod v prvo zaklonišče? Ali sploh vemo, kaj bi storili v primeru katastrofe ali človeške agresije, da bi preživeli?

Da bi osvežili spomin in zvedeli še kaj novega, bomo v naslednji številki Katedre govorili o zakloniščih — takšnih in drugačnih, in o vsem, kar sodi zraven. Vsako nesrečo oziroma katastrofo se da preživeti, če vemo kako.

Lahko pa smo sprijaznjeni z vero v različne napovedi prerokov, da bodo katastrofo preživeli tako ali tako le izbranci.

MIRJAM SEVČNIKAR

POSLEDNJI BODO PRVI

Orjemo novo njivo, pravi predsednik mariborskega izvršnega sveta dr. Franci Čuš. Njivo, ki je pohojena, globoko pod vodo, čeprav Anton Rous, njegov predsednik, pravi, da nam je Mariborčanom še zmerom boljše kot dvema tretjinama človeštva. Kdo lahko ljubi Maribor? Komu naj ne zmanjka ljubezni, h kateri kliče Rous, ko se na Piramidi sreča s Milanom Frasom in vdihavata najslabši zrak v Sloveniji?

Dušan Senčar ga ljubi jako močno, saj že 28 let na Pohorju, v Kranjski gori in v Avstriji vodi mariborsko Zlato lisico, ki je letos stala tri milijone 200 tisoč dinarjev. Sindikalist Franc Štelcer ga ima rad, ko pravi, da morajo biti plače tako visoke, da bomo lahko vsi Mariborčani preživeli. Ljubi ga kulturnik Aleš Arih, ki terja od mariborske občine, da še to zimo uredi v Mariboru javno kuhinjo, kjer bo mogoče dobiti vsaj en topel obrok in se pogreti. In socialni dr. Igor Krampač, ki pove,

da bodo brezdomci konec tega meseca dobili tri sobe s po tremi posteljami, konec naslednjega meseca pa še tri ali štiri sobe, je zaljubljen vanj. Rad ga ima Črt Mesarič iz SDK, ki se ne boji zveznega zapora, ker, ko bi ga hoteli zapreti, bi tako prišli po njega mariborski občinski policaji.

Ljubi ga policaj Stane Mlakar, ki pove, da je pri njih Anton Rous rekel, da bi bilo treba klošarje spraviti iz parka. Ljubijo ga tudi klošarji, ki jim bo Prvomajska, kjer bodo postelje za brezdomce, vsaj dokler pač ne bodo imeli svojih prevoznih, daleč. Radi ga imajo tudi v institucijah, kakršna je Center za socialno delo, kjer pravijo, da je treba poskrbeti za ljudi, že preden preden postanejo klošarji.

Ljubi ga prvi Demosovec Stane Holc, ki pozove slovensko skupščino in slovenski izvršni svet, naj zavarujeta interese slovenskega naroda, ki živi tudi v Mariboru. Rad ga ima magister Milan Lovrenčič, ki ponuja uvedbo obvez-

BOJAN TOMAŽIČ

»V Mariboru nekateri delavci ne dobivajo denarja za plače, mariborski »veleumi« pa se ukvarjajo s tem, koliko jih bo stal prevoz snega z Areha v dolino.«

mariborski študent v časopisni anketi

nic Maribora. In McKinseyev doktor Peter Kraljič, ki ponuja projekt rešitve gospodarstva, ga ljubi: »Mi smo lahko le katalizator, lahko vam prenesemo le naše izkušnje.« Ljubi ga Dragica Kšela z Zavoda za zaposlovanje, čeprav sporoča, da je v njem že 7000 brezposelnih ter da je med njimi več kot polovica žensk in 30 odstotkov mlajših od 26 let. Ljubi ga Lojze Peterle, ki pove, da se bo standard tudi v Mariboru znižal še za 30 odstotkov in da še nima socialnega programa.

Rada ga ima dr. Katja Boh, ki ugotavlja, da je naše prebivalstvo utrujeno. Rado ga ima vseh tistih 7756 otrok, ki so še v šolskem letu 1988/89 hodili v vrte, čeprav jih je lani in letos prišlo le še 7217. Nežen odnos z njim imajo tudi občinarji, ki si niso izplačali 13 plač. Rado ga ima vseh 80.000 zaposlenih v mariborski regiji, ki ne vedo, ali bodo jutri še delali. Ljubimo ga tudi novinarji, ki o njem lepo piše-

In tisti z logofthalmijo in skaramuši, potencialni podjetniški dark horsi, ki bodo nekoč rekli: »Odprsi se!« in bo v Mariboru svetlo. Tisti, ki se imajo za mariborski koacervat in so zaslužni za zdajšnjo refolucijo se veselijo v Mariboru: »Zdaj je čas, da to zalijemo!« In ob velikih idejah se misel: »Mariborčani! someščani, ki so jih težave pripeljale na socialno obrobje, so naša ključna vest«, zdi smešna! Poslednji bodo vendar prvi! Feo Volarič: ve: »Ena lastovka še ne prinese pomladi / tri lastovke še ne prinese pomladi / tisoč lastovk še ne prinese pomladi / pa če pridejo vse lastovke / one ne prinesejo pomladi.« Spodbudna pa je zgodba nekega moža, ki je nekoč med napadom božjasti padel v reko. Pozneje si je presenečen opomogel, ležeč na bregu, ker mu je napad, ki ga je pahnil v reko, rešil življenje. Odvzel mu je namreč strah pred utopitvijo. To je razsvetljenje!

SVETA VOJNA IN PACIFIZEM

Evropska misel zadnjih stoletij se v svojem vsaj na videz humanističnem vzponu giblje med svobodnjaškim egoizmom, ki ga označuje Hobbesova maksima »homo homini lupus« z nujnim bojem vseh proti vsem (iz česar se izcedi državno nasilje, ki naj bi državljanom v zameno ponudilo varnost) in med svobodnjaškim altruizmom, ki ga je najbolj glasno zastopal Pjotr Kropotkin s trditvami, da se je v zgodovinskem razvoju človeštva kot veliko uspešnejša izkazala kolektivna solidarnost. Nekje vmes pa se seveda nahaja temeljna paradigma sodobnega evropskega mišljenja, Darwinov boj za obstanek (ne pozabimo, da je k nastanku te teorije svoj bistven delež prispeval Malthusov pesimizem), ki — prenešen na državno raven — govori le o tem, da velike države slej ko prej pohrustajo male in da so »zakoni narave« pač enostavno močnejši od človeških idej.

Vse to pa je seveda res le do neke določene meje, kajti največ gorja prinaša človeški zgodovini neposredno sooč-

nje v vojaško silo materializiranih idej. Če je za evropski način mišljenja merodajen razkol med altruizmom in egoizmom (brez libertetske komponente), pa je v svetovnem merilu bistven razkol med različnimi pogledi v onostranstvo brez resnejših primesti življenjskega utilitarizma. Različni bogovi, okoli katerih se vrtijo svetovni kulturni kompleksi, so kvečjemu groteskne slike pritlehnih človeških strahov, nikakor pa ne nekaj občudovanja in čaščenja vrednega, še posebej če pomislimo na oborožene vernike, ki vekomaj krojijo usodo svetovne zgodovine.

Ko smo — morda zaradi zaslepljenosti ob blišču tehnološkega napredka — mislili, da so božjastne ideologije že dokončno odplesale svoj krvavi zgodovinski ples, nas je najprej predramil Mefisto sam v inkarnaciji velikega šiltskega vodje. Nič čudnega torej, da je ves zahodni svet podlegel lastni izmišljivi in zato, da bi se obvaroval pred pretečo civilizacijsko nevarnostjo, oboroževal njegovega prvega sovraga. Ker je pač

pravilo, da tisti, ki drugemu jamo koplje, sam vanjo pade, rodilo obilne sadove, se sedaj nahajamo tik pred tisto katastrofo, v strahu pred katero smo si nabrali obilno zalogo frustracij. O kakšnem uspešnem »blitz kriegu« med Evfratom in Tigrisom ne more biti govora, o civilizacijski rešitvi bližnjehodnega gordijskega vozla pa še manj.

Kaže, da se le malokdo zaveda brezizhodnosti položaja v rečnih kriznih vozliščih — Sadam je (lahko) stekel pes, ki ima v rokah nespornega aduta (nafto), toda v igri ni le ta, pa tudi islam ni tista kuga, ki bi se je bilo treba bati. Gre za veliko več. Arabski svet je v svoj kulturni kontekst zlahka vsrkal zahodno (še najbolj vojaško) tehnologijo, pri čemer

pa se v njem niti malo niso zamajale tradicionalne »svetovne predstave«, medtem ko je Evropa za tehnološko superiornost plačala izredno visoko kulturno ceno, saj se za »potemkinovo vasjo« napredka ne skriva dobesedno nič. Zahodni svet se boji predvsem tiste moči bližnjehodne njegja mišljenja (ki je nikakor ne smemo zamenjavati z islamom, ki lahko v smrt pošilja množice, ne da bi sama kakorkoli doživela zlom). Moč bližnjehodne tradicije je tisto, kar je zahodnjakom povsem tuje, nedoumljivo in srhljivo, modernizem zahoda pa tej moči ne more zoperstaviti niti idealov demokracije.

Če že ves čas govorimo o človeškem ubijalskem (u)stroju, se nam nujno zastavlja vprašanje pacifizma (ki bi lahko bil edina realna moč zahodne vere, če bi le jemali resno nekatere plat Nove zaveze). Pacifistične ideje so v tem trenutku zares majhni pritlikavčki v primerjavi z gorostasi militarizma, v katerega vodi kolesje sedanjega trenutka; toda moč, ki jo ta ideja

prinaša, bi lahko znova okrepila temelje zahodne civilizacije.

Dogodki v Zalivu, v Pribaltiku in pri nas so seveda povezani, to je sedaj jasno. Na delu so pač velike zveri, ki hrustajo majhne ovčice, vse to pa si lahko privoščijo, ker se je zaključilo neko obdobje medsebojnega spopada evropskih utopičnih idej — sedaj je pač na vrsti ribarjenje v kalnem in preštevanje dobičkov, ki si jih lahko delijo »veliki« na račun »majhnih«. Darwinizem na delu pač vodi neposredno k iskanju nove paradigmatke ideologije — v našem primeru k iskanju že skorajda pozabljenih tradicionalnih klerikalnih vrednot. Zaradi strahu pred vso militantno svetovno napetostjo in možnostjo strahotne katastrofe pa se ta beg iz realnosti kaže v povsem resni možnosti sakralizacije družbe. Čeprav bi se lahko s pogumnim korakom demilitarizacije v najbolj kočljivem zgodovinskem trenutku Evrope zavihteli na čelo nove mišljenjske paradigme, se bomo verjetno utopili v infantilnih verskih vojnah.

RAJKO MURŠIČ

STRAH PRED PRVO NOČJO

Slovenska vlada jih je prvič nekaj slišala na prvem letošnjem zasedanju republiške Skupščine. Prizanesljivi niso bili niti poslanci vladajoče Demosove koalicije. Tudi dr. Hubertu Požarniku iz Slovenske demokratske zveze je, denimo, tisti petek šlo na živce, ker mu vlada ne daje na mizo utemeljenih in razloženih predlogov sklepov in je tokrat namesto nauka Jugoslaviji sporočila, da že šest ur mlati prazno slamo.

Vlada kot da ne zna ali noče po plebiscitu ravnati v skladu z navznoter spremenjenim statusom, njeni resorji si stojijo bolj drug proti drugemu kakor skupaj, ni resorske usklajenosti. Kot je isti dan povedal dr. Braco Rotar, očitno že uveljavljeni ideolog opozicijske Socialistične stranke Slovenije na sestanku predsedstva Republiškega odbora stranke, so težave s sedanjo slovensko vlado trovrsne.

Nekatera ministrstva so kadrovsko in organizacijsko prešibka, druga so razdrobljena, brez koordinacije, tretja nekompetentno zasedana, ministri si privoščijo, da dejavnosti njihovih resorjev zaostajajo za dosežki stroke na posameznih področjih.

Med ministrstva, ki očitno niso

kos nalogi — iz tega ali onega razloga lahko štejem ministrstvo za kulturo in njegovega šefa Andreja Capudra; pa ministrstvo za zdravstvo in socialno varnost z dr. Katjo Boh; ministrstvo za turizem z Ingom Pašem bi nemara kazalo združiti s tistim za delo in industrijo; da niti ne omenjamo cincanja finančnega ministra in podpredsednika Izvršnega sveta dr. Jožeta Mencingerja, čeprav bi zanj morebiti lahko prizanesljivo rekli, da je pač pri postavljanju ekonomije države Slovenije in njene valute potrebna precejšnja količina previdnosti, saj gre za tveganje — skratka med temi ministrstvi je tudi sekretariat za mednarodne odnose.

Dr. Dimitrij Rupel, slovenski zunanji minister, jih je te dni kar nekajkrat dobil po nosu. Najostrejši je bil gotovo Marko Kravos, novinar Radia France International, radijske postaje, ki oddaja program v 15 jezikih, med njimi tudi v srbohrvaškem kot edinem jugoslovanskem. Prav po valovih tega radia je naprimer Vytautas Landsbergis, litovski predsednik, svetovni javnosti sporočil, da v Litvi divja prava vojna s Sovjeti. Dr. Dimitrij Rupel pa je pogovor s sodelavci tega radia arogantno za-

vrnil, ker mu ni bilo všeč, da bi njegove besede pozneje iz slovensčine prevedli v srbohrvaščino. Marko Kravos je v protestnem pismu zaradi zavrženega intervjuja s tako abotno argumentacijo obnašanje dr. Dimitrija Rupla primerjal s tistim slona med porcelanom. Tej neodgovorni potezi zunanjega ministra, na nezrel in objestno žaljiv odziv, ki se ne sklada s kodeksi ravnanja nekega funkcionarja na tako občutljivem

državniškem položaju, je Marko Kravos pomenljivo pripel še informacijo, da njegova izkušnja z dr. Dimitrijem Ruplom ni edina in tudi ne najbolj v nebo pijoča.

Podobno je dr. Dimitrija Rupla pred dnevi okrcala tudi Borba in sicer v zvezi z njegovim dopisovanjem z jugoslovanskim zunanjim ministrom Budimirjem Lončarjem. Dr. Dimitrij Rupel naj bi namestniku zveznega sekretarja

Milivoju Maksiću pripisal netočno interpretiranje besed šefa italijanske diplomacije Giannija de Michelisa. Milivoj Maksić pa naj bi vendarle bolj natančno bral Borbin novoletni intervju z Italijanom, kakor ga je dr. Dimitrij Rupel.

V glavnem ti primeri kažejo le na nekatere osebne lastnosti, ampak dejstvo je, da način dela v Ruplovem ministrstvu ni povšeči marsikomu, odstrel njegovega prvega moža pa naj bi obravnavali tudi na sestanku Demosovih čelnikov v gostilni Urška. Sploh gre zunanjemu ministrstvu zameriti, da se še ni potrudilo navezati stikov vsaj z nekatrjnimi jugoslovanskimi republikami, ako zaradi prevelike srbofbije slovenskega urada že ni v Beogradu. Videti je, da so iz sodelovanja v tem ministrstvu izključeni ljudje, ki že imajo ugled v svetu in je edini razlog, zakaj k sodelovanju niso bili povabljeni, izključno ideološki. Dr. Janez Drnovšek, ki je pred slabima dvema letoma zahodni Evropi dal upanje, da se bo kriza v Jugoslaviji rešila na miren in sporazumen način, česar se veljaki v teh deželah še sedaj oklepajo kot rešilne bilke, je že tak mož. Prav zato na zahodu ni mogel funkcionirati

človek, ki je naenkrat vse na vrat na nos hitel kazati v drugi luči. Pretiravanje v diplomaciji pač ni preveč koristno, bolje je počasi in premišljeno ob pravih trenutkih vleči adute iz rokava.

Do neke mere se kaže v tem ministrstvu tudi določena zbeganost. Nekaj dni pred sklepom Demosa o plebiscitu je dr. Dimitrij Rupel v Borbi (spet!) zatrdil, da se Slovenija ne bo odcepila. Tudi Zoran Thaler, Ruplov namestnik, je gospoda P. Steinerja iz Evropskega sveta spraševal, čemu Jugoslavija ni njegov član. Ja, kaj pa Slovenija? Prav ta točka, koliko še Jugoslavija in koliko že Slovenija, pa je problem vsega Demosa. Na večstrankarskih volitvah izvoljena oblast se plebiscitnega ukaza o odcepitvi plaši, kakor pubertetnik, ki se cagavo izmika odkritemu povabilu, da leže z osebo nasprotnega spola prvič v posteljo. Pravzaprav je s takimi omahljivci zares težko delati. Prav zato nemara je zelo pomenljiva vest, da se je dr. Dimitrij Rupel v Beogradu sestel z ameriškim ambasadorjem Zimmermannom. Dr. Dimitrij Rupel kot jugoslovanski veleposlanik v Washingtonu? Vse je mogoče, železo se kuje, ko je vroče.

BORIS JAUŠEVEC

KATEDRA V čem se najbolj kaže vstop cerkve v javno in politično življenje?

Močnik: Doslej je bil edini izraziti vpad cerkve v politiko škofova reklama za plebiscit oziroma za način glasovanja na plebiscitu. Sicer pa so edina obstoječa ideološka stranka Krščanski demokrati in zanimivo je, da so prav oni kot edina stranka s klasično ideološko platformo takoj po padcu komunizma prevzeli oblast. Mislim, da moramo na tej podlagi popraviti naše predstave o ideološki podobi slovenske družbe. Namreč, slovenska družba je veliko bolj verovajska in nerazsvetljena družba, kot smo lahko domnevali. Bolj kot porast krščanske politike kaže na to antikomunizem, ki je splošnejši pojav in ki bi ga morali obravnavati kot neko vrsto verske blaznosti.

KATEDRA Srbi so obtoževali slovensko politiko, da je plod vatikanske zarote. Kakorkoli že, dejstvo je, da so Slovenci čvrsto zastopani v Vatikanu. Kakšnih sto jih je tam, od tega enajst na Gregorijani, prav tako opravljajo še nekaj pomembnih opravil. In predsednik slovenske vla-

Krščanski demokrati so edina stranka s klasično ideološko platformo in po padcu komunizma so prav oni prevzeli oblast. Na tej podlagi moramo popraviti naše predstave o ideološki podobi slovenske družbe. Veliko bolj verovajska in nerazsvetljena je, kot smo lahko domnevali.

de je krščanski demokrat. Ali so Slovencem v Evropo najbolj odprta vrata skozi Vatikan?

Močnik: Če rečete, da so bili srbski očitki, da gre pri Sloveniji in Hrvaški za vatikansko zaroto, s tem te teorije takoj diskvalificirate. Tu je treba povedati, da so bili očitki še bolj paranoični, namreč, da gre za vatikansko — komintersko zaroto, kar kaže na psihični mehanizem, ki nima s stvarnostjo in s politično resničnostjo nobene zveze, četudi seveda v politiki močno deluje. Omejil bi se na slovenske razmere, ne glede na to, kaj neoboljševiki v Srbiji govorijo. Seveda je Vatikan pomembna ideološka, organizacijska in finančna sila. Je edina internacionalna, ki trenutno deluje. Ne smemo pozabiti, da je politika Wojtila politika svetovne vasi in da je tip in vrsta družbe, ki jo ta politika skuša uveljaviti, stagnantna, zaprta in duhovno revna družba, kar seveda ustreza oblastem v cerkveni organizaciji. Ustreza pa tudi zagotavljanju hegemonije ali pa vsaj težnjam po hegemoniji, ki jih ta organizacija brez dvoma kaže.

Za deželo, ki je obrobna kot Slovenija, ki spada na

Slovenci še sploh nismo ovrednotili svojega položaja v novi Evropi, vlada nima nobene strategije. Slovenska družba je periferna in ni niti tako dobra, da bi bila predmet izkoriščanja, za kar se mora boriti.

obrobje svetovnega imperialističnega sistema, je to zelo nevarna usmeritev, ker nas potiska v položaj izkoriščane svetovne province. Sedanji režim prinaša Sloveniji opcijo Južna Koreja. Gre za družbo, ki ponudi predvsem delovno silo, sprejme umazano industrijo, ki ne prinaša zelo veliko dobička, in ki je odvisna od svetovnega trga in velesil. Take družbe so duhovno zelo osiromašene in tudi poudarjanje lastnih tradicij je v tej luči zelo problematično. Te družbe namreč zelo hitro izgubijo kulturno identiteto in postanejo provinca ameriškega kulturnega imperializma. Torej trga za njihovo množično kulturo. Naj se še tako nepri-

jetno sliši, slovenski nacionalisti v bistvu uničujejo prav slovensko narodno identiteto in tradicionalne kulture, ki so se razvile na tem področju.

KATEDRA Kar se umazanih industrij tiče, so slovenska ekološka varovalka v bistvu paranoični sosedje Avstriji.

Močnik: Ki imajo, tako domnevam, tudi svoje račune. Slovenci še sploh nismo ovrednotili svojega položaja v novi Evropi, vlada nima nobene strategije. Slovenska družba je periferna in ni niti tako dobra, da bi bila predmet izkoriščanja, za kar se mora boriti. V Evropi je z obnovo Nemčije nastala nova situacija, ki na Balkanu znova uveljavlja konflikt med francoskimi in nemškimi interesi. To je tudi eden od razlogov, zakaj Jugoslavija še ni razpadla.

KATEDRA Nam lahko predstavite kakšno oprijemljivo razlago za slednje.

Močnik: Konkretno kaže na to nepripravljenost zlasti Francije, Anglije in ZDA za razpad Jugoslavije. Ker to slabi njihove položaje v tem delu Evrope, se pravi na Balkanu in v Sredozemlju. V interesu nemškega imperializma je precej lažje sprejeti razpad

Jugoslavije in obnovo lastniških interesnih sfer: Slovenija, Hrvaška ter Bosna in Hercegovina.

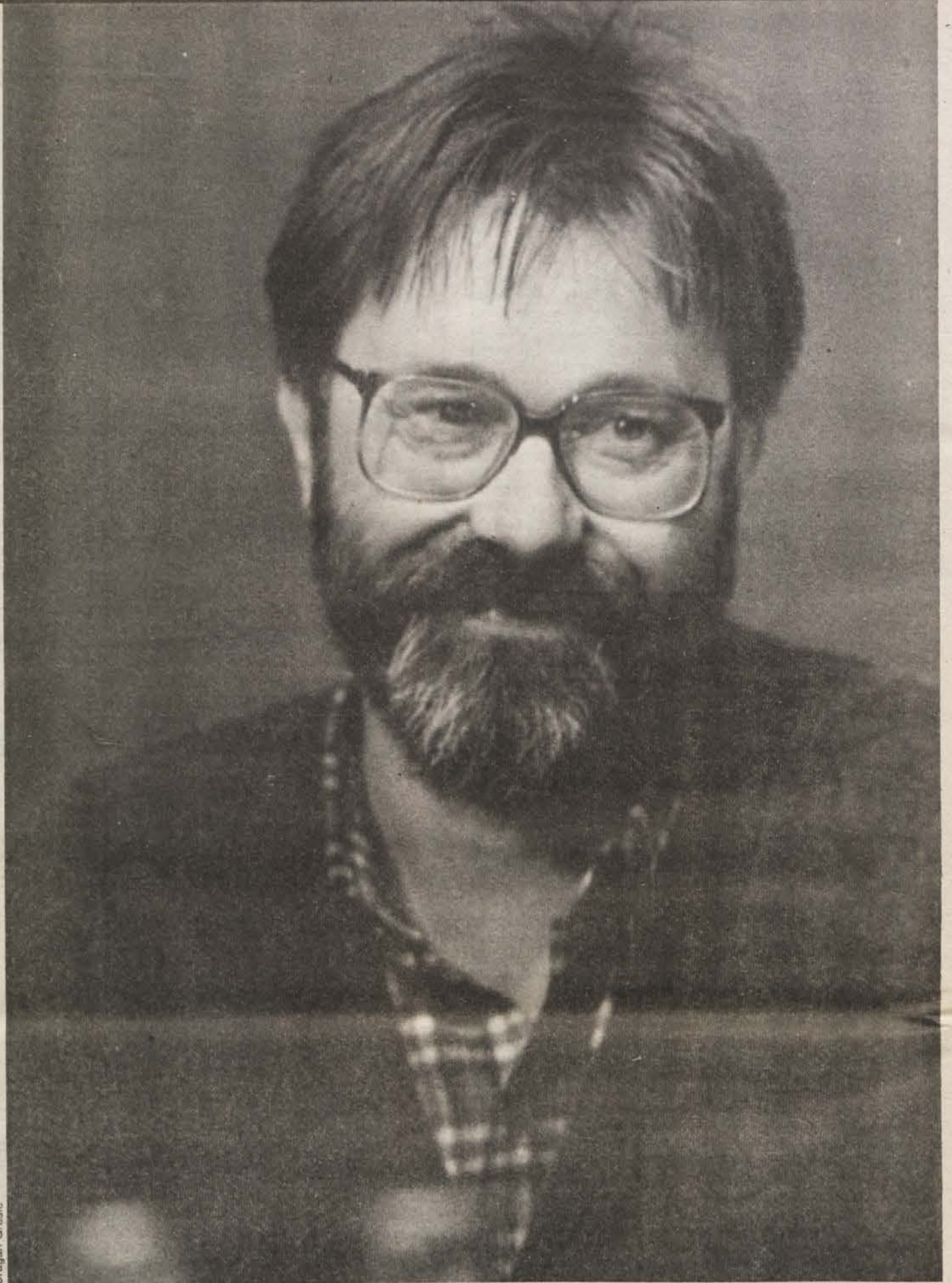
KATEDRA Kako vidite v teh strateških ocenah Slovenijo?

Močnik: Paradokсно je, da je bilo vlogo Slovenije v novi Evropi lažje videti pred volitvami kot sedaj. Do volitev je bila Slovenija znotraj socialističnih dežel nekaj izjemnega. Imela je izkušnjo lastnih demokratskih bojev, ki so jo pripeljali do padca komunizma, imela je močno civilno družbo in nova družbena gibanja, ki so bila razvita na ravni zahodne Evrope, celo bolj kot v nekaterih državah — Franciji na primer. In Slovenija je bila takrat dežela, skozi katero bi lahko prodrla demokracija v socialistični blok. Sedanji režim je v kratkem času zapravil to prednost, kakšne druge pa trenutno ni videti.

Slovenija bi morala začeti promovirati regionalistično evropsko politiko, kar pomeni, da se do jugoslovanskih področij vedemo enako kot do skupnosti Alpe-Jadran. Prenehati je treba s fiksiranjem na ideološko fikcijo monstuma Jugoslavije in začeti z laično politiko. Tukaj se

vrčamo na motiv verske blaznosti oziroma težke ideološke politike, kakršne v Sloveniji že kakšnih deset, petnajst let ni bilo. In če bi gledali na našo okolico kot na konglomerat regij z različnimi komparativnimi prednostmi, kjer se Slovenija povezuje na različne načine v svojo korist, potem bi se dalo pogovarjati od vprašanja do vprašanja.

Treba bi bilo prenehati s fetišizmom države in ustanoviti lahko in poceni državo, v kateri bi promet, denimo, obravnavali kot prometno in ne kot politično vprašanje, povezovali z viri energije v Italiji in na Balkanu kot energetsko vprašanje in tako dalje.

Dragan Grašič

KATEDRA Mar ni izvorni greh zgolj v zamenjavi predznaka, črnega za rdeče?

Močnik: Pazite, ne smete pasti v teorijo zarote. Mislim, da gre tukaj za družbena gibanja, ki imajo takomenovane objektivne vzroke, tako da so politične opcije bolj izraz teh gibanj, ker kakšne posebne demoničnosti nisem opazil ne pri komunistih ne pri sedanjem režimu. Gre bolj za to, da je antikomunizem, s katerim je Demos prišel na oblast in ki se je zdel nadomestek za program ter so ga množice vzele za svojega, postal, kot pravi Marx, materialna sila. Zanimivo pri tem antikomunizmu pa je, da je popolnoma literaren oziroma fiktiven. Podoba komunizma, na katero se naslanja, je popolnoma surrealistična. Takega komunizma pri nas že desetletja nismo imeli. Demonični, zli in vsemogočni komunizem je pri nas že zelo zgodaj opešal.

In drugič, ta teorija sploh ne more pojasniti, kako je prišlo do padca komunizma, kajti do demokratskih volitev je prišlo, preden so se sedanje stranke formirale. Nobena od obstoječih strank ne zastopa demokratskih sil, ki so priborile demokracijo.

KATEDRA Čeprav je nekdanja ZSMS povezovala alternativna družbena gibanja in politične sile.

Močnik: Oni bi lahko bili zastopnik omenjenih demo-

kratičnih sil, pa so pred volitvami oportunistično nasedli na desno propagando in začeli pridigati pridobitništvo in povzpetništvo, kar se je pač pokazalo na njihovem volilnem rezultatu. Sami so se odrezali od alternative, kar je velika škoda, saj mislim, da so s tem pripomogli k hegemoniji desnice pri nas. Ravnali so, kot bi vsaka stranka v normalnih razmerah, torej niso upoštevali dejstva, da razmere niso normalne. Sicer pa so bile naše skupne ocene o moči alternative nerealne.

Naj se znova dotaknem antikomunizma, ki ga razumem kot jalovo ideologijo in ga razlagam s tem, da so ljudje jezni sami nase. Tudi zato ga javna občila, zlasti osrednja, bruhajo vsak dan v neznanjskih količinah na prebivalce Slovenije. Eno vero je nado mestila druga. Antikomunizem je podoben bojevitemu ateizmu, se pravi fiksaciji na boga v njegovi negaciji. To lahko ima zelo hude in neprijetne posledice za slovensko družbo, ker drsi nazaj v neko duhovno stanje, značilno za družbo na koncu XIX. stoletja. Je pa značilno, da ima korenine med ljudmi. Kar poglejte, kdo so najpopularnejši politiki. To so politiki boljševiškega profila tipa Drnovšek, ki je značilen partijski aparatčik, oportunist, ki išče ravnotežje med obstoječimi opcijami, se pravi nekdo, ki po defi-

Zanimivo pri antikomunizmu je, da je popolnoma literaren oziroma fiktiven. Podoba komunizma, na katero se naslanja, je popolnoma surrealistična. Demonični, zli in vsemogočni komunizem je pri nas že zelo zgodaj opešal.

niciji nikoli ne predloži svojega projekta, pač pa mešetari s tujimi. In pa Peterle, ki je tipičen boljševik, ko nam z mesta predsednika vlade seje ideologijo, namesto da bi se ukvarjal z upravljanjem države. Profil priljubljenega politika ustreza stanju duha, čigar narava je boljševizem v svoji stalinistični ali poststalinistični različici.

KATEDRA Kako bi torej lahko ocenili strukturo slovenskega političnega prizorišča?

Močnik: Mislim, da je komunistični model zdaj bolj na oblasti, kot je bil prej. Očitno obstaja neka ozka elita, ki je kulturno sterilna in politično nesposobna, popolnoma odrezana od realnih družbenih dogajanj, ki je žrtev neke psihodinamike, kar se vidi v tem, da pobevljuje celo ljudje, ki so bili včasih pametni. S tem ko ta elita obvladuje medije in jih je spet potisnila v hlapčevsko pozicijo, zastruplja množično psihologijo in družbeno debato. Propad javne debate v Sloveniji je fascinanten. Slovenija je imela izjemno kvalitetno, verjetno najkvalitetnejšo javno debato v vzhodni Evropi. Pa zdaj po-

glejte naše časopise, o čem pišejo. So polni stereotipov in debiljad. Ta intelektualna kapitulacija je za moj okus porazna.

KATEDRA Zagrešili pa so jo isti ljudje!

Močnik: Seveda. Problem je v tem, da se ni spremenila elita. Kos vladajoče koalicije je izkoristil trenutek, ko so komunisti padli, se vsedel ljudem za vrat in se oprl na razrede, ki so jih komunisti potisnili v apolitičnost in ki nimajo nikakršnega političnega refleksa in načina racionalnega razmišljanja.

Prejšnji režim je bil aristokratski. To sem lansiral leta '81 in sem seveda mislil ironično, da je komunizem aristokratski režim, ker je elita pač odtrgana od celotne družbe in se ves politični boj dogaja znotraj te elite, tako kot je to v aristokratskih ureditvah. Zdaj se kaže, da je bila ta teza bolj resnična, kot sem mislil. Tudi politični boji, ki so pripeljali do padca komunizma, so bili boji znotraj elite, znotraj nekega aristokratskega razreda in niso dosegli širših slojev družbe, kakor smo seveda upali.

DR. RASTKO MOČNIK

Kulturno sterilna in politično nesposobna elita obvladuje medije in zastruplja množično psihologijo in družbeno debato, ko je potisnila medije v hlapčevsko pozicijo. Propad javne debate v Sloveniji je fascinanten.

Alternativa je bila torej žrtev nekega nesporazuma, ker je mislila, da spreminja družbeno zavest in da bo ta sprememba pripeljala do spremembe političnega režima. S preobrazbo pa je prišlo le do spremembe razmerja sil znotraj elite, kar družbe znova ne dosega. Do sprememb v družbi torej ni prišlo in je zdaj verjetno v procesu arhaizacije.

Kako pa na vse te procese vpliva sorazmerna majhnost Slovenije, še posebej glede na to, da so posamezni krogi tako ozki, da se pravzaprav vsi poznajo med seboj?

Močnik: Ko ste že iz Maribora, naj opozorim na paradoks, da je res, da je Slovenija geografsko majhna in da ima razmeroma malo prebivalcev in da je še manj ljudi, ki se ukvarjajo z javnimi zadevami, in se zato vsi poznajo. Nasprotno pa je tudi res, da so komunikacije v Sloveniji izjemno slabe, da je pretok prebivalstva majhen in samo enosmeren, v velika središča in v Ljubljano. Sodelovanje med regijami je slabo, pretok idej prav tako. Maribor živi svoje življenje, Koper in Primorska svoje, Ljubljana spet svoje tretje življenje. To so veliki paradoksi prav zaradi ekoloških prednosti Slovenije, ki je majhna, razmeroma pregledna in torej tudi prosojna.

Mislím, da bi morali v Sloveniji agresivno uveljavljati regionalistično načelo. Prekrivanje enakovrednih mrež, ki niso hierarhično razporejene. In mislim, da bi morali v bližnji prihodnosti posebno skrb posvetiti krepitvi infrastrukture izven Ljubljane. Pod infrastrukturo ne mislim samo cest, ampak tudi družbeno in kulturno infrastrukturo, se pravi radio, revije, časopise, TV studije, skratka oblike kulturnega življenja, ki so trenutno pretirano centralizirane. To pa bodo tudi ostale, glede na

Alternativa je bila žrtev nesporazuma, ker je mislila, da spreminja družbeno zavest in da bo ta sprememba pripeljala do spremembe političnega režima. Prišlo pa je le do spremembe razmerja sil znotraj elite, kar družbe znova ne dosega.

to, da je zdaj glavni financer država.

Ali lahko podrobneje pojasnite vaš predlog mrežnega strukturiranja, saj tako opisujete organiziranost humanistike v spremeni besedi h knjigi Rolanda Barthesa Retorika Starih, Elementi semiologije v Studiah humanitatis?

Močnik: To je fino, da predlagate tudi teoretske podlage zadeve. Vzemimo vsakdanji primer, to je mariborska Univerza. Velik argument proti njej je bil, da smo Slovenci premajhni, da bi podvajali kapacitete, kot se pravi. Moje stališče je, da se je treba hkrati zavzemati za popolno Univerzo v Mariboru in hkrati vedeti, da taka popolna Univerza ne pomeni podvajanja ljubljanske Univerze. Naj to pojasnim.

Popolna Univerza je potrebna Mariboru zato, ker Univerza lahko živi le, če je razmeroma uravnotežena. Torej to v Mariboru pomeni krepitev humanističnega in družboslovnega dela Univerze. Gre za ogromen prostor, ki v Sloveniji sploh ni pokrit. Na

mojem področju na primer, v družboslovni humanistiki, rabimo nekaj, čemur se reče trda infrastruktura teh ved, to pomeni prenašanje preteklega znanja in gojenje tukajšnje kulture in tukajšnje znanosti, se pravi inštitute, ki se ukvarjajo s specifično slovenskimi zadevami. V Ljubljani za to obstajajo možnosti in ustanove, popolnoma pa je institucionalno nepokrito to, kar se je v družboslovni humanistiki dogajalo po tridesetih letih. To živi v porah sedanje ljubljanske Univerze in nima svojega mesta in svoje institucionalne baze. In če bi v Mariboru ustanavljali humanistiko, bi lahko natančno to pobrali, kar pomeni, da bi pobrali špico in dinamične dele,

V Sloveniji bi morali agresivno uveljavljati regionalistično načelo. Prekrivanje enakovrednih mrež, ki niso hierarhično razporejene. Posebno skrb bi morali posvetiti krepitvi infrastrukture izven Ljubljane.

ki seveda ne morejo obstati brez navezave na tradicionalna trda jedra. Morajo pa biti tudi v stiku z dogajanjem v svetu, seznanjena z modnimi tokovi, ki prinašajo ob slabem tudi kaj dobrega. In prav za to je mariborska Univerza izredno usposobljena. Njene komparativne prednosti so to, da je majhna, pregledna, da je razmeroma konsolidirana v nasprotju z ljubljansko, ki je razbita, da ima vodstvo, ki je sposobno voditi politiko Univerze, kar je bilo v Ljubljani zmeraj težko, ker so deli Univerze močnejši od Univerze kot take.

Zato gre, kako izkoristiti komparativne prednosti.

Ta način razmišljanja bi veljalo posplošiti.

Močnik: Takšen pristop omogoča mobilizacijo prednosti, ki jih imamo. Namreč, prednost Slovenije ni le v tem, da je majhna, ampak je tudi izredno raznorodna. Že v etnologiji se govori o treh ali

štirih kulturnih krogih v Sloveniji: alpskem, panonskem, mediteranskem in mogoče dinarskem, kraško-dinarskem. In taka heterogenost je lahko zelo velika prednost, ker lahko človek goji na vsakem področju tisto, kar je za to področje pač najbolj primerno. Zato se mi zdi zelo pomembno to, kar delajo ljudje v Istri. Istra je tista regija, ki izpade iz razdelitve na tri države: Italijo, Slovenijo in Hrvaško in ki ima posebnosti, tradicijo in zgodovino. S to trojnostjo zmanjša pomen vsaki posamezni državi in je usmerjena proti njenemu fetišizmu, še bolj seveda proti nacionalni državi. Gre za razsvetljeno atmosfero, iz katere lahko nastane kulturno izredno bogato življenje, in nedvomno se to lahko pokaže tudi v gospodarski uspešnosti.

Kje pa tukaj vidite politiko?

Močnik: Vidim jo bolj ambiciozno in hkrati bolj skromno od dosedanjih. Bolj ambiciozno v tem, da bi morala ustvarjati materialne pogoje za življenje v vseh različnih regijah, pri čemer regije lahko

razumemo tudi družbeno. Država naj zagotovi ob cestah še vse druge komunikacije: telefon, televizijske studije, radijske povezave; poskrbi naj tudi za muzeje, galerije, gledališča itd.

V mislih imam model, ki ga uspešno izvajajo v Kaliforniji, kjer so razlike posledica priseljevanja Japoncev, Kitajcev, Korejcev, Vietnamcev in Mehikancev, ki bežijo iz Mehike. Pri nas so razlike že tu, razen tega pripadamo stari evropski civilizaciji s tradicijo v pluralizmu...

V politiki bi to bila opozicija, v družbi morda alternativa, če posplošimo?

Močnik: Model politike, ki pozna zgolj ločitev na vlado in opozicijo, je zastarel. Pri nas je opozicija povrh vsega še razmeroma neuspešna, predvsem pa je podobna vladi s svojo neinventivno politiko. Smisel opozicije je v deregulaciji, provokacijah, proizvodnji novih idej in seveda v rušenju vlade. Vlada v senci podcenjuje škodo, ki jo dela sedanja vlada s kulturno arhaizacijo Slovenije. Opozicija bi se morala učiti pri nekdanji alternativni politiki.

Izrekli ste kritiko modernemu, vendar klasičnemu političnemu modelu. Nejasno pa ostaja, kakšna je lahko vloga alternative, ki se je razvojenela. Obstajajo mnenja, da je razlog razvojenitvi v pomanjkanju samorefleksije v alternativni. »Gibanje za Metelkovo« ustvarja videz, kot da gibanja še obstajajo, vendar je dejstvo, da jih je precej manj kot pred dvema letoma.

Močnik: Ugotovitev je pravilna. Ločiti pa moramo dva dejavnika. V komunističnem režimu je imela alternativa privilegirani položaj, ker je imela v ideološkem režimu beseda neprimerno večjo težo, kot jo ima v demokraciji. Drugo pa je mračnijaška politika sedanje vlade, ki nima nobene kontinuitete z demokratičnimi gibanji v preteklosti. Še številni posamezniki, ki so v njih sodelovali, so prešli na stran vladajoče skupine.

Ustanavljanja stranke sem se lotil, čeprav komaj zmorem vse operative posle, ki jih nisimo vajeni in ki jih zahteva delovanje stranke, da bi zagotovil javnost, prodor v establishment vsem tistim gibanjem in inovacijam, ki spontano nastajajo v civilni družbi. Na tem mestu lahko nekoliko popravim prejšnjo hudo kritiko liberalnih demokratov.

Vsekakor so najbolj kvalitetna politična sila v slovenski politiki in imajo najbolj kvalitetne politike. Zgodilo pa se jim je, kar se je zgodilo tudi alternativni, porzla jih je skupščina. Dvakrat. Ker imajo premajhno kadrovske podlage, ne zmorejo voditi še česa drugega ob skupščinskih bojih. V teh pa so neučinkoviti, ker je javnost premalo seznanjena z dogajanjem v skupščini. V njej deluje glasovalna mašina desnice in mediji, zlasti Delo in televizija, se oblastni-

kom bolj udinjajo kot v prejšnjem režimu. Ježeva okrožnica bi pred volitvami zbudila hujši pretres komunističnega režima, zdaj ga pa vsi ščitijo. Še huje kot liberalnim demokratom se godi zelenim, ki so s pridružitvijo desnici izgubili ves svoj politični naboj in postali blede senca nekdanjega gibanja.

Omenili ste dve vodilni medijski instituciji: Delo in televizijo. Njena programska naravnost se ujema z doktrino sedanje kulturne politike, ki podpira samo etabrirano, prvorazredno dejavnost na tem področju. Kaj bi pomenilo ustanavljanje mrežnih povezav, dislokacija institucij in formiranje novih ustanov za takšno kulturno politiko?

Močnik: Politika sedanje vlade je na področju kulture škandalozna in protikulturna. Sklicevanje na kvalitetno nacionalno kulturo je prikrivanje vrednostnih in ideoloških izbir. Kulturna nesposobnost sedanje elite je resen problem, saj je kultura postala bolj ideološka, kot je bila pod komunisti. Posamezniki postanejo odgovorni, ko predstavljajo stranke in prevzemajo oblast; v tem hipu njihova nekulturnost ni več njihova privatna zadeva.

Ideološkost je opazna tudi v odpiranju medijev na desno. Odmerjam prostor cerkvi in ideologijam, ki so z njo povezane. Nič pa se niso izboljšali položaj teorije v medijih, situacija alternativnih kulturnih dejavnosti, subkulture, rocka itd. Dodati moram, da so prav te dejavnosti v Sloveniji izjemno razvite in dosegaajo svetovno kvaliteto. Torej je

deve, ki so podlaga vsake kulture; v zdajšnjih okoliščinah pa se ji pridružuje še ideološka omejenost.

Predpostavim, da bo sprejetju nove ustave prišlo kmalu do novih volitev. S čim bi bilo najbolj modro in učinkovito preprečevati volilce, da bi volili laično in racionalno politično usmeritev?

Močnik: To je velik problem. Dlje ko vlada sedanja oblast, bolj se javno mnenje utaplja v arhaizem in omejenost. Bistveno bi bilo, da bi si intelektualci opomogli od šoka, ki so ga, upam, že preživeli, in da bi znova vzpostavili

Pred volitvami smo pogledali, kdo med kandidati je naročnik zbirke Studiahumanitatis. Ugotovili smo, da so socialisti, prenovitelji in alternativna ter nova družbena gibanja. Brez zastopnikov pa so bile stranke, ki so prišle na oblast. Glede na pomen zbirke je rezultat ilustrativen drobce.

govorjenje vlade o kvaliteti debakel vladine kulturne politike. V Evropo lahko pridemo tudi po tej poti, ne samo prek Vatikana: lahko pridemo z rock'n'rollom, z našimi pocestnimi gledališči, z dizajnom, z likovnimi prireditvami in z našo teorijo. Že pod komunističnim režimom smo Slovenci ustvarili na teh področjih izjemne dosežke.

Nihče nam ne bo pomagal, če si ne bomo pomagali sami. Sami moramo pokazati, kaj je pri nas nekaj vredno in zasluži pozornost tudi drugod.

Močnik: Režim moramo nujno zamenjati, če hočemo to storiti. Zamenjamo ga lahko na volitvah. Naj vam povem anekdoto, ki bo situacijo dobro ponazorila.

Po pripravi Janeza Janše je prišla vest, da so v Škofji Loki pripravili Ivana Borštnerja. Nihče ni vedel, kdo je to. Jože Vogrinc, ki je bil takrat direktor zbirke Studia humanitatis, je pogledal v seznam naročnikov zbirke in ga našel, saj je bil naročnik od ustanovitve zbirke. Odbor za varstvo človekovih pravic je po tej poti ugotovil, kdo je Ivan Borštner.

Potem smo s to izkušnjo pred volitvami pogledali, kdo

med kandidati je naročnik Studia humanitatis. Ugotovili smo, da so socialisti, prenovitelji in alternativna ter nova družbena gibanja. Brez zastopnikov pa so bile stranke, ki so prišle na oblast. Glede na pomen zbirke je rezultat ilustrativen drobce.

Vendar slišimo že tudi za posledice, ko kulturno in raziskovalno ministrstvo nista preveč naklonjeni zbirki Studia humanitatis in pa zbirki Krt, ki pogosto ob-

Dlje ko vlada sedanja oblast, bolj se javno mnenje utaplja v arhaizem in omejenost. Bistveno bi bilo, da bi si intelektualci opomogli od šoka, ki so ga, upam, že preživeli, in da bi znova vzpostavili intelektualno razpravo.

javi dopolnilna dela k temeljnemu prevodom v Studiah?

Močnik: Absolutno. To vedenje dokazuje, da so opravili povsem nestvarno oceno položaja, ko dušijo temeljno infrastrukturo kulturnega in duhovnega življenja. Obe zbirki sta se izvrstno ujemale: Krt je ob prevodih prinašal tudi aktualne duhovne dosežke slovenskih avtorjev in tako dopolnjeval prevode temeljnih del v Studiah.

Dodati pa moram, da je ministrstvo za kulturo oziroma nekdanja kulturna skupnost kazala precej več razumevanja za zbirko. In so se primernemu ovrednotenju izmikali drugje, zlasti na raziskovalni skupnosti. Nikoli niso sprejeli argumenta, da so izdaje opremljene z izvrstnimi dodatnimi besedili, ki vsebujejo nastavke za izvorno proizvodnjo. Bojim se, da je v tem vidna tehnokratska omejenost, ki zanemarja prav bazične za-

nadaljujemo s tistimi intelektualci, ki so podprli fašizem.

Za razrešitev moramo odgovoriti na več vprašanj. Prvo je, da niso vsi intelektualci, ki opravljajo funkcijo intelektualca. S tem obračam na glavo Gramscijevo trditev, da smo vsi intelektualci, vendar samo nekateri opravljajo funkcijo intelektualca. Drugič, ko posameznik prevzame upravni položaj v državi, se znajde pred novimi problemi in zahtevami. Zahteve so povsem

drugačne kot pri intelektualnem delu, zato se lahko kaj hitro zgodi, da začne delati napake, ker pač ni več političnega upravnega delovanja. To vem iz lastne izkušnje, ko sem delal prav take napake kot prorektor. Tretjič gre za to, da imamo oblast desne hegemonije, ki je zastarela in nas potiska v provincializem. Kar nas vrača k izhodiščnemu vprašanju o klerikalizmu. Vprašanja ne razumem kot povečevanje vpliva cerkve, čeprav se dogaja tudi to, temveč je zame klerikalizacija družbe povezana s širjenjem težkega ideološkega razmišljanja, ki igra na prvo žogo, na kratke proge in ne obeta državljanom in državljanom Slovenije nič dobrega.

Nastanek intelektualne razprave bi pospešili z decentralizacijo, s krepitvijo intelektualnih žarišč v Mariboru in na Obali. V tem primeru bi bile napovedi lahko boljše; ne glede na to, kakšno vlado bomo imeli.

Ali naj predlog za decentralizacijo razumemo tako, da bi z vplivom na Ljubljano vplivali tudi na racionalizacijo slovenske politike? Ali pa gre za to, da v Ljubljani ni pravih intelektualnih žarišč, čeprav naj bi obstajala po definiciji na račun vseh drugih delov Slovenije?

Močnik: V vojaško-političnem žargonu bi rekel, da je treba organizirati obleganje Ljubljane. Ljubljana je predvsem administrativno središče, torej središče birokracije na vseh področjih in gospodarstva do kulture. Naj je birokracija še tako intelektualno kakovostna, deluje znotraj birokratskih institucij in za določene interese. Interesi pa so: vleči v Ljubljano bogastvo in seveda centralizirati vse v tem mestu. S to nevarno strategijo izgubljamo velike potencialne zunaj Ljubljane in izgubljamo prednosti, ki jih ima vsaka duhovna, intelektualna

Ljubljano je treba oblegati s tem, da držimo denar izven nje, da ustanavljamo ustanove in kulturne naprave zunaj Ljubljane. S tem bi zmanjšali tudi birokratsko težo, ki ne duši samo Slovenije, temveč predvsem Ljubljano samo.

intelektualno razpravo. Ideološke opredelitve zdaj sicer potiskajo v ospredje, toda postanejo manj pomembne, brž ko imamo racionalno razpravo.

Vaši trditvi oporeka ugotovitev, da imamo vlado intelektualcev, celo izrazito družboslovnih intelektualcev.

Močnik: To ni res. To trdijo tisti, ki jim teza ustreza. Primerjajte, kaj govorijo in kaj delajo. Dopuščam razliko med intelektualno subtilno osebnostjo in političnimi napakami, ki jih nekdo naredi. Začnemo lahko pri Leninu in

ŠPRICER SE JE SKISAL — PA KAJ?

ZAKAJ POMENI ZAKUPITI LOKAL TGP POHORJA ENAKO KOT NAREBITI SAMOMOR IZ ZASEDE?

Mariborski monopolist na področju gostinstva, TGP Pohorje, ki je uspešno okupiral strogo središče mesta in tudi drugače zavzel vse najvitalnejše točke v Mariboru in bližnji okolici, je vsemu navkljub postavljen pred dejstvo, da je razbohotena uprava uničila podjetje in postavila pod vprašanje celo svojo nadaljnjo obstojnost. Toda glavni direktor TGP Pohorja, gospod Čabrian je, pa naj mu kdorkoli že karkoli očita, zelo genialno razrešil nastalo težavo. Lokale, ki so prinašali največje izgube, je sklenil oddati v najem. Uprava Pohorja je izračunala, kolikšno najemnino morajo zahtevati, nakar so lokale ponudili najprej zaposlenim v TGP Pohorju. Ti so na ta način, kot najemniki lokala svojega bivšega podjetja, dobili

priložnost postati sami svoj gospodar in so upali, da bodo lahko zaživel boljše kot so prej, ko so bili zaposleni v družbenem podjetju. **TGP Pohorje je na ta način dobilo zanesljiv denar od zakupnin, rešilo se je dolženega števila zaposlenih in naenkrat so lokali, ki so prej prinašali izgubo, postali za TGP Pohorje dobičkonosni.**

Toda kako je z novimi podjetniki, z zakupniki lokalov, ki so polni upanja zakorakali na pot zasebnosti? Nekaj smo jih obiskali in vsi brez izjeme, so se počutili prevarane in izigrane, pri čemer pa so vsi prav tako mazohistično poudarjali, kako so pravzaprav sami krivi za položaj, v katerem so se naenkrat znašli. Najmnine so zelo visoke, od **34.000 do**

90.000 din mesečno, pri čemer znaša najpogosteje najemnina 55.000 din in jo je treba plačati za mesec naprej, vse stroške poslovanja morajo poravnati zakupniki, vključno s plačili za zaposlene, ki so jih dobili kot del inventarja skupaj z zakupljenim lokalom in ki jih po pogodbi morajo obdržati zaposlene. Nadalje je treba omeniti, da so bili nekateri lokali v prav grozljivem stanju, in je bilo treba vložiti tudi ogromna sredstva v renovacijo lokala. **Eden zakupnikov je potarnal, da je najel za 300.000 din kredita, prodal avto, skratka vse razpoložljive sile je vložil v lokal, ki pa sedaj sameva.** Namreč, kar nekaj zakupljenih lokalov je izrazilo sezonskega značaja in so dobršen del leta skoraj prazni, a zakupniki morajo vse obveznosti, vključno z visoko najemnino, plačevati redno. Potem takem ne čudi dejstvo, da nekaj zakupnikov svojih obveznosti do TGP Pohorja sploh ne izpolnjuje, da drugi neredno plačujejo zakupnino, **da so vsi z živci skoraj popolnoma pri koncu ter končno, da je ena zakupnica v bolnišnici** (baje ravno zaradi tega razloga) in da je ena druga zakupnica raje vse skupaj pustila in je sedaj brezposelna.

Od začetka oddajanja družbenih lokalov v zakup je obstajal sum, da pri vsej stvari nekaj smrdi. Toda takrat so bili sumi usmerjeni v dejstvo, da so bili zakupniki po pravilu delavci iz **vrhne strukture** zaposlenih v TGP Pohorju, vodje sektorjev in poslovodje, a se je nazadnje izkazalo, da so osumilenci in resnici žrtve, medtem ko vodilni ljudje iz uprave še naprej parazitirajo na delu drugih, tokrat zakupnikov lokalov.

Na drugi strani pa lokali, ki so ostali v upravljanju TGP Pohorja, bodisi zaprti propa-

dajo (primer restavracija Center) bodisi samevajo in prinašajo konstantno izgubo.

Za mariborsko javno življenje je predvsem značilna zgodba o nastanku in poznejšem poslovanju lokala restavracije Center.

Pred dobrimi dvajsetimi leti so takratni šefi Pohorja uspeli izigrati ravnatelja OŠ Ivan Cankar, da je prepustil prostor, ki ga je imela šola za rekreacijske potrebe svojih učencev, Pohorju, v zameno pa naj bi OŠ dobila igrišče na prostoru, kjer danes stoji zgradba Slovenskega Trgovine. **Jasno, na obljubo so vsi pozabili in tako danes učenci OŠ Ivan Cankar hodijo na celo šolsko uro hoje oddaljene prostore k telovadbi.** Lokal, ki je tej mladeži požrl prostore za rekreacijo, pa je večino teh let, kar obratuje, proizvajal zgolj izgubo. Samo v novembru '90 je Center pridelal za **60.000 din izgube**, glavni krivec za to pa naj bi bila, po mnenju do pred kratkim zaposlenega v tem lokal, **gospa Kotarčeva**, šefica lokala, ki ji je poleg nespособnosti moč očitati še pretirano narcisoidnost in egocentričnost.

TGP Pohorje naj bi jo potrebovalo zgolj zato, ker je žena tržnega inšpektorja. V samem začetku tega leta je dobila pooblastila glavnega direktorja gospoda Čabriana, ki ta pooblastila daje in jemlje svojim sodelavcem, kot kak mali otrok.

Enako kot je možno naglo in visoko napredovanje, če si z gospodom Čabrianom v dobrih odnosih (primer gospe Kotarčeve), je mogoče še hitreje pasti v anonimnost, če si z njim v slabih odnosih. Zato ne sme čuditi podatek, da ima TGP Pohorje preko 15 direktorjev, med ostalimi tudi direktorja za razvedrilni program, na drugi strani pa tudi preko 30

skladiščnikov, ki so to postali po odredbi, da se prilagodijo (poleg redno zaposlenih v skladiščih, se ve).

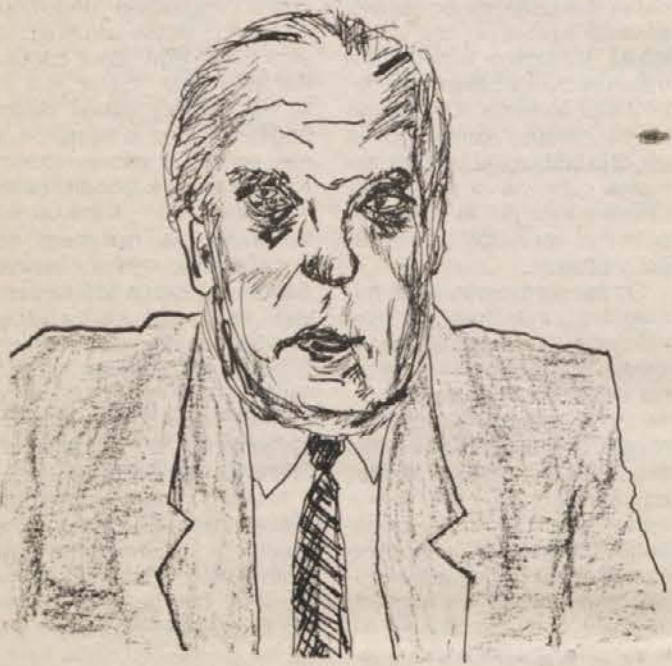
In zakaj lahko direktor Čabrian počne to, kar počne? V prvi vrsti zato, ker ima TGP Pohorje preko 70 enot s približno 1000 zaposlenimi, ki se v glavnem med sabo ne poznajo. Drugi razlog pa je tudi v tem, ker ima TGP navado zaposlovati v glavnem kuharje in natakarje s skrajšanim programom, tako da ima skoraj polovica zaposlenih le skrajšani program, s takimi pa je tudi manipuliranje lažje. Zato ne čudi, **da ozek mafijski klan v upravi odloča o vseh pomembnejših zadevah**, predvsem kadrovske in finančne. Delavci iz proizvodnje skoraj ne morejo vzpostaviti stika z upravo, se pa zato v Prešernovi 8 počuti kakor doma gospod Filipič, obrtnik-mizar, ki je poslovni partner TGP Pohorja in neke vrste hišni prijatelj. **Gustek, kakor ga prijatelji oslavljajo, je opremil skoraj vse lokale v Mariboru, ki so v lasti TGP Pohorja, vključno s kockarnico**, njegov značilni stil pa je temna barva notranje opreme. Meni, da ni treba posebej poudarjati, da so bile njegove ponudbe vselej daleč najugodnejše in da se po pravilu zneski iz ponudbe in fakture niso ujemale.

TGP Pohorje nima denarja, saj se komaj prebijajo iz meseca v mesec, in to po zaslugi protocarskih prodajal in kockarnice, gostinski lokali in hoteli pa prinašajo v glavnem le izgubo. Mar to pomeni, da bodo skoraj vse lokale in hotele dali v zakup, ali je to le taktična poteza gospoda Čabriana, bo pokazal čas. Izgleda pa, da je vendarle vse to dobro premišljeno početje. Le na ta način namreč lahko uprava TGP Pohorja živi svoje lagodno življenje dalje neokrnjena. Le tako bodo

lahko tudi v prihodnje sponzorirali Borštnikova srečanja, razstave pasemskih mačk in podobno ter pripravljali razne megapožrtije. Za pričakovati je torej, da se bodo že oddanim lokalom v zakup kmalu pridružili še ostali. V samem strogem središču mesta prinašajo TGP Pohorju konstantno izgubo Štajerc, Rotovška klet, Novi svet, pa celo tako eminenten lokal, kot je Stara trta. **Mimogrede in čisto neuradno, zakupnik Stare trte bo moral plačevati 140.000 din zakupnine mesečno**, če bo prišlo do oddaje lokala v zakup. In njegove možnosti za preživetje? So zgolj teoretične, enako kot možnosti vseh ostalih zakupnikov (Koper, Kapljica, Kobanc, Lipa v Miklavžu, motel Jezero, Bellevue na Pohorju, restavracija Tabor...). Vsi našti lokali so brez imidža, pridobivanje gostov v lokal je drago, najmnine so visoke, in ko vsemu dodamo še obratovalne stroške, ugotovimo, da tak lokal ne more biti konkurenčen preostalemu zasebnemu sektorju. Kajti, ko zakupnik poravnava vse stroške, mu ostane za zelo slabo plačo, ali pa še to ne. Prav lahko pa se zakupniku pripeti, da ne more poravnati niti vseh stroškov, v tem primeru pač, ali ne plača zakupnine in čaka sankcije ali enostavno kapitulira in prekine najemniški pogodbo, s čimer postane sam nezaposlena oseba, omogoči pa s tem, da zakupi lokal nekdo drug.

Ostaja dejstvo, da bi bilo mogoče rešiti lokale, ki so prinašali izgubo, brez njihovega oddajanja v zakup. Toda to bi zahtevalo bolj kakovostno delo vseh v TGP Pohorju, kar pa nekemu očitno ni bilo po volji. Se pa v tem primeru ne bi zgodilo, da 1. januarja dopolne v nobenem od lokalov v središču mesta ni bilo mogoče naročiti kisle juhe, kar se je letos pripetilo našemu uredniku.

MIRO LENIČ

KJER SE PREPIRATA DVA, ŠTUDENT DOBIČEK IMA?

O študentih v mariborskih dijaških domovih, rektorjevem pismu s predlogom rešitve prostorske stiske, odgovoru na rektorjevo pismo ki je slednjega poučilo, pred katerim pragom naj pometa in v drugi varianti dal drugačen predlog rešitve prostorske stiske

Zakaj študentje ne ljubijo pretirano dijaškega domskega udobja

Jasno je, da v dijaške domove študentov (skoraj izključno izbirajo samo tiste iz prvih letnikov) ne jemljejo iz sentimentalnosti, temveč iz ekonomskih vzrokov. Študentje namreč vzgojiteljem hudo otežujejo življenje.

Jasna Šenekar, vzgojiteljica in pomočnica vodje doma SERŠ: *»V našem domu je 480 ležišč in trenutno imamo okrog 20 študentov, prve pa smo sprejeli že lani. Vsi so iz prvih letnikov in pri tem smo se ravnali po spisku Študentskih domov. Osnovni problem pri tem je disciplina: študentje morajo skrbeti za svoje prostore, nositi morajo copate, ne smejo veseljačiti, sprejemati nočnih obiskov. Toda zanje ne veljajo omejitve pri nočnih prihodih domov. Ob koncu tedna dom zapremo in to velja tudi za študente. Najbolje se počutijo naši bivši učenci, dva od njih stanujeta pri nas, čeprav sta že v drugem letniku fakultete. Problem je seveda tudi cena — 2086 dinarjev s hrano, za dneve, ko študenta ni, jim odbijemo 38 dinarjev.«*

Ivan Atelšek, ravnatelj Doma Janeza Hribarja: *»Število stanovalcev domov že nekaj let upada pred-*

vsem na račun slabšega gospodarskega položaja v mestu. Zato sprejemanje študentov koristi domovom in študentom, ki imajo pri nas idealne možnosti za študij — seveda to cenijo samo nekateri. Res je stanarina v dijaških domovih za približno 200 dinarjev na mesec višja od tiste v študentskih domovih, toda zato se pri nas bolj brigamo za vsakega posameznika. Žal je naš standard slabši in je v sobah več stanovalcev. Marsikoga najbolj moti obvezno plačevanje hrane, toda ne vem, če je boljša rešitev to, da so mnogi študentje podhranjeni, saj si na račun hrane privoščijo kaj drugega. Ovire pri obiskih? Žal se tu ne da nič pomagati, po Domu se ne more nekdo sprehajati tako, kot se mu ravno zadi.«

Slavko Marinič, direktor Študentskih domov: *»Nobena vpliva nimamo na to, koga od naših odklonjenih študentov sprejemo v dijaške domove. Tudi sam sodim, da bi morali v zvezi s praznino v dijaških domovih nekaj ukreniti, navsezadnje so bili oboji — domovi za srednješolce in za študente — zgrajeni iz skupnega vira denarja.«*

V tem študijskem letu je na Univerzo v Mariboru vpisanih 12 odstotkov več rednih študentov kot lansko leto. Med vsemi temi študenti jih je 3570 ali malo manj kot polovica v prvih letnikih. Preden so se lotili študijskih problemov, so morali vsi ti rešiti osnovno dilemo stanovanja in hrane. Za dobro polovico je rešitev bistveno lažja kot za ostale, saj stanujejo pri starših. V času vpisa je tretjina (vseh študentov, saj ni podatka samo za prve letnike) načrtovala bivanje v študentskih domovih, štirje odstotki so navedli podnajemništvo, osem odstotkov pa ni vedelo, kje bodo v času študija.

Študentski domovi ostajajo fatamorgana zlasti za novince, saj imajo prostor komaj za 16 odstotkov študentov prvih letnikov. Za primerjavo: v domovih je 31 odstotkov študentov drugih letnikov, 38 odstotkov študentov tretjih letnikov, 45 odstotkov četrtih in trideset odstotkov absolventov. Za 2037 ležišč se je potegovalo več kot 3000 prosilcev in torej so jih več kot tisoč odklonili. Komisija je razdelila ležišča med 1985 starih stanovalcev, 27 podiplomcev in sodelavcev univerze, 25 tujih študentov, štirih madžarskih študentov (izmenjava) ter samo 182 novih prosilcev.

Jasno je, da bi Maribor takoj potreboval vsaj še en nov študentski dom, še bolj dva ali tri. Še bolj jasno je, da teh domov ne bo imel ne prihodnje leto, ne v kakšni bližnji prihodnosti. Rešitev za študente je torej treba najti v okviru tistega, kar mesto že

ima, a ni dovolj izkoriščeno. To naj bi bili mariborski dijaški domovi, ki so iz leta v leto bolj prazni (pri tem se ne ujemajo le podatki, kako prazni so — direktor Študentskih domov Slavko Marinič ocenjuje, da je bilo v dijaških domovih letos okrog 300 praznih mest, od tega 250 samo v Domu Janeza Hribarja. Direktor omenjenega srednješolskega doma Ivan Atelšek pa trdi, da v njihovem domu ni bilo dosti več kot 100 praznih mest, skupaj pa da jih je bilo 250). Vsekakor pa drži, da so študentje že doslej polnili ta prazna mesta, čeprav je to za večino med njimi samo začasna rešitev stiske.

Kako je rektor želel pomagati študentskim brezdomcem

V začetku lanskega oktobra je rektor mariborske univerze dr. Alojz Križman napisal pismo dr. Petru Venclju, ministru za šolstvo. V njem je opisal problem študentov, ki so ostali pred vrati Študentskih domov in navedel, da jih je 285 odšlo v dijaške domove. Rektor predlaga, da bi en trakt zgradbe Doma Janeza Hribarja prešel v upravljanje Študentskih domov, kar naj bi bilo mogoče tehnično enostavno urediti (med seboj ločiti dijaški in študentski del zgradbe). Rektorjev predlog, ki so ga v vednost dobili samo še mariborski Študentski domovi, podčrtuje še z neprememljivostjo razmer, v katerih si študentje mimo kriterijev »zagotavljajo« prostor v dijaških domovih. Vsaj tako močan argument pa je tudi

nižja cena bivanja v študentskih domovih.

V celoti je rektorjevo pismo dovolj umirjeno, toda nanj je dobil, kot je sam navedel na zadnji lanski seji Sveta univer-

Nesojeno semenišče na Vrbski 30

Zgradba, ki jo je Atelšek navedel kot možno razbreminenitev študentske stiske, ima zanimivo zgodovino.

Druga svetovna vojna je tik pred koncem prekinila izgradnjo za tisti in celo za današnji čas izredno funkcionalnega semenišča. Po vojni jo je dobilo kmetijsko šolstvo, nekdanje prostorne spalnice so »razparcelirali« iz enoposteljnih v tri in štiri-posteljne, vse skupaj pa vsa ta leta počasi propada. Od sedanjih 130 dijaških ležišč, ki jih polnijo tudi študentje, je vsaj polovica že hudo neprimernih. Tako naj bi ponujena rešitev seveda terjala precej denarja za adaptacijo, lokacija pa bi ustrezala še najbolj študentom agromonije.

ze, zelo temperamenten odgovor direktorja prizadetega Doma. Atelšek je rektorja poučil, da naj pometa pred svojim pragom, s tem pa seveda ni izboljšal njenih odnosov. Ivan Atelšek: *»Sicer osebno cenim rektorjevo skrb za študente, toda nesprejemljivo se mi zdi, da se reševanja loteva na račun nekoga tretjega in pri tem tudi ne navaja pravih dejstev.*

Kombinacija, kot si jo je zamislil v našem domu, nikakor ne more priti v poštev, saj je mešanje študentskih in dijaških stanovalcev ter dveh različnih režimov v eni zgradbi v nasprotju z vzgojnimi principi. Predvsem pa se mi ne zdi prav, da o vsem skupaj nas sploh ni obvestil — za njegovo pismo sem zvedel v Ljubljani — tega pa ni storil tudi nihče iz Študentskih domov, čeprav z njimi sicer dobro sodelujemo.«

Atelšek je tudi napisal pismo na republiški sekretariat za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, le da ga ni naslovil na ministra temveč na njegovega svetovalca Bitenca. Tam predlaga, da bi študentom namenili »vse domske kapacitete na Vrbski 30«. Kolikor je znano ne prvo, ne drugo pismo (dva meseca starejša), iz Ljubljane še nista dobili odgovora. Tudi na omejnjeni mariborski seji Sveta univerze v zvezi s tem niso sklenili nič dokončnega, razen da so bili skoraj soglasno ogorčeni nad razmerami in odločeni, da je »nekaj trebba storiti«.

Potrebno je torej počakati na razplet in upati, da bo ta v korist študentov. Bilo bi prav zanimivo vedeti, kako so se znašli tisti, ki niso ne v domovih, ne pri starših, ne v podnajemniških luknjah (za manj kot 100 mark na mesec menda v Mariboru ne dobiš postelje), a vendar neke živijo in študirajo. Čudeži so še.

JASNA KONTLER-VENTURINI

»REKEL JE, DA SE MI BO ZMEŠALO!«

»NE ČUTIM NOBENE POTREBE, DA BI KOMURKOLI DOKAZOVAL, DA SEM NORMALEN,« JE REKEL BOGDAN RAKOVEC, MARIBORSKI »ČLOVEK S TRANSPARENTOM«

»No, to sem dal jaz enemu denar, da za mene nemški loto stavi, dokler je v Nemčiji. Ko se je vrnil, mi ni dal vseh listkov, ki bi mi jih moral dati. Sem najel odvetnika, da bi razčisto zadevo, vendar se ni dalo, ker se je ena služba vmešala. In me od jeseni 86. leta mrcvarijo, da bi celo to zadevo prekrili. V glavnem, uradne osebe so vmešane.«

— Tam naj bi bil dobiček na lotu?

»Ja, jaz sem človeka, ki ga poznam okrog 20 let, no jaz sem oceno, da laže. Zakaj mi ni dal vseh listkov? To pomeni, da je bil dobiček. In sem zato najel odvetnika Kolbla. No, vendar se z odvetnikom ni dalo razčistiti, ker se je ena služba vmešala. No, s tem, da me je odvetnik eno leto za nos vleko, da je napiso pismo na nemški loto. Plus tega so me pripadniki te službe sistematično drogiral, v stanovanju so mi določene zadeve montirali, povoziti so me hoteli večkrat z avtomobili.«

Z odvetnikom se ni dalo razčistiti, ker se je ena služba vmešala. No, s tem, da me je odvetnik eno leto za nos vleko.

— Katere službe?

»No, to ne vem. To je ena služba á la državna varnost, samo jaz ne morem reči, da je ta služba.«

— Ste v stikih s človekom, ki je kupil za vas loterijske listke?

»Ne, jaz se nimam z njim kaj pogovarjat. Mislim, jaz sem z njim se hoto od začetka na neki razumen način dogovoriti, vendar sem vido, da on vztraja pri svojem in laže. No mi je pa en pripadnik državne službe, to je Skrt Rudi, mi je pa večkrat reko naj neham, naj zadevo pustim pri miru, ko pa je očitno ugotovil, da ne mislim nehat, mi je reko: zmešalo se ti bo. No in od jeseni 86. leta ta zadeva tud gre v taki smeri, da bi se mi moralo zmešat. Uporabili so dobesedno vse, razen fizičnega nasilja, ker to se pa vidi!«

— Kako so vas drogiral?

»V pijačo. To se pravi...«

— So vas silili v pijačo?

»Ne, ne silili, eh to ne! To se pravi, da so to vmešane določene osebe, gostinske osebe in tudi znané moje osebe, moji bližnji bi naj bili vpleteni v to zadevo.«

En pripadnik službe mi je večkrat reko, naj zadevo pustim pri miru, ko pa je ugotovo, da ne mislim nehat, mi je reko, da se mi bo zmešalo.

— Ste Nemcem pisali?

»Jaz sem mu dal denar, da dokler je v Nemčiji, stavi za mene stalno isti sistem sedmih števil, stalno iste številke v povezavi s špilom 77. Tega pri nas ni, to je žrebanje serijskih števil listkov. Ocen sem, da ne govori resnice. Na nemški loto so bila na mojo iniciativo poslana štiri pisma. Odgovori so bili takšni, da domnevam, da je ena od naših služb prestregla naša pisma in mi poslala odgovore. Spraševal sem za dobiček, pa so mi odgovorili, da ne morejo dati podatkov brez podrobnih informacij. Naredo sem fotokopije listkov in so mi odgovorili, da ti listki niso nič zadel, smešno ne, ja seveda, normalno, da niso nič zadel, če jih imam jaz v roki, v glavnem izmikali so se.«

— Koliko denarja ste dali prijatelju?

»Dal sem mu dinarje. Zaradi ogromne inflacije sem izgubil pravi občutek za tisti denar. To je bilo med 100 in 150 markami.«

— Ne pride nič dol?

»On je Mariborčan, jaz ga občasno vidim, kje on živi jaz ne vem, jaz tega ne morem vedet.«

Ko sem začel hoditi po mestu s tem transparentom, so me v službi poskusli onemogočiti. So me hoteli premestiti v Slovenske Konjice.

— Dobitek naj bi bil?

»Tako je!«

— Na transparentu piše o milijonih mark?

»Ja, to je nepreverjena informacija, to je namig. Dobil sem namig, da naj bi bil 5 milijonov 200 tisoč mark dobiček. Zaj, glede na to, da se s tem denarjem več kot štiri leta manipulira, rajši ne bi izračunavo za kakšno vsoto denarja se gre, ker to je gromozanska vsota, ne? Predvidevam pa, da ravno zaradi te gromozanske vsote še vedno pritiskajo, ker niso nehali. Pritiskajo na mene, s tem, da bi se rešili odgovornosti in obdržali denar, ki so ga nagrabili. No, to jaz predvidevam, zakaj še vedno niso nehali.«

— Pri nas tudi špilate na teh loterijah?

»Tokrat, ko se je ta zadeva zakuhala, sem neho pri nas igrati, prej pa sem za precejšnje vsote igral, redno.«

— Loto?

»Loto, ja, športsko sem minimalno igral. Zdaj pa niti listka ne igram več. Neki odpor sem dobo do te igre, no.«

— Nezaupanje?

»No, mislim, odpor, preprosto odpor sem dobo!«

— Ste zaposleni?

»V trenutku, ko sem začel hoditi po mestu s tem transparentom, so me v službi poskusli onemogočiti. To so bile bliskovite reakcije. So me hoteli premestiti v Slovenske Konjice, jaz sem delal, kot cestinar v Hočah na vztopni postaji, so me pa hoteli premestiti na delovno mesto cestarja. No, jaz sem to seveda odklonil, ker niso imeli nobenih utemeljenih argumentov. Niso imeli dejansko nič.«

— Zakaj bi vas prestavili?

»Mm, hja, ha, no ja, moj šef, to se pravi Klančnik Marjan, vodja cestnine, mi je v obraz rekel: nehaite vrtat in bote lahko ostali na tem delovnem mestu. Jaz predvidevam, da je ena izmed teh služb dala na firmo nalog, naj me onemogočijo in so oni pač to hotli izpeljat. Najel sem odvetnika.«

— Torej ne delate?

»Ne, v tem trenutku sem brez službe. V petek 14. septembra sta vodja cestnine Klančnik Marjan in moj direktor predpostavljali Stajnko Andrej na oglasno desko nabila odločbo o premostitvi. Kljub pritožbenemu roku so na moje mesto naslednji dan že

drugega nastavili. Ker je predvideval, da bom konfliktno reagiral, je prišel Stajnko Andrej tudi v soboto, ko naj bi jaz delal, tudi v službo, čeprav je v soboto prost.

Firma Avtocesta, podjetje za vzdrževanje avtocest je iz Ljubljane. Jaz tudi trdim glede na to, da je šlo proti Ljubljani, da to niso skorumpirani pripadniki ene službe vmešani, ampak da to ena služba globalno deluje. Našega direktorja sem posebej opozoril, da je v ozadju vsega tega, kar se na firmi kuha milijonska golfija v nemških markah. In vodjo na Štajerski Pančiča sem tudi po telefonu opozoril, da je isto milijonska golfija v nemških markah v ozadju. Strašansko burno sta reagirala.«

— V Konjice niste šli?

Jaz predvidevam, da je ena od teh služb dala na firmo nalog, naj me onemogočijo in so oni pač to hoteli speljat.

»Normalno, da ne. Pritožo sem se. Zadeva je potrebovala od 14. septembra do 27. decembra, da je prišla na delavski svet. To je malo čudno, malo nenavadno je.

S tem, ko bi šel v Slovenske Konjice delat, bi me onemogočili. S tem mojim transparentom ne bi moral hoditi po mestu. Namreč, delovni čas je do tretje ure, predno jaz z avtobusom prispem v

Maribor, se najem, je mrak in po mraku nima smisla hoditi s tem po mestu.«

Glede na to, da je šlo to proti Ljubljani, to niso skorumpirani pripadniki ene službe vmešani, ampak to ena služba globalno deluje.

— Zakaj greste s transparentom po mestu?

»Jaz ne vidim druge poti, kak se naj upreš taki službi, jaz druge poti ne vidim. Kak se naj boriš z eno tako službo, kot da seznaš javnost s celo zadevo. Ko je zadeva v javnosti, nimajo nobenega razumnega argumenta, s katerim bi lahko opravičili svoje delovanje, to pomeni, da operativno štiri leta delujejo proti meni.«

— Od kdaj hodite s transparentom?

»Od 3. septembra lani.«

— So bile kakšne reakcije službe?

»Ja, grožnje, provokacije, pritiski, v glavnem pritisk se izvaja konstantno.«

— Na ulici in doma?

»No, konstantno, povsod. Ne vem s kakšnimi metodami to dosejajo, ampak pritisk se izvaja konstantno, predvidevam, da imajo tehnična sredstva, dolgo časa so droge uporabljali, kak pa na ulici izvajajo, to ne vem.«

— Lahko tudi meni podtaknejo droge?

»Tudi, v hrano, v pijačo. Ko stopite v lokal, verjetno ne pričakujete, da vam bo ena gostinka v pijačo nekaj dajala, ali pričakujete nekaj takega?«

— Niti najmanj!

»No, to se je meni dogajalo. Doma recimo, če se hranite pri starših nekaj takega verjetno ne pričakujete. Normalen človek tega ne predvideva in jaz tudi nisem. Ko si v tistem stanju pa niti ne veš kaj se dogaja.«

— Ste bili pri zdravniku zaradi tega?

»Ne, so pa mi grozili, tudi na firmi, da moram iti k psihiatru. No, to je tudi vršenje pritiska, da bi me utišali. Lep čas mi grozijo, da me bodo zaprli v psihiatrično ustanovo. Ja seveda. In to so tudi počeli.«

— So vas zaprli?

»Ne, pred leti so tako odstranjevali ljudi, ki so jim bli v napoto. Danes je to splošno znano. Na firmi so mi hoteli napotnice za psihiatra izročiti, samo jaz tega nisem hoto

S tem, ko bi šel v Konjice delat, bi me onemogočili. S tem mojim transparentom ne bi mogo hoditi po mestu. Delovni čas je do tretje ure, in predno pridem z avtobusom v Maribor, je že mrak.

sprejet. Ker ne čutim nobene potrebe, da bi komurkoli dokazoval, da sem normalen. He, mislim, jaz ne čutim te potrebe, čeprav so me hteli s tem potegniti: ja dokažite, da ste normalni! Smešno!«

— Kako dolgo boste še provocirali »službo«?

»Dokler se zadeva ne bo razčistila. Dokler se zadeva na sodišču ne razčisti, nimam namena nehat.«

— Za sodišče so potrebni dokazi?

»Imam jih. Mam dosti pismenih, jaz smatram, da je dovolj. S pravnim strokovnja-

kom se še nisem posvetoval. No slej ko prej se bodo odprli tudi njihovi arhivi. Listke imam, tako ne bo težko dokazati, da je za mene stavo stalno ta isti sistem, listek, ki ga je napisal pripadnik državne varnosti, dokaz da me je odvetnik vlekel za nos. Zame je plačal loto Gazvoda Matija.

— Je služba državna ali mafija?

»To je služba á la državna varnost, ali celo ta, jaz ne morem vedet in trdit. Ta, ki naj bi bil moj prijatelj od državne varnosti, mi je večkrat reko naj neham, potem mi je reko, da se mi bo zmešalo. Po vseh regelcih bi se mi moralo, jaz se čudim, da se mi ni.«

— Ste sodelovali z državno varnostjo?

»Ne, če bi jaz z njimi sodeloval, bi verjetno mene zaščitili in bi jaz do tega denarja prišlo.«

— Kdo vam je natisnil transparent?

»Ja to sem dal delat enemu profesionalcu!«

Ne vem s kakšnimi metodami to dosedajo, ampak pritisk se izvaja konstantno. Predvidevam, da imajo tehnična sredstva, dolgo časa so droge uporabljali...

— Ko niste imeli napisa, ste govorili ta stavek?

»Sem bil glasen večkrat, samo sem ugotovil, da ni dobra pot, to kričanje. Zdaj ne hodim več v lokale. Določeni ljudje bi smatrali, da mi ni čisto nekaj v redu. Ta zadeva s transparentom bolj resno izpade.

Interesantno pri vsej zadevi je, da se držijo pravila: čim bolj neverjetna je zadeva, ki

Čim bolj neverjetna je zadeva, ki jo skuhamo, toliko manj je možnosti, da bi kdo sploh verjel. Zadeve, ki sem jih omenil, niso najbolj strupene. Najhujše držim v rezervi.

jo skuhamo, toliko manj možnosti je, da bi kdo sploh verjel. No in te zadeve, ki sem jih omenil dejansko niso najbolj strupene. Najhujše držim v rezervi.«

— Zakaj?

»Ne. Upravičeno bi dvomili v mojo zdravo pamet, take so skuhami. Priznam, to se jaz sam zavedam.«

— Kakšne so reakcije ljudi na vaš transparent?

»Večina me spodbuja. No, kaj drugega mi preostane. Dokler se zadeva ne razčisti, ne morem pričakovati normalnega življenja. Vsak dan pridem s transparentom v mesto in sem tu od pol dvanajstih do pol štirih, če je vreme lepo.«

— Kje živite?

»V svojem stanovanju!«

— Sami?

»Ja!«

— Kako živite, ko niste zaposleni?

»Zelo težko, minimalna potrebnja, krompir, zelje in malenkostno zabele. Zato se cela zadeva tudi zavlačuje. Ker pričakujejo, da bom sprejema kakšne kompromise!«

— Ste se šolali?

»Nedokončano gimnazijo imam!«

— Koliko ste stari?

»35 let!«

— Mariborčan?

»Rojen Mariborčan!«

— Ime?

»Bogdan Rakovec.«

DRAGAN GRASIČ

VERA V LITERATURI LE KOT KULTURA

Morebitna zahteva, naj se v slovenski literaturi (mislim na čista estetska področja — poezijo, prozo in dramatiko) znova uveljavijo verske prvine in vrednote (z vero je mišljena kajpada predvsem rimokatoliška, ki ji največ Slovencev pripada), se mi ne zdi kaj prida drugačna od vsezavodomesarjevstva, s katerim se je otepal že Prešeren, pa tudi ne od tistih nazorov, s katerimi so se nekateri bolj, drugi pa včasih že kar tragično manj uspešno spoprijemali npr. Levstik, Cankar, Ivan Tavčar, Aškerc, Gregorčič itd. Posebno nevarne so slovenski literaturi že od nekaj, hkrati pa tudi iz najbližjega polpreteklega časa zahteve, da se vera (ali ideologija) ustoliči kot estetsko nazorski kriterij presoje literarnega dela. Skrajni posegi te vrste so sežgali Cankarjevo *Erotiko*, sramotili Ingoličeve *Lukarje* in celo monumentalnega Voranca, pozneje po vojni pa — z nasprotnim »verskim« (ideološkim) predznakom zavrnilo nedolžno *Senca v srcu Ade Škerl*, bili skrajno nezadovoljni z minatijskim in vsemi drugimi pesniškimi intimizmi, sumljivo gledali na *Pesmi štiri* in dosegli vrhunec s politično ekskomunikacijo (ki pa

se je skušala slabo skriti za »Westetskimi« merili) Kocbeka. Vmes so prakticirali dozdnevno estetsko nazorsko, v resnici pa celo dejansko represijo nad Zupanom, v popoln molk zaklenili Balantiča, onemogočili celo prvi izid Zajčeve poezije, ob njegovih estetsko ekspresivnih pesniških strohnelih kosteh in celo ob Strniši pa sploh ves čas doživljali odklonilno hysterijo... In tako naprej, skoraj vse do včeraj.

Sploh nas Slovence že kakih 160 let, odkar imamo literaturo v pravem pomenu besede, meče iz skrajnosti v skrajnost: če spoštujete Prešerna, Levstika, Cankarja, vitalističnega Trdina, itd. moram obvezno sramotiti znanstvenika Kopitarja, gospodarstvenika buditelja Bleiweisa... Kot da se ne znamo in ne moremo niti danes funkcionalizirati glede na naravo stvari same. To, da je pri nas literatura hkrati konstitutivna prvina pri nastajanju naroda (presenetljivo: v nekih prvinah še dan današnji), je tudi prekletstvo naše besedne umetnosti, ki smo se je, se je zdelo, še v socializmu pred sedanjo slovensko pomladjo za zmerom rešili, zdaj pa nam preti nevarnost, da se nam ekskluzivisti-

čno estetsko nazorsko enoumje spet splazi v »hišo glasu«, v hišo literature skozi stransko okno. Nima sicer še znanstvene institucionalne moči, na posamične namige in tiha znamenja pa je vsekar treba pravočasno opozorjati. Se pravi, da je treba krepiti procese, ki jih je Dimitrij Rupel izrazil s spoznanjem, da se zdaj hkrati z oblikovanjem slovenske nacionalne identitete dogaja tudi modernizacija slovenskega naroda. To zame pomeni, da postaja tudi literatura (pa literarna znanost, estetski nazori, literarna kritika) civilna, normalna, sodobna, evropska. V teh trendih pa vidim razmerje med vero, religioznostjo na eni in literaturo na drugi strani podobno kot razmerje med literaturo in mitom ali pojmom svetega.

Ce mi je dovoljeno sestopiti na osebno empirično raven, na svojo poezijo, že dolgo spoznavam, kako je pravzaprav prežeta z mitičnostjo in svetim. Dolgo poletje, Pijani kurent in Ljubstava so pesniške zbirke, osupljivo polne odmevov verskih (nedvomno rimokatoliških, v tej veri sem bil krščen in v njej sem preživel vse otroštvo) simbolov in mitov. Tu so angeli, svetniki,

celo nekakšno eksistencialistično bogoskatejstvo, greh, zavrženost (Kurent)... ob enem pa pogansko uporništvu, mesenosti, eros, diabolizem. Se pravi, da tudi sam živim večno slovensko (ali ni sploh občečloveška?) razklanost med svetim in profanim, zemeljskim, in iz tega, se mi zdi, gnem celo poglaviti dramaturški pesniški lok in vzdržujem vitalni turgor svoje poezije. Pa vendar mislim, da je vse to sveto in mitično in celo »versko« v tej poeziji do kraja civilno, se pravi neideološko in neinstitucionalizirano, celo nekakšna »divja misel«, bi dejal po strukturalističnem antropologu Lévi-Straussu. Kaj hočem povedati s temi nekoliko narcisoidnimi, a mislim, da v temelju točnimi razglabljanji? Predvsem to — kar je tudi poanta tega zapisa — da tudi, če je pesnik kristjan, veren ali pa ateist ali nekakšen naradni panteist (v mojem primeru), da se lahko vera, religioznost, mit in sveto naselijo v poeziji (ta mi običajno pomeni literaturo sploh, saj nepoetične literature praktično ne priznavam) le kot neka enakovredna **kultura**, torej le kot v poetičnost (metafore, pesniško jezikovne slike, simbole, tedaj v estet-

ska izrazila) odeta in v njej skrita armatura ali »infrastruktura«. Če ni tako, v vsakem primeru neestetsko štrli iz literarnega dela in se razgalja kot nepesniška ideologija, vera, politika, tendenca, »partijnost«, ali v najslabšem, starrinskem pomenu kot »vzgojnost«, poučnost — vse to pa je seveda izrazito zunaj strukture umetniškega dela. **Vera je kot kultura** potemtakem v pravkar opisanem smislu literarnemu delu lahko celo koristna, če je le ena izmed kultur, ki pesniško presnovljene prežemajo literarno delo. Toda poudarek je na tem, da je le **ena izmed** kultur. Druge kulture so lahko tudi čisto kaj drugega, npr. (spet v primeru moje poezije) etnokulturna, celo folklorna mitologija, narava (ta je celo eden izmed osnovnih pesnikovih »materialov«), morala, družbenost (tudi to je kultura, tega se menda ja zavedamo), globalna nacionalna kultura, predvsem pa so v vsakem literarnem delu, pa naj to njegov tvorec prizna ali ne, nevidno, se pravi pesniško-strukturno navzoče mnoge pesniške kulture minulih ali sodobnih domaćih ali tujih ustvarjalcev, ki so avtorja navdihovale, kot se

preprosto reče. Če tako pojmuje kulture, v katerih se je avtor oblikoval, in jih vsrkaval, je samo po sebi jasno, da za literarno delo, če ima bistvene lastnosti umetniškega dela, ni odločujoče to, ali je ustvarjalec kristjan, ateist, panteist, pa liberalec, demokrat, socialdemokrat, konservativec ali kaj drugega, marveč šteje to, kako je vse te kulture iz svoje zavesti (ali tudi praktičnih dejanj) znal »spraviti« kot pesniško »pre-delane« prvine v svoje umetniško delo. In če zadevo spet obrnemo: nemogoče in nedopustno je torej npr. verske vrednote uporabljati za merilo presoje literarnega dela, kakor si nismo nikoli dovolili, da bi za merilo take presoje veljala, recimo, »partijnost«. S pojmom svetega v literaturi pa je tako, da sta mit in sveto (v pomenu čudenja vsemu in spoštovanja življenja in vsega, kar nas obdaja) že od zmeraj ključni sestavini umetniškega dela. Mit je s svojo globalno metaforističnostjo in simboliko eminentno pesniški, pa naj izvira iz Svetega pisma ali od kakega polinezijska plemena.

FRANCE FORSTNERIČ

MIR Z VAMI

15. 1. 1991. Brez strahu! Kljub temu, da se je na ta dan iztekel ultimatum, ki ga je Varnostni svet OZN naslovil na Irak, vas ne bom zasul z še eno ostroumno analizo konflikta v Perzijskem zalivu. V času nastajanja teksta še ni nihče udaril. Vsa svetovna javnost — tudi naša — je vso svojo pozornost usmerila na področje nafte, tako da je skoraj neopazno mimo nas zdrsnil dogodek, ki sem ga poimenoval slovenska cvetna sredi.

Dan, ki so ga mnogi na koledarju obkrožili s črno — zaradi strahu pred novo svetovno katastrofo, je postal črni dan naše domače politike. Pobudi prenoviteljev po sklicu dveh mirovnih shodov so se složno priključili veljaki iz konkurenčnih političnih vrst. K sodelovanju so pritegnili celo mirovnike in njihovega čelnega moža Hrena (tistega, ki gre v nos). Tako so složno ramo ob rami stali občasni mirovnik (mirovnik v pravem trenutku in pravih razmerah) ter tisti, ki so mirovnik daljši obdobje in jim tudi oživljena Slovenija ne pride do živega. Do popolnosti je tej zbrani politični teži manjkalo le malo: gospoda Janša in Bavčar, ki bi svojim fantom vtikala v puške cvetlice. S te strani odra je bilo torej vse v najlepšem redu.

Nekoliko drugače pa je bilo v prostoru, ki je bil namenjen množicam za mir zaskrbljenih Slovencev. V obup organizatorjev se je manifestacije udeležilo le majhno število skrbečih. Večina je bila rekrutirana kar iz vrst mimoidočih. Fiasko se bo v prihodnjih dneh poskušal previdno pomesti pod tepih časa. Strankarski analitiki pa bodo ugotavljali, da niso našli prave teme, s katero bi nagovorili volilce. Izjave, ki bodo govorile o tem, da se je želelo javnosti zgolj predstaviti zaskrbljenost slovenskih veljakov, ne pa delati množičnih zborov, bodo sicer olajšale vest, ne bodo pa mogle prikriti grenkega priokusa, ki bo ostal.

Prvo leto demokracije je nam, ki nam je usojeno živeti v državi Sloveniji, ki se je sama ustvarila, utemeljila in v istem zamahu tudi kot edina priznala, prineslo le novo ideologijo. Vsem pričakova-

njem in obljubam navkljub so denarnice tanjše, socialna brezizhodnost pa zato večja. Smrtniki moramo s tem živeti, država pa se trudi, da bi nam našo bolečino zmanjšala. Primanjkljaj na področju gospodarske uspešnosti, ki bi morala biti nosilec političnega zaupanja, nadomešča z večjo aktivnostjo pri obračunavanju s preteklostjo in konstruiranjem nove nacionalne identitete. Težišče svojega dela je tako prenesla iz zemlje v nebesa. Politiki so nehali nastopati kot politiki — postali so duhovniki. Na mesto skrbi za treh je stopila skrb za dušo.

Da bi bila skrb za narodno dušo uspešna, je bilo potrebno, kakorkoli se že to smešno sliši, najprej ustvariti narod. Posameznik kot tudi majhne skupinice so bile vsaki ideologiji nevarne. Iz povsem preprostega razloga — na vse so gledale skozi svoje ozke egoistične interese. Za vsako

svojo težavo so iskale krivca. Stvarjenje naroda pa posameznika z njegovimi lastnimi interesi izniči. Ko se vključi v narod, preneha biti Jožek brez službe ali Boris s slabo plačo. Takrat postane narodov sin — Slovenec. To se lahko doseže le z njegovim prostovoljnim pristankom. Prepriča se ga s prikazovanjem ogroženosti rodu (naroda), kateremu pripada. Sovražnik, ki preži kot Juda, ki si grabi Slovenčev premoženje, je Jugoslavija. Notranje vezno tkivo se poskuša ustvariti z revitalizacijo slovenskega katolicizma. Če danes vsi politični veljaki, od komunistov na levi ter krščanskih demokratov na desni, priznavajo katoliško poreklo slovenske duše, je jasno, da s tem ponujajo tisto notranje vezivo, ki se ga mora posameznik oprijeti.

V procesu, ko posameznik sebe prepozna kot Slovenca,

se je že ujel v nastavljeno mrežo. Plebiscit je iz slovenca naredil Slovenca, skozi to pa je posameznik obkrožil za. S tem je posameznik pristal na to, da se mu izstavi račun za veliko začetnico. V istem trenutku je prenehal biti egoističen posameznik. Prevelil se je v Slovenca. Ceno bo oblast seveda posredovala kasneje. Obljubila je le, da bo velika — menim, da ji tokrat lahko slepo verjamemo. Zanimivo je, da se Slovenec, ki postaja Slovenec, za to odloči zaradi kraje juda. Toda tudi nova oblast obljublja, da bo pobrala isto davščino.

Zakaj se na mestu notranjega veziva pojavlja ravno krščanska religija? Za razliko od držav, ki danes ponudijo posamezniku za njegovo vključitev v narodno množico plačilo v obliki sprejemljivega življenjskega standarda, je naša država prisiljena ravnati drugače. Jasno ji je, da s

takšnim veznim tkivom ne razpolaga in da z njim tudi v bližnji prihodnosti ne bo. Sama sebi namreč ne verjame, da bi lahko ona organizirala takšen delovni proces, ki bi zagotavljal normalno preživetje podanikov. Zato se je poslužila tistega, kar je bilo najbolj pri roki: krščanstva. Z njegovo infiltracijo v vse pore življenja ustvarja ideologijo pokornosti, ki obljublja za ta svet samo trpljenje. Šele v naslednjem — posmrtnem, pa nas čaka raj. Vtoliko je tudi ta ideologija hvaležnejša od komunistične, ki je obljubljala raj na zemlji že za neko prihajajočo generacijo.

Zakaj sem začel s cvetno sredi? Pogoji ustvarjanja naroda je bil konsenz političnih strank, ki ga je bilo potrebno vseskozi simbolno obnavljati. Dosedanje narodnotvorne masovke so uspele ustvarjati narod iz preprostega razloga, ker so se jih ljudje udeleževali.

li. Na zadnji pa so politiki ostali takorekoč sami. Ostali so ne le brez primerne kulise, pač pa tudi brez ljudi, ki bi jih lahko povzdignili v narod. In če se bodo ljudje čez nekaj tednov zbirali na protestnih shodih, ker so izgubili delo, bo to dejansko razkrojilo projekt narodne enotnosti. In politika bo morala postati zopet politika.

Za konec:

Sedanje stanje naše politike bi najlažje opisali kot sodelovanje različnih politično hibridnih atomov, ki so horizontalno povezani v mrežo odločanja — in to brez izjeme. Opozicija se je v strahu pred izgubo volilnega telesa spremenila v nedejavni del parlamenta, ki dremlje. Podlega je zahtevam po nacionalni enotnosti.

Sistem nacionalne enotnosti, s katerim nas pita oblast, je nek čuden konstrukt, ki nam onemogoča vpogled v politično dogajanje. Ravno s tem pa preprečuje, da bi lahko v vladajočo politiko podvomili. Naraščanje vpliva nacionalne religije in poskusi, da bi se vedno znova organiziralo enotno politično nastopanje na manifestacijah, gre razumeti kot jačanje vezi med oblastjo in ljudstvom. Skratka, preko teh mehanizmov se poskuša podati podoba harmonične družbe. Gre torej za ustvarjanje iluzije, ki lajša ljudstvu težo vsakodnevnih bremen ter obenem daje oblasti udobno pribežališče.

Prvi propadli vseslovenski zbor je dokaz, da se bo ljudstvo, ki se je dalo komunistom slepiti štirideset let, dalo novim demokratom mogoče le za slabo leto. Zapustiti polje nacionalne enotnosti pomeni uvideti, da smo po enem letu poti v lepšo prihodnost zopet tam, kjer smo bili pred dvema letoma: na trgu Nebeškega miru.

SILVO ZAPEČNIK

JASMINA VIDMAR

PRAVOSLAVNI REVIVAL

Otroci komunizma se počasi, a sigurno spet začenjajo vračati k religioznim naukom. Izneverjeni včerajšnji ideali so odstopili mesto novim vrednotam...

Državljanje Makedonije so dolgo vrsto let skrbno varovali pred možnostjo, da jih opij za ljudstvo vzame pod svoje okrilje.

Komunistični oblastniki so ob propagiranju svetle prihodnosti ustvarjali vzdušje nezaupanja do cerkve, čeprav je prav ona igrala eno odločilnejših vlog v ohranjanju makedonskega naroda skozi stoletja suženjstva in podvrženosti. Pogosti so bili primeri zapiranja duhovnikov in zanemarjanja molitvenih domov ne glede na veroizpoved, kar je pomenilo ob propadanju kulturnih spomenikov tudi za

šali številni vplivi, nekaj zaradi različnih okupatorjev, nekaj zaradi pogostih zunanjih vplivov, je bila Makedonija že od nekdaj bogata s pripadniki različnih veroizpovedi. Danes je v SRM registriranih devet verskih skupnosti (vplivno močnih jih je ob Zvezi malih protestantskih verskih skupnosti petero), obstajajo pa tudi mnogi posamezniki, ki se opredeljujejo za mormone, nazarence, prezbiterijance, luterane... Čeprav tovrstnih verskih skupnosti v Makedoniji ni. Vsekakor najmočnejša na tradicionalno krščanskem področju je Makedonska pravoslavna cerkev, ob njej pa tudi Islamska verska skupnost, ki ima največ privrženec med Albanci, Romi kot tudi med samimi Makedonci. Medtem ko so bili pripadniki protestantskih verskih skupnosti mnoga leta preganjani kot vohuni in sodelavci zahodnih imperialističnih centrov (njihova odlična politična organiziranost — še posebej v sistemu financiranja — je bila označena kot poskus in-

preraščanju nacionalno-romantičnega gibanja Albancev v Makedoniji v separatistično gibanje Islamska verska skupnost. Islamski duhovniki so bili napadani zaradi poistovetenja verskih in nacionalnih občutkov in zaradi politizacije verskih obredov. V tem smislu so bili posebno ostri napadi zaradi albanizacije Zahodne Makedonije, to je doseljavanja Albancev s Kosova, pa tudi zaradi albanizacije Romov in Makedoncev-muslimanov z raznoraznimi pritiski in menjavanjem njihovih imen v upravnih organih.

Ilegalni verski pouk (tudi za ženske, kar je do pred kratkim bilo nepredstavljivo) se je na široko razpasel, a »lekcije« v njem so pogosteje imele za osnovo literaturo iz propagandnega aparata NR Albanije kot pa »Ku'ran«. S prihodom Hadži Jakupa Selimovskega na mesto reisa-ul-uleme Islamske verske skupnosti Jugoslavije (prvi Makedonec-musliman na tako visokem položaju, vendar po nekaterih vesteh iz Sarajeva njegova izrazito jugoslovanska opredelitev ni najbolje sprejeta v nekaterih islamskih krogih) so se spremenile politične komunikacije tudi v Makedoniji. Odrptje Islamske teološke fakultete v Skopju je še naprej odprto vprašanje, toda delo mladinske organizacije v skopski medresi (muslimanski višji šoli) je bilo pred leti resnična poslastica za novinarje. Poleg polemik med IVSM in Republiško komisijo za odnose z verskimi skupnostmi okoli obnavljanja nekaterih džamij in izgraditve novih na desni strani Vardarja (ki po na žalost že ustaljeni razdelitvi, velja za krščanski del Skopja) se lomijo kopja tudi okoli sodelovanja IVSM v makedonskih političnih dogajanjih in pritiska na Makedonce-muslimane. Čeprav se zaradi albanizacije Makedoncev-muslimanov kot politični subjekt najpogosteje napada albanska Partija za demokratični razvoj (zvečine s strani Republiške skupnosti za kulturno-znanstvene manifestacije Makedoncev-muslimanov), niso redki komentarji, ki prehitro za vsem odkrivajo Islamsko versko skupnost kot transmisijo fundamentalističnih težej Islamske verske lige »Rabite«.

Makedonska pravoslavna cerkev je še do pred nekaj let zelo redko našla svoj prostor v makedonskih medijih. Vzroki za pojavljanje so bili ali naključne narave ali pa so bile to običajne polemike z voditelji Srbske pravoslavne cerkve zaradi neprizadevanja avtokefalnosti MPC. Novi vetrovi, ki so iz Slovenije prešli v Srbijo, so končno dosegli Makedonijo, pa čeprav le preko izjave enega od vodij tedanje Socialistične zveze, da se bo moralo dovoljenje za nastop poveljarjev Srbske pravoslavne cerkve v medijih odraziti (ob vsem nasprotovanju) tudi v Makedoniji — s podobnim nastopom poveljarjev MPC.

Tako je Kristus že drugič prišel med Makedonce. Vsa tra-

JASMINA VIDMAR

dicionalna zbiranja tisočev in tisočev v glavnem mladih ljudi okoli skopskih cerkva (v času velikonočnih praznikov) se ne morejo niti približno primerjati z grandiozno posvetitvijo pravoslavnega hrama »Sveti Kliment« v Skopju, ki je po dolgoletni gradnji končno dočkal svoje prve obiskovalce.

Pravoslavna religija je naposled dobila tudi svoje pravo mesto v medijih (čeprav so kot povsod drugje zaradi dolgoletne abstinence prisotna pretiravanja); skopski časopisi so objavili Žitije Hristusovo.

Pojavili so se tudi mnogi drugi teksti, v glavnem izobraževalne narave, saj je dolgoletno izrinjanje MPC v drugi plan (v strumički vasi je molitveni dom leta služil kot skladišče!?) ustvarilo potrebo po ponovnem vzpostavljanju starih, tradicionalnih običajev.

Ob obnavljanju Bogojavlenskega metanja križa v vodo, koledarstva, praznovanja goda in sedaj že rednega cerkvenega poročanja mladih parov, se ponovno objavljajo tudi koledarji s cerkvenimi

motivi (kar je do sedaj počela le Matica izseljencev; MPC je tudi drugače bila glavna nacionalna nit za vse izseljence v Avstraliji, Kanadi in ZDA) in posterji svetnikov.

Mesto in vloga Makedonske pravoslavne cerkve bosta v bodoče odvisna tudi od izida silovitega spora v cerkvenih vrhovih. Razkol med metropolitom, ki je prežet z verbalnimi prepri med slednjimi in pripadniki različnih verskih skupnosti, z mitingi (!?) in s sporočili za javnost in po nepreverjenih trditvah celo s fizičnimi napadi na metropolit, je bil medijska tema, ki jo je šele kasneje zamenjala živopisnost pluralistične kampanje. Ko se je pričakoval njen povratak na dnevni red, v času, ko je ohridski in makedonski arhiepiskop, poveljar Makedonske pravoslavne cerkve Gospodin Gavril vernikom prebiral svojo Božično poslanico, je cerkev skozi velika vrata vstopila na makedonsko politično prizorišče. V neučinkovitosti medpartijskega dogovarjanja o osebnosti, ki naj stopi na čelo Republike v teh odločilnih trenutkih, je VMRO — Demokratična partija za makedonsko nacionalno enotnost za predsednika Makedonije predlagala povardarskega metropolita Mihaila kot nadpartijskega kandidata. Šokirani dnevno-politični meteorologi v tem predlogu sprva niso videli novega vključevanja MPC v politične tokove Republike. Metropolit Mihail, član Svetega arhijerejskega sinoda, je bil še pred štiride-

setimi leti aretiran zaradi svoje dejavnosti in zaradi branjenja makedonske »kauze«. Čeprav so se zaradi nepripravljenosti g. Mihaila partijski dogovarjalci na moč poigravali z njegovo avtoriteto zaradi vseh prijetljajev je sam odstopil od predsedniške funkcije, je že samo dejstvo, da so takšen predlog oblikovali voditelji SKM-Partije za demokratično prenovo in Zveze reformskih sil, zadosten pokazatelj, da se Makedonska pravoslavna cerkev vključuje v politična vrenja na razburkani makedonski politični sceni. Ob zavzemanju za obrambo nacionalne identitete bo MPC verjetno imela svoja stališča tudi do ostalih ključnih vprašanj za razvoj Makedonije. Vendar bo moč njenih argumentov v največji meri odvisna od dogovora partij zmagovalk na prvih večpartijskih volitvah.

Ostro nasprotovanje CK SKM-PDP predlogu g. Mihaila za predsednika Republike (čeprav ga je lider komunistov Petar Gocev sprejel brez predhodnih konzultacij), še naprej kaže, da bo za spremenjanje nekaterih zakorenjenih stališč potrebno še mnogo časa.

SINIŠA STANKOVIĆ

DRAGAN GRAŠIĆ

dobo soc-realizma tipično zanemarjanje lastne zgodovine (in zgodovine narodov, ki so živeli na ozemlju današnje ZRMD v imenu ideološke pravovernosti. Verniki in religija so se v glavnem nahajali v referatih raznoraznih komitejev SLO in DSZ ali predavanjih na simpozijih in okroglih mizah, ki so imele za temo poguben vpliv religije na zavest srečnih samoupravljajcev.

Kot križišče pomembnih poti čez Balkan, kot država, v kateri so se v preteklosti me-

filtracije tujih ideologij med samoupravno orientirane delovne ljudi in občane) pa MPC in IVSM učvrščujeta svoj položaj na makedonskem političnem prizorišču šele od nedavnega.

Kosovski dogodki so se v Makedoniji reflektirali skozi porast medsebojne sovražnosti v Zahodni Makedoniji, kjer so pripadniki albanske nacionalne manjšine v veliki večini. Po vseh analizah dnevnopolitičnih komentatorjev je imela ogromno vlogo v

RADIO MARIBOR

MM1 90,4 in 93,1 MHz 6.40—19.00
MM2 102,8 MHz 0.00—24.00

Ilichova 33
62000 Maribor

BIROSTORITVE

tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve

62001 MARIBOR
GLAVNA TRG 6, PP 37
TELEFON (042) 26-360
TELEFAX (042) 26-474

EXPRESS TAJNICA

MARKUS KUTTER

NE GRE ZGOLJ ZA POMANJKANJE PROGRAMOV

Dragi potrošniki, naročniki, koncesionarji, uporabniki, odjemalci informacij, kliči, snemajoči, sodelujoči, partnerji v dialogu, dobavitelji informacij, dragi upravljalci medijev, dame in gospodje — s tem nagovorom, ki se vam dozdeva baročen, želim povedati zgolj to: da gre za prav življenjsko nevarno potlačitev, če kot meščanski romantični Gutenbergove galaksije še zmeraj izhajamo iz tega, da imajo na eni strani to, kar označujemo za življenje, in na drugi strani njegov slab posnetek v obliki medijev. Življenje bi bilo tako rekoč nekaj resničnega: s krvjo, potom, solzami in spermo, nekaj, kar pozna zvestoba in izdaja, ljubezen in sovražstvo, kar sili k dejanjem in potrebuje denar — svet medijev pa bi bil nasprotno zgolj varovanje njegovih sledi in knjigovodstvo, v najboljšem primeru struktura kašipotov, logističen sistem za dobavo udobnih podlag za odločanje, kakršne so poročila o vremenu in stanju na cestah — ali v slabšem primeru vse stapljajoča zabava in torej sredstvo za premostitev trenutkov dolgočasje, pred katerimi ni varen nihče od nas. Življenje, kolektivno in individualno, bi bilo resnična realnost, v katero se vse izteče, tudi smrt. Mediji pa bi — nasprotno — bili navidezni svet, zrcaljenje ali imaginacija, potegnjena kopija ali fiktivna montaža, če ne celo agresivna mahinacija, kakršno je demonstriral primer Barschl.¹

Prav v tem nesrečnem sovpadanju vidite, kako so se življenje in mediji znašli v vzajemni zaroti. Tudi način, kako ste preživeli zadnjih 24 ur, mehanizem, ki je povzročil vašo prisotnost v tem gledališču, demantira predstavo o delitvi na življenje in medije na zelo banalen in zato kategoričen način. In pridruži se še, da mi vsi (sebe ne izključujem) nismo enotni niti glede tega, kaj so za nas mediji. Je to tudi telefon, vozni red in natisnjen program? Ali so tudi pisalni stroj, urejevalnik besedila, personal computer? Ali pa so, kot pravi McLuhan, extensions of man, razširitve človeka, h katerim zato McLuhan prišteva tudi modo in arhitekturo, avtomobile in denar? Prav zdaj doživljamo, kako lahko blagajniški avtomat odšteva z denarne kartice imetje v dobro, ki je zabeleženo z magnetnim zapisom. Informacijski značaj denarja je postal jasno viden tudi oslu, medij denar je slednjič priznal svojo medijsko nagoto — in mi hočemo govoriti o medijski kulturi?

Kultura je danes medijska kultura

Drznil si bom postaviti tezo in računam z Vašim nasprotovanjem.

«Medijska kultura» je dvakrat obdrgnjen pojem. Kultura je v trenutku, ko je več kot osebni stil in ritual menjava v skupinski dinamiki, zmeraj medijska kultura. Piščoči in beroči menih pri Umberto

Ecu ne kažejo tega nič manj kot renesančni portretisti ali uredniška in tipografska neizprosost kakšnega Heynlina vom Stein v tiskarni Johannes Frobensa, najbolj znamenitega baselskega tiskarja na začetku 16. stoletja. In baselsko veliko 19. stoletje, ki se mora za svoje izžarevanje zahvaliti ne toliko nastajajoči kemiji kot svojim zgodovinarjem od Petra Ochs do Jacoba Burckhardta, je kulturno tako vznemirljivo zato, ker je bilo medijsko vznemirljivo. Ochs je kompilirjal in transkribiral rokopise in dal tiskati ekscerpte;

Nietzsche je po nakupu pisalne stroja leta 1881 (model Hansen) spremenil svoj stil pisanja. Po Friedrichu Kittlerju je od argumenta prešel k aforizmu, od misli k besedni igri, od retorike k telegramskega stila.² In belolasega Burckhardta si smemo predstavljati, kako v predmestju St. Alban čaka na prispetje novega paketa fotografij iz Rima, brez katerih ne bi hotel nadaljevati s pisanjem.

Srčika kulture je vsebovana v medijih, danes bolj kot kdajkoli. Če hočemo ugotoviti, kaj so bile kulturne silnice nekoga obdobja od začetka novega veka naprej, se moramo ozreti po medijih. Knjižnice, katerih gospostvo je nedotaknjeno trajalo pet stoletij,

so medijska pokopališča. Ne vidim, kje bi bila kultura sploh oprijemljiva neodvisna in izven medijev. Zato si s pojmom «medijska kultura» ne morem pomagati — razen če označuje zunanje in notranje okoliščine, zaradi katerih sem pripravljen brati časopis in vklopiti ali izklopiti svoj televizor. Zame je to premalo.

Mediji obstajajo, odkar obstajajo »novi« mediji

O medijih v današnjem smislu, tega sem se naučil pri že omenje-

vanom. Mislim, da se ne bi mogli dovolj načuditi vsem neumnostim, ki bi jih lahko prebrali v ustreznem protokolu. In kaj počnemo mi, 500 let pozneje? Ali ne poskušamo izvesti razprave v povsem analogno prelomni situaciji?

Ker smo tako očitno in dokazljivo postavljeni v čas preloma, si seveda želimo, da bi doumeli, kaj se z nami dogaja. Naslov našega posvetovanja predlaga kot prvi vmesni rezultat »Industrializacijo zavesti«. V to ne bom dvomil. Prosim zgolj za to, da vsako od nas to najprej poveže s svojo lastno zavestjo in ne z zavestjo ljudstva, ki boljši v ekrane.

Prosim Vas torej, da naše poletno fotografiranje, predvajanja plošč med delom za tiskarji mizo, uporabljanje diktirnega aparata ali magnetofonskega traku, branje časopisa, postavljena z računalnikom, ogled novega Woodyja Allena ali Kubricka — da vsi mi vsa ta početja in dejanja dojamemo kot industrializacijo naše nadvse privatne zavesti. Brez Grahama Bella in njegove Telephone Company tudi ne bi mogli organizirati tega posvetovanja.

Naša zavest se je, opazno ali neopazno, industrializirala in mi vsi smo insiderji ali, zaradi mene, outsiderji, ki smo postali sokrivci.

Pogled nazaj

Skušam si predstavljati situacijo pred 500 leti. Takrat se je, če uporabimo terminologijo Walterja J. Onga, hirografska, torej rokopisna družba preobrnila v tipografsko družbo. Ali so prvi tiskarji — v Baslu Ruppel, Wenssler in Richel okrog 1470 — vedeli, kaj počnejo? Ali jim je bilo jasno, če navedem povsem preprost primer, da je bilo kazalo vsebine — v današnji terminologiji »iskalno drevo« — možno šele z uvedbo paginiranja strani (in ne lista) in s postavitvijo naslovov poglavij? Da je bil s tekočo paginacijo knjige omogočen indeks, torej register?

Da so torej antični ali srednjeveški kodeksi, ki ga je bilo še zmeraj treba brati od začetka do konca, s svojimi metodično-tehničnimi prijemi spremenili v podatkovno bazo, v katero lahko sežemo preko iskalnega drevesa ali posameznega gesla — to imenujejo »keyword search«? Znanstvenost v modernem smislu so tako sploh šele omogočili: medicino, botaniko, kodificiranje prava, kritično teologijo. Vemo, da takratna univerza, ustanovljena 1460, najmanj 30 let ni vedela, kaj naj počne s tipografijo. Tudi v našem času je trajalo več kot eno generacijo, da sta informatika in znanost o medijih dobili v Baslu prvo (skromno) univerzitetno veljavo. Predstavljajte si prosim razpravo med baselskimi profesorji leta 1480 o dobrih in slabih plátech tipografije in njeni daljnosežnosti. In imejte pri tem v mislih, da si je nekako v tistem času tiskarski podjetje Johann Amerbach, ki je privratal iz južne Nemčije, oskrbel iz Benetk klasično rezane alidske črke (antikva)*; si nabavil prvi grški alfabet; imejte v mislih, kako je nekoliko pozneje Sebastian Brant po baselskih uličicah izbrskal Albrechta Dürerja in ga pregovoril, da mu izdela podobe za njegovo Ladjo norcev. Z Dürerjevimi lesorezi je nastala (če se modno izrazim) vizualna komunikacija, ki je dve generaciji pozneje privedla do Vezalovih anatomskih podob.³ Najboljši ljudje tiste dobe, ob Dürerju še Holbeina in Urs Graf, so dali vpreči v delo. Ali so se zavedali daljnosežnosti svojega početja? Ali so dojeli, da je šele njihovo brkljarjenje omogočilo učbenik in leksikon, historično-kritični aparat in primerjalne tabele, register in enciklopedijo, koledar in časopis, zemljevid in knjigo odredb?

Poskusite si predstavljati razpravo v letu 1480 o vseh teh temah. Med profesorji so eni teoretični realizma in drugi nominalizma, govorijo dominikanci in avguštinci, cehovski mojstri in škofjski uradniki; zedinili naj bi se o tem, kakšna nova obzora lahko odpre tipografija njihovih otrokom in

vnukom. Mislim, da se ne bi mogli dovolj načuditi vsem neumnostim, ki bi jih lahko prebrali v ustreznem protokolu. In kaj počnemo mi, 500 let pozneje? Ali ne poskušamo izvesti razprave v povsem analogno prelomni situaciji?

Ne gre zgolj za pomanjkanje programov

To je naslov moje teme. Dolžan sem vam pojasnilo.

Vsako med nami pozna bedni občutek, ko mu tehnično sanjska paleta medijev — časopis, ilustrirana revija, kino, video, plošče, radio, televizija, kabelska omrežja, satelitski programi, videotekst, teletekst, slikovna plošča in kar si že bodi — ponuja programe, ki so narejeni pusto, ceneno, prozorno, slabo in slabo domišljeni. Število kanalov smo pomnožili čez vse mere, tako da je softwarška in programska miselnost postala tako rekoč neizogibna. Vidimo, kako spretni trgovci, kova kakšnega Lea Kircha,⁴ iz tega delajo milijardni posel, in kako nastajajo internacionalni, celo interkontinentalni kompleksi medijskih povezav, ki gradijo na tem programskem deficitu. Tudi baselsko kabelsko omrežje bo kmalu njihova stranka.

Kaj naj v tej situaciji zahtevamo? Kaj naj si želimo? Še enkrat bom priznal, da nisem, čeprav se dnevno ukvarjam z medijskimi problemi, nič pametnejši od kate-regakoli drugega pozornega sodobnika. Moje zahteve — bolje: moje želje — so zahteve ali želje človeka, ki počasi pripada starejši generaciji. Zato morda niso v korak s časom.

1. Očitni programski deficit ključne po novih, posebnih, samostojnih programih. Moderna medijska tehnika je pri tem lahko v oporo, ker je postala preprostejša, cenejša in razpoložljivejša.

Za ustvarjanje samostojnih programov potrebujemo ustrezne oblikovalce. Povejmo preprosto: potrebujemo umetnike. Kakšno mesto smo jim dodelili v naši družbi, kako prijazno jim ga dodeljujemo?

2. Umetniki, oblikovalci morajo imeti pogum in moč, da uporabljajo moderne medije, njihove sisteme, metode in možnosti. Najti morajo pot, da v sisteme vnesejo svoje ideje in koncepte, da jih v njih realizirajo. Zato potrebujejo spodbudo, pomoč, podporo, izobrazbo. In to tu, v tem kraju — ne v Kaliforniji ali na Japonskem. Sramotno je, kakšna so besedila v švicarskem videotestu, s kakšnimi mukami nastajajo filmi, sramotno je, da v Švici ni nobenega sodobnega televizijskega in filmskega izobraževanja izven SRG⁵, da naša baselska industrija naroča slikovne plošče drugje, da je razprava o baselskem kabelskem omrežju zgolj tehnična in politična, skoraj nič pa oblikovalska.

3. Zelo nujno se mi zdi, da se resno lotimo obdelave medijev, njihovega razvoja, njihovega združevanja, povezovanja in razparceliranja. Omenil sem tri imena: Marshall McLuhan, Walter J. Ong, Friedrich Kittler. Število opazovalcev in avtorjev, ki nam lahko pomagajo razumeti, kaj se sploh dogaja na področju medijev, pa je precej večje.

Najprej potrebujemo zgodovino medijev. Friedrich Kittler je zakoličil temo in ponudil iztočnice: Nietzschejev pisalni stroj, Guderianov tank in naš UKV-radio, pomen fonografa za Freudovo psihoanalizo, s pomočjo Alana Turinga izpeljan duel med NIGMO in COLOSSOM, nemškim strojem za šifriranje in angleškim za dekodiranje. O tem smo tako nevedni in brez slutenj, da to že privzema poteze potlačitve.

Sele ko nam bo zgodovina medijev nekoliko jasnejša, ko bo naše razumevanje zajelo tudi kulturne, literarne, vizualne in tehnične povezave in odvisnosti, bomo smeli pomisliti na razvijanje teorije medijev.

Prepovedani pa se mi zdijo ideološko obarvani boji za red na področjih, ki jih ne znamo niti historično izpeljati niti teoretsko definirati.

4. Četrta želja je povezana s tretjo: mišljena je ponovna predelava naše kulturne dediščine. Tipografija v 15. in 16. stoletju ni odprla samo novih razsežnosti znanstvenosti in metodiki temveč je predelala tudi vso predhodno, rokopisno kulturo. Biblija, antični pisatelj, cerkveni oče, listina, sodobno pismo — vse je s tiskom postalo lažje dostopno.

Zdaj smo v podobni situaciji. Akustični in optični shranjevalci, tehnike za njihovo povezavo v mreže in razdelitev, elektronska obdelava besedil, banke podatkov z različnimi stopnjami dostopnosti, nove možnosti za arhiviranje in nove metode iskanja — vse to bo v temelju spremenilo naše ukvarjanje z dejstvi in dokumenti. Tako kot je tisk proizvedel drugačen management z rokopisi, dovoljujejo novi mediji drugačen management z obstoječimi akustičnimi, vizualnimi in besednimi viri.

Ali niso ti akustični, vizualni in besedni viri to, kar je naša kulturna dediščina? Če ne bomo prevzeli nase te naloge, se nam bo kulturna dediščina izgubila v nepovrat.

5. Moja zadnja želja je, da ne bi preveč podlegli vtisu, ki ga ustvarjata medijska tehnika s svojim obkrožanjem sveta in internacionalizacije in globalizacija programov in sistemov. Globalizacija je zgolj ena od ugotovljivih razsežnosti razvoja. Druga, njen korektiv, je naraščajoča regionalizacija programov in vsebin. Ne smemo se izmikati tej nalogi, ki ima prav malo skupnega z bliščem in sijajem televizijskih nadaljevanj in s pošastnostjo novinarske obdelave ključnih dogodkov, pa tudi z elektronsko univerzalno knjižnico ne.

Prevedel Igor KRAMBERGER
januar 1991

Prevalječa pojasnila
¹ Zahodnonemškega politika Barschla (CDU) so našli trtvega v kadi hotelske sobe. Nastala je medijska senzacija z objavo posnetka trupla.

² Hans Rasmus Johann Malling Hansen (1835—1890) je razvil prvi uporaben pisalni stroj, ki so ga izdelali v večjem številu. Patent so mu na Danskem potrdili leta 1865.

Friedrich Kittler, *Grammophon, Film, Typewriter*. Berlin 1986, str. 392—311. Prim. tudi prispevek Friedricha Kittlerja *Im Telegammstiel. V. Stil. Geschichten und Funktionen eines kulturwissenschaftlichen Diskurslements*. Frankfurt/M 1986, str. 358—370.

³ Speicher — izraz pomeni tudi: pomnilnik.

⁴ Črke beneškega tiskarja Aldusa Manutiusa (1450—1515), ki je prvi uporabil kurzivne črke in uvedel priročni format osmerke.

⁵ Andreas Vesal (Vesalius) je bil profesor kirurgije v Padovi (r. 1514, u. 1564). 1543 je izdal epohalno delo v 7 zvezkih *O ustroju človekovega telesa*.

⁶ Leo Kirch je veletrgovec z videokasetami v ZRN, ki prodajo povezuje s propagando na privatnih satelitskih televizijskih programih.

⁷ SRG — Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft.

Prispevek Markusa Kutterja smo prevedli iz zbornika *Kanalarbeit. Medienstrategien im Kulturwandel für Mechaniker und Melancholiker*, ki ga je uredil — po zadolžitvi Schweizerisches Werkbundes — Hans Ulrich Reck. Zbornik je leta 1988 izšel pri založbi Stroemfeld/Roter Stern, Basel in Frankfurt/M.

V zborniku so objavljene prispevke posvetovanja *Industrializacija zavesti* in medijska kultura, ki sta ga ob 100-letnici Baselske šole za oblikovanje 24. in 25. oktobra 1987 organizirala šola in Schweizerischer Werkbund. Urednik je dodal še nekaj drugih prispevkov: pogovor z Alexandrom Klugejem, besedila Paula Kleeja, Marshalla McLuhana in Rudolfa M. Lüscherja. Grafično je urednik zbornik popestril z »inserti«, posnetki različnih video instalacij in reprodukcijami uporabnih in analognih grafik. Študiji očesa in ušesa, ki smo ju ponatisnili, sta iz knjige Jean Nicolas Cochin, *Nouvelle méthode pour apprendre à dessiner sans maître*. Livre de figures pour apprendre le dessin. Paris: Charles-Antoine Jombert, 1740.

Markus Kutter, roj. 1925, je študiral zgodovino pisje, germanistiko in romanistiko in promoviral. Potem je delal kot urednik tovarniškega glasila in vodja PR in tiskovne službe

pri firmi Geigy. Leta 1959 je bil soustanovitelj reklamne firme GGK, pri kateri je bil do leta 1976 solastnik. Potem je postal svobodni pisatelj svetovalec firm. Objavil je naslednje knjige: *C. H. Corporate Mutations. Periode 1980—2000* (pod psevdonimom Kurt Rustamek), *Werbung in der Schweiz* (Zofingen 1983), *Geändert hat sich trotzdem nichts — Reflexionen zur Medienrevolution* (Aarau—Frankfurt/M 1984).

Njegov prispevek *Ne gre zgolj za pomanjkanje programov* je v zborniku *Kanalarbeit* objavljen, na straneh 184—190. Prva verzija prevoda je bila prebrana na Radiu MARS v oddaji *Vrelišče* v nedeljo, 29. decembra 1990 ob 18.00 uri.

Bralce opozarjamo na zbornik *Šolarjevo ogledalo*, ki ga je uredil Bojan Baskar (Ljubljana 1989, zbirka »&«). V njem je objavljen tudi prispevek Walterja J. Onga. Na prevod, ki ga objavljamo, pa se navezuje še po številnih drugih plátech.

Na Radiu MARS v nedeljski oddaji *Vrelišče* v januarju 1991 predstavljajo odlomke iz knjige Friedricha Kittlerja *Grammophon, Film, Typewriter*.

Knjige Marshalla McLuhana so dostopne v srbohrvatskem prevodu.

PRVI DEL NAŠE RAZISKAVE ODNOSA MLADIH DO NOVEJŠE ZGODOVINE TRETJINA DIJAKOV IN ŠTUDENTOV SE ZELO ZANIMA ZA POLITIČNO DOGAJANJE

IZVAJALEC
SPEM, Studio za politični in ekonomski marketing, d.o.o.

Raziskovalna skupina SPEM je 9. in 10. januarja izvedla terensko raziskavo odnosa mlade generacije do »nove zgodovine«, oziroma do njenega predstavljanja v srednji šoli ter na univerzi. V anketi je sodelovalo 839 dijakov in študentov petih mariborskih srednjih šol (I. gimnazija, srednja ekonomska šola, Srednja šola za gostinstvo in turizem (poklicna smer), Srednja elektrotehnična in računalniška šola (tehnična in poklicna smer), Srednja kovinarska strojna in metalurška šola (poklicna smer) ter Višje agronomske šole, Ekonomske poslovne fakultete ter Tehniške fakultete. Razmerje med srednješolci in študenti je 67,3 odstotka proti 32,7 odstotka. Med anketiranimi je bilo za spoznanje več moških (54,5 odstotka).

Do opisanega vzorca je seveda mogoče imeti nekaj pomislekov, zlasti zaradi omejitve na mlade, ki študirajo v Mariboru. Prav tako tudi izbor šol do neke mere onemogoča identifikacijo takoimenovane povprečne mnenja mlade populacije. Po drugi strani pa je vzorec vendar dovolj relevanten, saj izkušnje s podobnimi raziskavami kažejo, da so razlike med mnenji, pridobljenimi z reprezentativnim vzorcem ter mnenji na izbranim (dovolj širokem) preseku populacije, minimalne, če ne gre za posebnosti nekega okolja.

V tem prvem prikazu rezultatov se bom omejila predvsem na tiste, ki dajejo »politično podobo« dijakov in študentov. Zanimiva možnost primerjave kaže v povezavi odgovorov na osnovna vprašanja svetovni nazor, zanimanje za politično dogajanje ter vključevanje v aktivnost političnih strank s starostjo anketiranih, študijsko usmeritvijo, oziroma izbiro posamezne šole in njenega povratnega vpliva na vrednote,

VZOREC
Raziskava je bila izvedena na kvotnem vzorcu, ki zajema 839 dijakov in študentov. Posamezne stratume vzorca smo določili na podlagi podatkov vpisanih dijakov v šolsko leto 1990/91. Skupnosti za izobraževanje in podatkov študentske populacije Univerze v Mariboru. Spremljali smo naslednje parametre: spol, letnik, izobraževalni program. Kvotni vzorec nam omogoča zajetje vseh strukturnih delov celotne populacije.

Vzorec vključuje pet srednjih šol:
1. gimnazijo, Srednjo ekonomsko šolo, Srednjo šolo za gostinstvo in turizem (poklicna smer), Srednjo šolo elektrotehnično računalniške usmeritve (tehnično in poklicno smer), Srednjo kovinarsko strojno metalurško šolo (poklicno smer); in dve fakulteti: Ekonomsko poslovno fakulteto, Tehnično fakulteto; in Višjo agronomsko šolo. Razmerje med dijaki in študenti v vzorcu je sledeče: 67,30 % dijakov in 32,70 % študentov.

Parametri vzorca:

SPOL:
— MOŠKI 54,50 %
— ŽENSKI 45,50 %

ŠOLA:

1 — Srednja šola elektrotehniške in računalniške usmeritve	8,50 %
2 — I. GIMNAZIJA	11,50 %
3 — Srednja šola za gostinstvo in turizem	10,10 %
4 — Srednja ekonomska šola	15,00 %
5 — Srednja kovinarsko strojno metalurška šola	22,30 %
6 — Ekonomsko poslovna fakulteta	14,30 %
7 — Višja agronomska šola	3,60 %
8 — Tehniška fakulteta	14,70 %

Religiozna je polovica mladih, v stranki vsak peti

»Religiozen sem«, je odgovorilo 49,6 odstotka anketiranih, »Nisem religiozen«, pa 44,9 odstotka. Religioznost je bolj izrazita pri dijakih (50,2 odstotka), pri šolskih letnikih pa izstopajo tretješolci (59,1 odstotka religioznih), oziroma generacija 17-letnikov. Nasprotno pa je bolj skromen delež religioznih (45 odstoten in manjši) v nižjih letnikih srednje šole ter v tretjem in četrtem letniku fakultete. Pri tem so tudi razlike med šolskimi usmeritvami (da so religiozni, je zatrnilo manj gimnazijcev kot tehnikov), predvsem pa so razlike med posameznimi šolami — na Višji agronomski šoli je religioznih kar 70 odstotkov anketiranih, na tehniški fakulteti je takih le 39,3 odstotka, še odstotek manjši je delež religioznih na I. gimnaziji.

Samo petina dijakov in študentov je med aktivnimi ali podpornimi člani kakšne stranke (posledice prenehanja »obveznega članstva« v mladinski organizaciji in množičnega novačenja v partijo) so torej očitne. Mladi so podporni člani naslednjih strank: LDS, Zelenih, SDP, Krščanskih demokratov, HDZ (dva anketirana), socialdemokratov ter Demosa. Aktivni člani pa so samo v LDS, stranki zelenih in v kmečki zvezi, kar je gotovo precejšnje presene-

čenje v primerjavi s komaj minulim obdobjem!).

Tu bi verjetno marsikdo pričakoval precejšnjo razliko med dijaki in študenti, a je ta minimalna — delež strankarsko aktivnih študentov je le za odstotek večji. Po starosti je dala največ aktivnih (9,1 odstotka članov strank) med 23 letniki, več kot dva odstotka jih je med 21 ter 22 let starimi, toda med 24 in 25 letniki aktivnih članov strank sploh

LETNIK:

A. Srednja šola

— 1. LETNIK	28,50 %
— 2. LETNIK	26,50 %
— 3. LETNIK	24,50 %
— 4. LETNIK	20,50 %

PROGRAM:

— gimnazijski	17,00 %
— tehnični	46,50 %
— poklicni	36,50 %

B. Višja ali Visoka šola

— 1. LETNIK	32,50 %
— 2. LETNIK	37,90 %
— 3. LETNIK	13,50 %
— 4. LETNIK	16,10 %

ni, tudi podpornih članov je zelo malo. Morda je razlog v tem, da so ti mladi preveč zasedeni s študijem?

Zanimanje za politične stranke se sicer sodeč po odgovorih začne s 16. letom in doseže svoj mladostni vrh po prvem letniku višje ali visoke šole. Po šolah ima največji delež članov strank (nad 1,5

odstotka — povprečje pa je komaj en odstotek) Tehniška fakulteta in Srednja ekonomska šola ter SERŠ. Na I. gimnaziji je največji delež tistih, ki podpirajo kakšno stranko.

Vsakemu dvajsetemu za politiko ni mar

Sodelovanje s to ali ono stranko seveda ne odraža odnosa do političnih dogajanj. Tu so študentje prvič precej pred dijaki — samo 1,1 odstotka študentov politično dogajanje ne zanima (med dijaki je takšnih 6,7 odstotka), veliko zanimanje pa kaže 45,6 odstotka študentov in 24,2 odstotka dijakov.

Zanimanje za politiko doseže vrhunec (54 odstoten) pri 21. in 23. letih, sicer pa je po dvajsetem letu več kot polovica takšnih, ki so odgovorili, da se zelo zanimajo. Prvi velik skok je med 17 in 18 letom (22,7 odstotka zelo zainteresiranih in 40 odstotkov). Največje zanimanje so pokazali študentje Ekonomske poslovne fakultete in Tehniške fakultete, od bodočih agronomov veliko zanimanje kaže samo vsak peti. Srednje šole so precej izenačene, nekoliko izstopa le I. gimnazija, pri zanimanju zaostajajo učenci poklicne smeri Srednje šole za gostinstvo in turizem.

Na vprašanje: Kakšen je vaš odnos do političnih sprememb, na primer do večstrankarskega parlamentarnega sistema? — so dijaki spet odgovarjali povsem dru-

gače kot študentje. Povsem pozitivno oceno je novemu režimu dalo 39,4 odstotka dijakov in kar 65,2 odstotka študentov. Prehodno oceno mu je dalo 34,6 odstotka dijakov in 28,9 odstotka študentov, povsem negativno 2,5 odstotka dijakov in le odstotek študentov. Skupaj je povsem zadovoljnih s spremembami kar 47,8 odstotka mladih. Toda precej je tistih, ki niso vedeli odgovora na to vprašanje: povprečno 17,3 odstotka ali več kot petina dijakov ter približno vsak dvajseti študent.

14 let	1,60 %
15 let	15,50 %
16 let	16,70 %
17 let	17,00 %
18 let	15,20 %
19 let	9,80 %
20 let	8,50 %
21 let	6,00 %
22 let	5,30 %
23 let	2,70 %
24 let	1,20 %
25 let	0,50 %

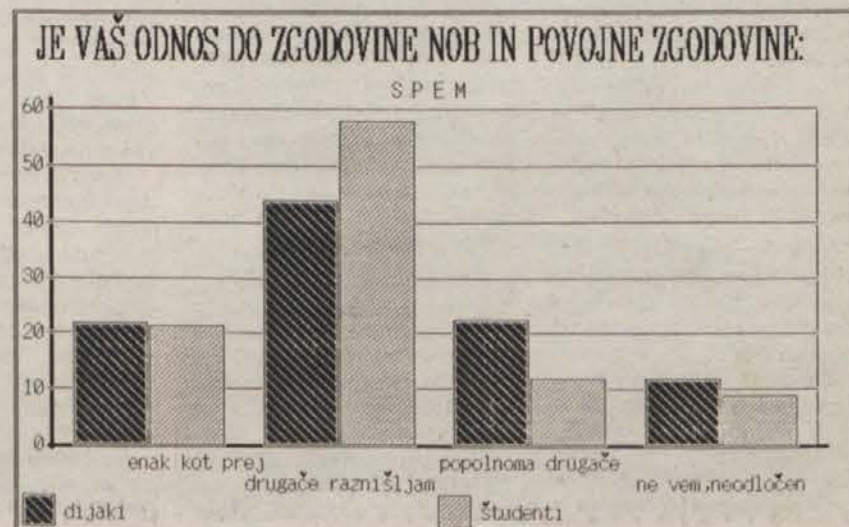
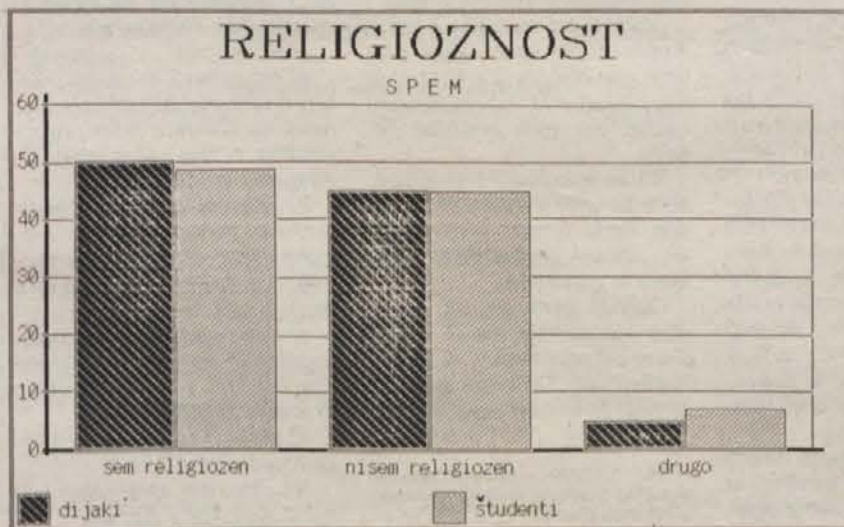
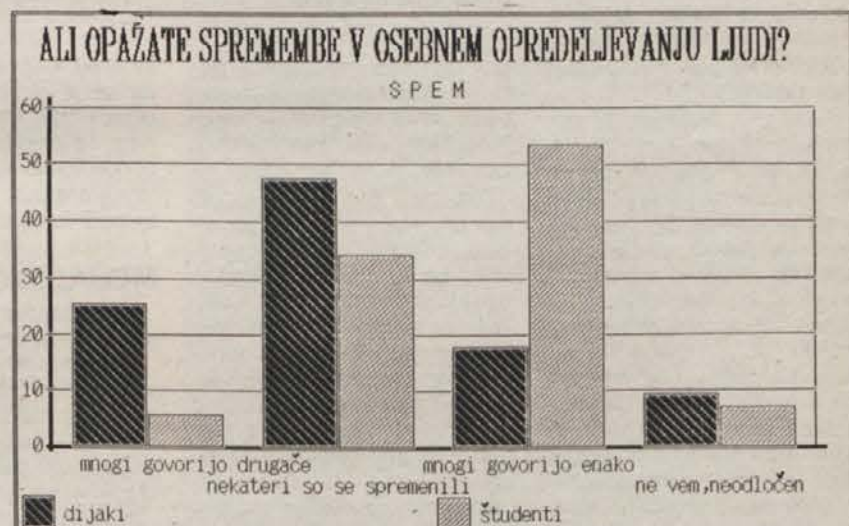
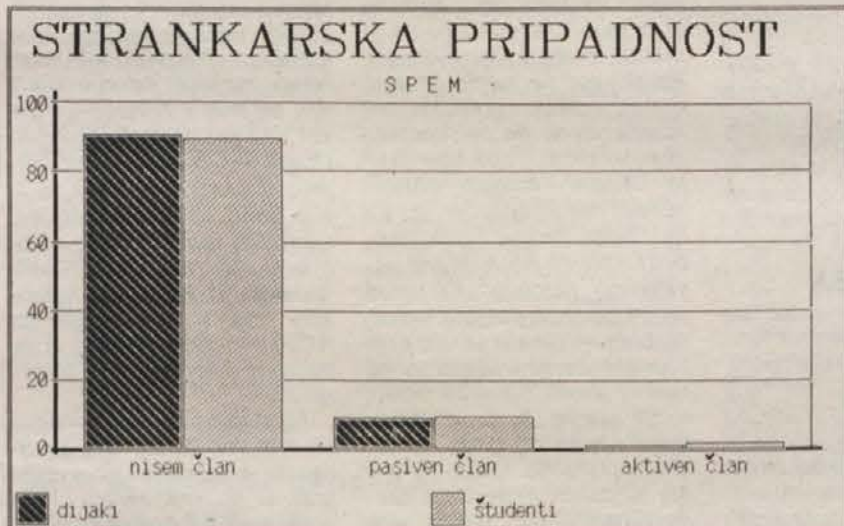
Tako ugodno podobo so anketirani fantje in dekleta dobili očitno predvsem iz poročanja medijev, saj jih kar 54 odstotkov najbolj zaupa (pri informacijah o političnih spremembah) prav medijem. Kot informator sledijo starši (14,7 odstotka), šola pa je komaj odstotek pred informiranjem pri prijateljih (šoli najbolj zau-

pa 5,6 odstotka vseh, prijateljem 4,6 odstotka) — 15 odstotkov se ni moglo odločiti, komu najbolj zaupajo. Omenjena lestvica zaupanja se seveda razlikuje, če pogledamo samo dijaško in samo študentsko populacijo — oboji sicer dajajo na prvo mesto medije (50,7 odstotka dijakov in 60,7 odstotka študentov), toda več kot petina dijakov nato najbolj zaupa staršem, pri študentih je takih komaj tri odstotke. Šola ima pri obojih enako skromen delež (5,50 pri dijakih in 5,90 pri študentih), prijatelji so bolj pomembni za informiranje študentov.

Eno ključnih vprašanj v anketi je bilo, kakšen je odnos mladih do zgodovine NOB in poveljne zgodovine v primerjavi z odnosom, ki so ga imeli prej. Petina je odgovorila, da se ni spremenil (enak delež dijakov kot študentov), 48,6 odstotka drugače razmišlja o tem (44 odstotkov dijakov in 58 odstotkov študentov), popolnoma spremenjen odnos pa ima 18,9 odstotka anketiranih (22,3 odstotka dijakov in 12 odstotkov študentov) — neodločenih je relativno malo in sicer v povprečju komaj dobrih deset odstotkov (nekaj manj je pri tem študentov). Iz teh odgovorov je mogoče sklepati, da so dijaki povprečno bolj intenzivno občutili spremembe, kar je seveda možno povezati tudi z njihovim krajšim časom izpostavljenosti indoktrinaciji »starih vrednot« v primerjavi s študenti.

Verjetno bo sodba o tem še lažja po predstavitvi drugega dela raziskave, kjer se mladi opredeljujejo do nekaterih polemčnih vprašanj spreminjanja novejši zgodovine. Prav tako bo tudi bolj jasno, kakšno vlogo pri tem igra šola (kjer so že navedli relativno skromen vpliv — tega smo morda lahko celo veselili), predvsem pa, kakšno vlogo šole si mladi resnično želijo. Poglejte v naslednjo številko Katedre!

JASNA KONTLER-VENTURINI

Pred časom je na uredništvo Katedre prispelo pismo z nadvse nenavadno vsebino. Brati ga je bilo tako noro, kot če bi vam kdo povedal, da je na poti v službo sredi Gosposke srečal leteči krožnik s četo izvenzemeljskih bitij, ki so pregledovala kanalizacijo. Pa vendar. Ko smo preverili nekaj literature, ki jo je pamflet navajal, se je izkazalo, da stvar ni tako popolnoma neverjetna, kot je kazalo na prvi pogled. Objavljamo torej zgodbo človeka, ki je neprostovoljno sodeloval pri preizkušanju možganskega oddajnika in citate iz strokovne literature, ki kažejo, da se na tem področju nekaj dogaja (ali pa se je) in njegova zgodba morda le ni popolnoma iz trte zvita.

Znanstvenike je zmeraj zanimalo, kaj je v možganih, kako delujejo ipd. Poročila iz šestdesetih let poročajo o neposrednem draženju možganov, tj. pri zavesti in ob odprti lobanji: »Brez draženja čutnih organov pa nastanejo senzorna doživetja z neposrednim draženjem možganskih središč. Kirurgi Penfield, Jasper idr. so dražili odprte dele možganov z električnim tokom in izžvali občutke, npr. barvno svetlobo ali zbadanje v okončinah. Ker je bil bolnik med postopkom buden, je lahko svoja doživetja pripovedoval. Penfieldu (1958) je uspelo priklicati tudi spominske predstave. Ko je neki bolnik dražil neko točko v temporalnem zavojju, je rekla: »Slišim nekaj znanega, a ne vem kaj.« Na ponovno draženje iste točke je rekla: »Da, gospod, slišim mater, ki kliče svojega dečka. To se je zgodilo v naši soseščini.« (Vid Pečjak, Psihologija spoznavanja)

Razvoj tehnike je hitro napredoval in prišlo je do nam vsem znanega pojava komputercizacije in miniaturizacije: »Izdelali so tudi posebno tehniko za električno draženje možganov z radijskimi valovi in jo preizkusili na živalih, zlasti opicah (Delgado). V možgansko tkivo vsadijo mikroelektrode in jih nadzorujejo po brezžični poti. Živali, bodisi same bodisi v skupinah, se začnejo pod vplivom draženja nenavadno obnašati, postanejo napadalne, plašne itd.« (Vid Pečjak, Psihologija spoznavanja)

S tako izpopolnjenimi pripomočki je bilo moč početi že vse kaj drugega. Poglejmo še, kaj pravi izumitelj dr. Jose Delgado sam o uporabnosti svoje naprave, imenovane **stimocelver**: »Med možgani subjekta in računalnikom je možno vzpostaviti dvosmerni radijski komunikacijski sistem. Določene tipe nevronske aktivnosti, ki so v zvezi z vedenjskimi motnjami kot tesnoba, depresija ali bes je moč prepoznati, z namenom sprožiti stimulacijo določenih inhibitornih struktur. Sprotna stimulacija možgan predstavlja nov pristop pri zdravljenju in dobivanju povratnih informacij o cerebralni disfunkciji. Kljub svoji spekulativnosti je znotraj realnih možnosti glede na sedanje znanje in načrtovano metodologijo.« (Elliot Valenstein, Brain Control)

Toda vsi znanstveniki niso bili tako navdušeni nad stimocelverjem, saj so menili, da odvrta pozornost od bistvenih problemov.

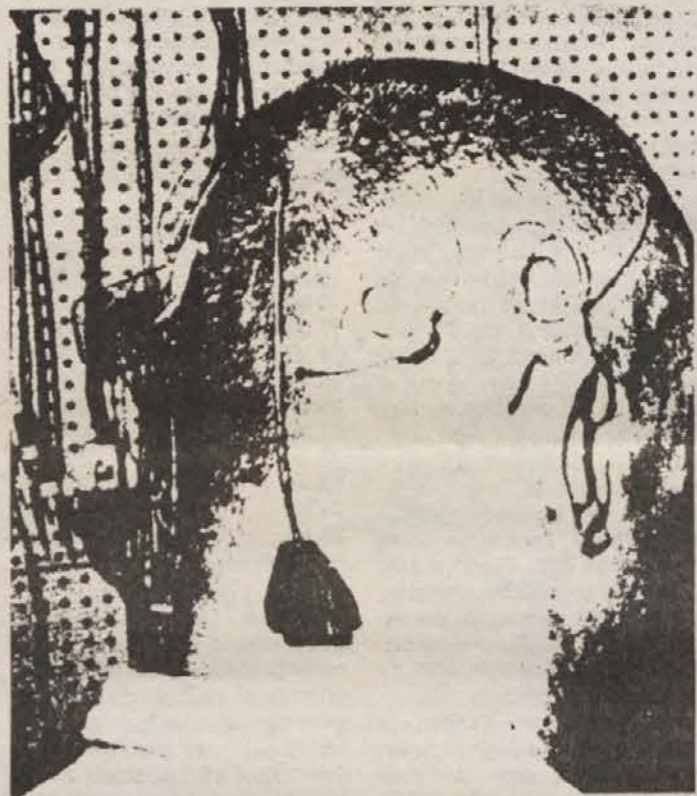
»Do sedaj ni bilo prepričljivega dokaza, da lahko stimulacija možganov ali kakršnakoli manipulacija možganov blokira agresivnost ali spremeni razpoloženje, ne da bi

MOŽGANSKI ODDAJNIK?

ob tem spremenila tudi druge tipe aktivnosti v nepredvideni smeri. Žal pa se je pozornost večine ljudi preusmerila s tega bistvenega problema na nove kose hardvera kot je npr. stimocelver, ki omogoča radijsko draženje možganov in daljinsko snemanje možganskih valov. Največje zanimanje povzroča prav dejstvo, da je ta naprava popolnoma miniaturizirana, saj tehtja le 70 gramov in dovolj majhna, da jo je moč skriti pod lasuljo, le malo misli pa je bilo posvečenih njeni uporabi. (Elliot Valenstein, Brain Control)

Ob tovrstnih poskusih fizičnega nadzorovanja človeške psihe so se začeli pojavljati tudi etični pomisleki. Tako je Delgado (1971) v intervjuju, ki ga navaja Pečjak, odgovarjal takole: »V pedagogiki, pri učenju pa te metode ne pridejo v poštev; prepričan sem, da je preveč elementarne. Z njimi lahko spremenimo samo obnašanje na splošno, ne moremo pa možganom neposredno dajati informacij. Informacij ne moremo vnesti v možgan, kar je konec koncev velika sreča. Če torej hočemo, da se bo kaka ideolo-

gija zasidrala med ljudmi, bo mo to lahko dosegli le s propagando, s knjigami, s tiskom in radiom. Ali veste, kako učinkuje politično geslo na možgane? Ker sem nevrofiziolog, vam lahko to pokažem: Politično geslo ne spremeni samo fizikalno kemične strukture živčne celice, temveč preoblikuje anatomijo celice v celoti. Tega pa z umetnim draženjem možganskega tkiva ne moremo doseči. Z draženjem možganov ne moremo nikogar pripraviti do tega, da bi odprl npr. tale vrata. Lahko pa v njem zbudimo občutke lakote ali občutek ugodja. Od tega trenutka naprej reagira v skladu s svojimi izkušnjami in v nobenem primeru drugače. Govorili so, da hočemo narediti robotskega človeka prihodnosti, čeprav sem nemalokdaj poudarjal, da to sploh ni mogoče.« (Vid Pečjak, Psihologija spoznavanja)

Pogled na pacientovo glavo z nastavki globinskih in površinskih elektrod. Običajno imajo pacienti glavo povezano. (Delgado, Physical Control of the mind, World Prospects, 1969, Harper & Row, New York.)

in stvar odpravimo z mislijo, da se je Marttiju Koskiju res popolnoma utrgalo, si preberimo še njegovo zgodbo in jo primerjajmo s citati iz strokovne literature, če morda le ne bi našli kakšnih podobnosti.

MOJA ZGODBA

Na začetku sem mislil, da se mi začinja počasi mešat. Vedel sem, da ni normalno, da slišim »glasove«, in moji so bili z menoj 2-3 ure na dan. Zdelo se mi je, kot da bi prihajali do mene skozi strop, iz stanovanja nad mojim. Vendar se nisem vznemirjal. Vdal sem se misli, da trpim za neke vrste nevrotično motnjo, ki se je ne morem znebiti, a je dovolj neboleča. Potem, pozno poleti 1979, po štirih letih teh »glasov«, so se stvari nenadoma poslabšale. Videti je bilo, kot da sem izgubil kontrolo nad večino telesnih funkcij in čustev. Bilo je kot da bi lahko nekdo kontroliral moj spanec, občutke vonja in okusa. Hrana je imela na trenutke zelo slan ali zelo kisel okus. Seksualne funkcije, uriniranje, funkcije črevesja in bazični metabolizem, vse je bilo prizadeto. Na koncu tudi delati nisem mogel več. Sem varilec, in kjer je bil zrak nasičen z oglji-

kovim dioksidom, sem imel težave z dihanjem. Nezmerno sem se slinil in pena mi je prihajala na usta. Zdal so bili »glasovi« z menoj 24 ur na dan. Dovoljen mi je bil le minimalen spanec — približno eno uro na dan. Če sem zapustil stanovanje, sem takoj postal zelo zaspan, v stanovanju pa nisem mogel spati. Bitje srca je postalo neenakomerno in končno ga ni bilo več mogoče kontrolirati. V decembru 1979 sem bil sprejet na univerzitetno kliniko Alberta v Edmontonu kot žrtev »srčnega napada«.

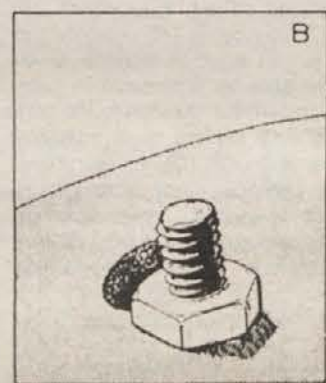
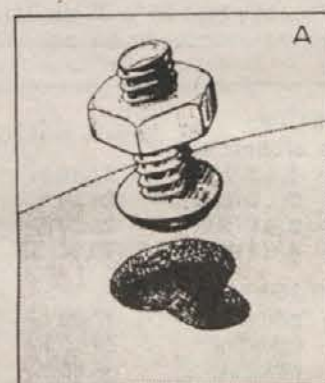
Šele v bolnici sem prvič posumil, da sem žrtev nečesa bolj zlega kot le normalne telesne reakcije na fizično ali psihično bolezen. »Glas« se je prvič identificiral. Povedal mi je, da je špiker RCMP-ja ter, da sem bil izbran za »trening« za vohuna. Prva faza mojega treninga bo obsegala učenje, kako preživeti v ruski psihiatrični bolnici. Bolnišnica bo služila kot mesto za trening. V bolnišnici sem ostal 3 dni kot subjekt mnogih bizarnih in čudnih dogodkov in eksperimentov. Enkrat sem dobil zdravilo, hkrati

telih — toda niso me pustili samega. Moj spanec je bil še vedno moten, mehur se mi je dvakrat pretrgal. Nekako sem izgubil občutek za potrebo po uriniranju.

Odločil sem se, da ponovno poiščem pomoč v bolnici. Toda bilo je enako kot prvič — še zmeraj je bila to »šola za vohune«, kjer sem bil »na treningu«. Tokrat je »trening« vključeval tudi krajo srca, vpeljavo v neke vrste črni trg, kjer so se cigarete uporabljale za »kupovanje« uslug od ostalih pacientov v sobi. Kot pri prvi preizkušnji so nekateri pacienti in zdravniki sodelovali pri igranju, da bi ustvarili vtis ruske psihiatrične bolnice. Neki zdravnik, ki se ga spominjam po imenu, je bil dr. Peter Hayes.

Vrnil sem se v svoje stanovanje. Toda naslednje jutro me je zbudil telefonski klic, ki je bil prekinjen takoj, ko sem dvignil slušalko. Takoj zatem je bil v mojo sobo spuščen plin za cca 15 sek, ki je povzročil, da so se mi usta napolnila s krvjo. Potem mi je »glas« povedal, da je to zadnje opozorilo.

Zaskrbljen za svoje zdravje

Slika predstavlja tehniko, ki omogoča stalno pritrjevanje raznih naprav na lobanjo velikih živali. Odprtina v obliki ključavnice omogoča, da vijak zdrsne v prostor in se varno zasidra z matico. Glava vijaka je na spodnji strani, da bi tako zmanjšal pritisk na možgane. Več pritrjenih vijakov na lobanjo zagotavlja podporo pri montiranju miniaturiziranih stimulatorjev ali transmitterjev na lobanjo. (Delgado, Physical Control of the mind, World Prospects, 1969, Harper & Row, New York.)

pa me je »glas« opozoril, naj ga ne vzamem, ker je strupeno. Ko sem ga vzel, sem trpel za palpacijami srca.

Opozorjen sem bil, naj ne grem v določeno sobo. Toda kasneje me je »zdravnik« zvalil vanjo, kjer sem bil potem izpostavljen izpraševanju in bateriji »testov«, ki so se nanašali na seksualne funkcije in organe. Izpraševanje se je pričelo z električnim šokom, apliciranim na penis. Potem me je »glas« spodbudil naj masturbiram, da bi preprečil impotentnost. Toda ejakulacije nisem mogel doseči. »Glas« me je opozoril, da če ne bom mogel ejakulirati, bom trpel za posledicami ekstremnih razsežnosti: moda se mi bodo podaljšala in moral bom na operacijo. Ko sem zapustil izpraševalnico in se vrnil v svojo bolnišnično sobo, mi je stavec, ki jo je delil z mano, pokazal svoja moda, dolga približno 15 cm. Te vrste seksualni in genitalni »eksperimenti« so potekali ves čas mojega bivanja v bolnici.

V času, ko sem bil v bolnici, nisem mogel spati zaradi močnih glavobolov, za katere je bilo videti, da so inducirani vsakič, ko sem poskusil zaspati. Ko sem zapustil bolnišnico, sem se vrnil v svoje stanovanje. Toda kmalu sem ponovno izkusil probleme z dihanjem in glavobole.

Odločil sem se, da zapustim stanovanje, da se odpočijem od problemov, ki so me zasledovali. Odsoten sem bil 10 dni: živel sem v poceni hovi.

Na tem potovanju sem dobil tudi prvi namig o eksperimentu, ki sem mu podvržen: glasovi so me začeli klicati »mikrovalovni človek«. In vsekoli so se vaje za »trening za vohuna« nadaljevale.

Med drugim:

- a) povedano mi je bilo, kateri hrano naj jem in katera je nevarna. Če sem jedel prepovedano hrano, sem trpel za zgago in vročnostjo;
- b) glasovi so mi povedali, da mi ni treba skrbeti za kreditno kartico, ker je moja sposobnost kredita povečana v neskončno.
- c) dobil sem prvo »nalogo« (ugotoviti, kolikšna je populacija Toronto, koliko je moških in koliko žensk);
- d) glasovi so postali finkogovoreči, ženski.

Na Finskem stvari niso bile nič boljše kot v Kanadi.

in življenje sem se odločil, da se vrnem v rodno Finsko, odločitev, ki me je prepričala bolj kot karkoli drugega o RCMP-jevem vmešavanju in nadvladi nad mojim življenjem. Da bi lahko zapustil Kanado, sem potreboval potni list, ki pa ga nisem mogel najti. Menil sem, da sem ga založil. Odločil sem se, da zapustim Kanado iz Toronta, kjer sem lahko zaprosil za nov potni list. Na poti v Toronto so me ves čas zasledovali »glasovi«. Opazil sem tudi avto z RCMP-jevo oznako, za katerega je bilo videti, da sledi avtobusu, s katerim sem se peljal. Avtobus je večkrat srečal RCMP-jev avto in ljudje, za katere sem menil, da delajo za RCMP, so zapustili avto in se peljali z avtobusom in obratno.

Na tem potovanju sem dobil tudi prvi namig o eksperimentu, ki sem mu podvržen: glasovi so me začeli klicati »mikrovalovni človek«. In vsekoli so se vaje za »trening za vohuna« nadaljevale.

Med drugim:

- a) povedano mi je bilo, kateri hrano naj jem in katera je nevarna. Če sem jedel prepovedano hrano, sem trpel za zgago in vročnostjo;
- b) glasovi so mi povedali, da mi ni treba skrbeti za kreditno kartico, ker je moja sposobnost kredita povečana v neskončno.
- c) dobil sem prvo »nalogo« (ugotoviti, kolikšna je populacija Toronto, koliko je moških in koliko žensk);
- d) glasovi so postali finkogovoreči, ženski.

Na Finskem stvari niso bile nič boljše kot v Kanadi.

»Glasovi« so se me držali. Edina sprememba je bila ta, da so se sedaj identificirali, da so z zvezde Sirius.

Eksperimenti in glasovi so se nadaljevali cela dva meseca in pol, kar sem bil na Finskem.

Mislím, da je bila moja mati nekako prepričana, da pomaga oblasti. Pred mojim odhodom mi je zaupala, da je v mojo prtljago dala predpisana zdravila, ki jih nisem potreboval. Morda del načrta za ponoven »srčni napad«?

Vožnja nazaj v Kanado z ladjo, vlakom in letalom je trajala več kot pet dni. Med tem časom mi ni bilo dovoljeno spati.

Doma v Edmontonu so čudni dogodki sledili drug za drugim. Kot prvo sem našel svoj založeni potni list na kuhinjski mizi.

Dalje, bil sem izpostavljen več plinskim eksperimentom. Zdal se mi zdi, da so bili drugi stanovalci v hiši ali agentje RCMP-ja ali pa so sodelovali s policijo v njihovih eksperimentih. V nekem skrbno pripravljenem in izčrpujočem eksperimentu, ki je vključeval hipnozo, in je bil podprt s posebnimi efekti z gasilskimi avti, ki so krožili okrog mene, mi je bil predstavljen program, ki naj bi me prepričal, da je kritiziranje ameriške družbe »rak« in kazen za vse nas.

Povedali so mi, da sem »nečist« in »zastrupljen« s tem »rakom«. Gasilski avti so bili uporabljeni v obilnem očiščevanju in spiranju te zastrupljenosti.

Moja zmoglost vzdržati to težko fizično in psihično bombardiranje je bila pri kraju; in potem sem začel preizkušati možnosti upora.

Zdal je zgodaj aprila. Dnevi postajajo toplejši. Odkril sem, da so mikrovalovi šibkejši na prostem, kjer sem celo lahko spal. Ta spanec — prvi po več mesecih — je zadostoval, da sem lahko začel obnavljati svojo voljo po odporu proti silam, ki so bile na delu proti meni.

Kakor hitro sem pričel z odporom — s sredstvi, ki so opisana kasneje — je eksperimentiranje jenjavalo. Toda še vedno slišim finske glasove, le da je govor manj intenziven. Ta stadij imenujejo nadziranje.

Toda strah za moje življenje in zdravje se nadaljuje. (Enkrat so mi »glasovi« povedali, da bo moja usoda »naravna smrt« v petih letih.)

In moje skrbi, kaj se pripravlja za celotno kanadsko družbo, se nadaljujejo.

Zakaj sem bil izbran za poskusno osebo? Je na meni morda kaj posebnega, kar me dela posebej pripravnega za te vrste napad, ali je samo to, da me hočejo dobiti.

Odgovor je: da in ne. Da, hočejo me dobiti. In ne, nisem poseben v nobenem oziru, ki bi bil izven normalnega. Nič bolj kot ste vi ali kdo, ki ga poznate. Vse kaže, da enostavno izpolnujem vrsto karakteristik, ki bi kogarkoli naredile za želeni subjekt.

Sem samski, živim sam. Moj edini sorodnik v Kanadi živi na tisoče milj proč. Ne pripadam nobeni skupini, organizaciji ali politični stranki. Imam težave pri komuniciranju z drugimi kanadčani zaradi slabe izgovorjave angleškega jezika. Skratka, sem idealna tarča; nimam širokega kroga znancev in moja zmoglost sklepanja novih znanstev je omejena.

Še več, verjamem, da je čas preparacije — v mojem primeru 4 leta — oblikovan zato, da bi to izolacijo okreplil, pospešil »čudno« vedenje in mi vzel pogum pri vzpostavljanju prijateljstev in kontaktov.

Martti Koski
Kilinpellontie 2
21290 Rusko, Finland

Institut informacijskih znanosti Univerze v Mariboru (IZUM) je delovna organizacija, ki so jo ustanovile članice Univerze v Mariboru za opravljanje računalniških, informacijskih in drugih storitev skupnega pomena, potrebnih pri izvajanju vzgojnoizobraževalnega, raziskovalnega in drugega dela univerze in njenih članic. IZUM je specializirana organizacija za računalniški in informacijski inženiring, razvija pa tudi znanstveno-raziskovalno dejavnost, opravlja raziskovalne in svetovalne storitve ter organizira izobraževanje kadrov in uporabnikov svojih storitev. Danes je v IZUM zaposlenih 40 sodelavcev.

IZUM je nosilec naslednjih pomembnejših funkcij:

— nosilec razvoja računalniške mreže in informacijskega sistema Univerze v Mariboru

— generalni izvajalec izgradnje Sistema znanstvenih in tehnoloških informacij Jugoslavije (SZTIJ)

— informacijski infrastrukturni servis za znanost, izobraževanje in kulturo ter

— medregionalni koordinacijski center v projektu izgradnje informacijskega sistema znanstvenih knjižnic Alpe-Jadran.

Z razpoložljivo računalniško opremo in z medsebojno povezavo računalniških zmogljivosti v enoten komunikacijski sistem IZUM pokriva pretežni del potreb članic Univerze v Mariboru po računalniških kapacitetah za vzgojnoizobraževalno, znanstveno-raziskovalno in informacijsko dejavnost. Raču-

nalska mreža Univerze v Mariboru je povezana z javnim omrežjem za prenos podatkov (JUPAK), kar uporabnikom omogoča komunikacije z drugimi sistemi v Jugoslaviji in tujini (BITNET:EARN, X.400, ...).

Projektiranje, razvoj in vzdrževanje enotnega informacijskega sistema univerze so naloge, ki jih izvaja IZUM za potrebe vseh članic Univerze. IZUM razvija in vzdržuje lastno programsko opremo za študentske in izpitne evidence, vodenje računovodskih evidenc (OD, osnovna sredstva in glavna knjiga), kadrovske evidence, knjižnično in INDOK dejavnost, evidenco raziskovalne dejavnosti, računalniško podprto poslovanje študentskih domov in študentskega servisa.

V letu 1988 je IZUM pridobil status generalnega izvajalca in koordinirajočega izvajalca in koordinirajočega izvajalca in koordinirajočega izvajalca Sistema znanstvenih in tehnoloških informacij Jugoslavije (SZTIJ). Po pogodbi z Zveznim sekretariatom za razvoj in Republiškim sekretariatom za raziskovalno dejavnost in tehnologijo je tudi nosilec funkcij informacijskega in infrastrukturnega servisa in nosilec razvoja skupnih osnov enotnega knjižničnega informacijskega sistema v Sloveniji in Jugoslaviji.

V vlogi informacijskega servisa IZUM zagotavlja pogoje za zbiranje, strukturiranje in ažuriranje baz podatkov ter online iskanje v bazah podatkov, instaliranih na računalniškem sistemu IZUM. Za izvajanje navedenih funkcij je IZUM razvil lastno programsko opremo.

INFORMACIJSKI SERVIS IZUM — ONLINE PONUDBA BAZ PODATKOV

Pri izobraževalnih in znanstveno-raziskovalnih procesih, kakor tudi v poslovnem svetu je dandanes nujno potrebno pri opravljanju vsakodnevne aktivnosti razpolagati z različnimi informacijami. Trg informacij doživlja predvsem v zadnjem desetletju izredno hiter razmah. Informacije se danes nahajajo na najrazličnejših medijih in v različnih oblikah. Zaradi hitrosti razvoja vse bolj prevladuje potreba po online dostopu do potrebnih podatkov, ki jih uporabniki potrebujejo pri svojem delu in odločanju. Danes se z zbiranjem in obdelavo podatkov ukvarjajo različne institucije — proizvajalci baz podatkov, njihovo online pa organizirajo različni informacijski servisi (hosti).

Informacijski servis IZUM se je pričel ukvarjati z online ponudbo baz podatkov v letu 1987, ko mu je Raziskovalna skupnost Slovenije zaupala funkcijo gostitelja znanstvenih in tehničnih informacij v Sloveniji, podobno vlogo pa sta mu zaupala tudi Skupnost jugoslovanskih nacionalnih knjižnic in Zvezni sekretariat za razvoj. Za potrebe online iskanja v bazah podatkov je IZUM razvil programsko opremo ATLAS, ki se po performansah in načinu uporabe lahko primerja z najsodobnejšimi produkti te vrste v svetu. S pomočjo ATLAS-a lahko uporabnik enostavno in hitro online poišče vsako informa-

cijo, ki se nahaja v dostopnih bazah podatkov, jo izpiše na ekran ali tiskalnik, itd. Z ATLAS-om je možno iskanje s poljubno kombinacijo besed ali fraz oziroma z vsemi relacijami besed v poljubnem tekstu.

Baze podatkov, ki jih trenutno ponuja informacijski servis IZUM preko računalniškega sistema VAX 8800, so v okviru Univerze v Mariboru dostopne preko vseh terminalov in PC računalnikov, ki so vključeni v njeno računalniško in komunikacijsko mrežo. S potrebnimi šiframi razpolagajo predvsem univerzne knjižnice, ki so tudi usposobljene za iskanje v bazah podatkov in nudenje uslug študentom in delavcem univerze. Vsem uporabnikom izven univerze je dostop omogočen preko komutiranega PTT omrežja z uporabo terminalov/PC-jev in ustreznih modemov ter preko javnega omrežja za prenos podatkov — JUPAK.

Trenutno je online dostopnih 15 baz podatkov:

- DATAINDEX — Baza o bazah podatkov
- YUBIB — Jugoslovanska bibliografsko-kataložna baza podatkov
- ISDS — International Serials Data System
- BI — Biomedicina Jugoslavica
- EKOSIC — Ekonomija
- BIOS — Biomedicina Slovenica
- TEKS — Tekstil
- INES — Informacije o nevarnih snoveh
- EDUCA — Vzgoja, izobraževanje in pedagogika
- SOCSIC — Sociologija, politične vede in novinarstvo
- JUPRUS — Jugoslovanska praksa ustavnih sodišč
- BASAM — Baza podatkov o samoupravljanju
- JUS — Jugoslovanski standardi in tehnični predpisi
- WASTE — Upravljanje z nevarnimi snovmi
- CRIM — Kriminologija

— Opremljanje dveh grafičnih učilnic s po štirimi visoko resolucijskimi 19-colskimi barvnimi X-window terminali in enim RISC računalnikom DEC 5000—200 moči 24 mips. Računalnik bo deloval na UNIX operacijskem sistemu, nabavljeni pa so tudi programski paketi PHIGS, TECHNICAD in ANVIL. Učilnici sta namenjeni študentom Tehniške fakultete za praktično delo na računalniško podprtem projektiranju in proizvodnji (CAD/CAM).

— Opremljanje štirih učilnic s PC terminali, ki so preko lokalne mreže ETHERNET povezani na Microvax-e. Microvax-i opravljajo funkcijo file serverja s pomočjo programske opreme PCSA. Učilnice smo opremili na Tehniški fakulteti (VTO, ERI, VTO Gradbeništvo in VTO Kemijska tehnologija) ter na Pedagoški fakulteti, kjer smo obstoječe Partnerje zamenjali s PC računalniki. Na VTO Kemijska tehnologija in Pedagoški fakulteti smo instalirali tudi nove sisteme MICROVAX 3100 za lokalne potrebe.

— Na Pedagoški fakulteti smo instalirali lokalno mrežo

NOVA IZOBRA

V letu 1990 je IZUM zaključil pomembno fazo v računalniškem opremljanju članic Univerze v Mariboru. Vrednost nove računalniške opreme je nekaj manj kot devet milijonov din. Pri tem je IZUM zagotovil 60% sredstev iz lastnih virov, ostalo pa iz sredstev amortizacije združene opreme članic.

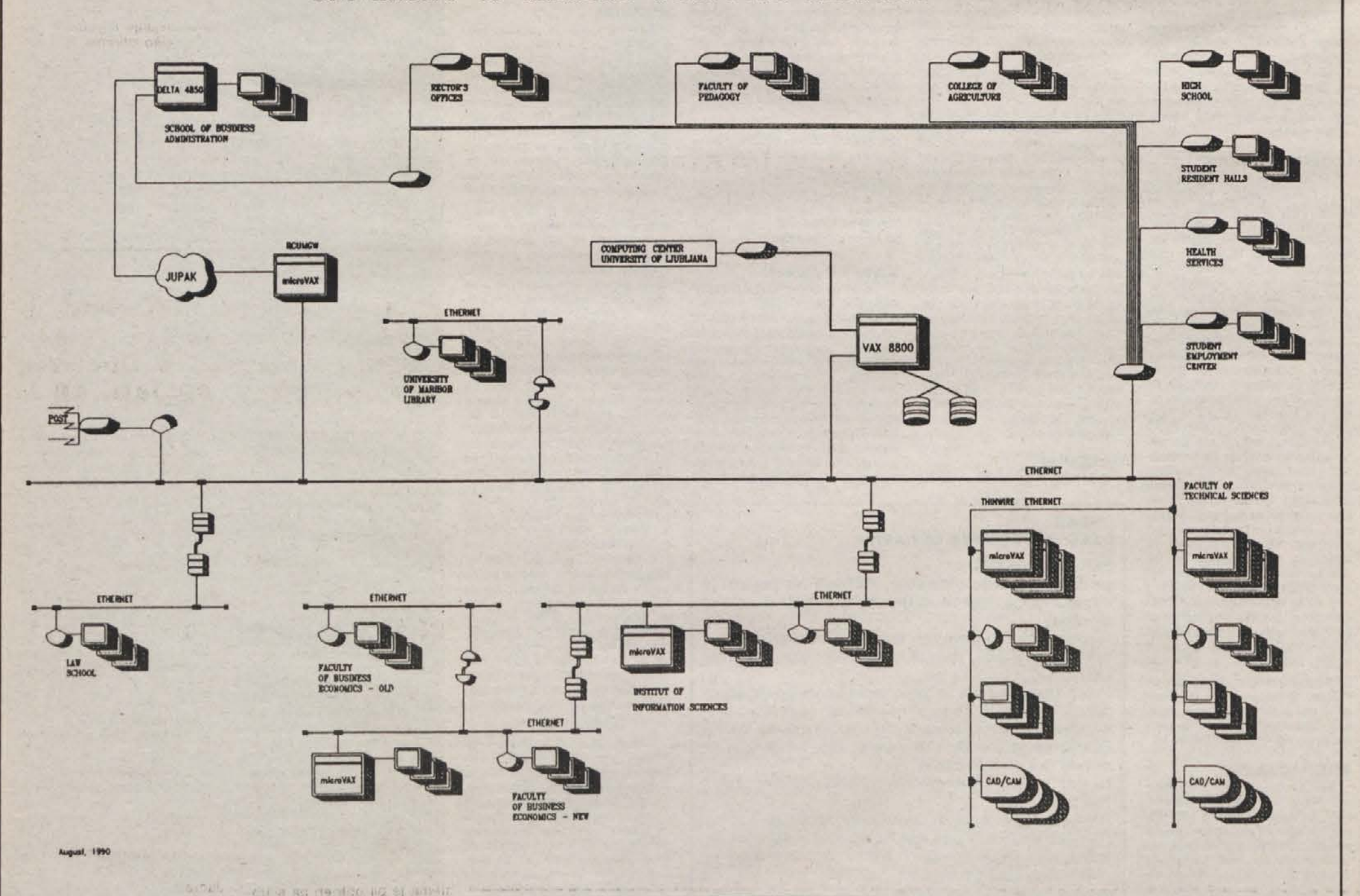
Najpomembnejše pridobitve pri opremljanju članic Univerze v Mariboru v letu 1990 so naslednje:

— Opremljanje dveh grafičnih učilnic s po štirimi visoko resolucijskimi 19-colskimi barvnimi X-window terminali in enim RISC računalnikom DEC 5000—200 moči 24 mips. Računalnik bo deloval na UNIX operacijskem sistemu, nabavljeni pa so tudi programski paketi PHIGS, TECHNICAD in ANVIL. Učilnici sta namenjeni študentom Tehniške fakultete za praktično delo na računalniško podprtem projektiranju in proizvodnji (CAD/CAM).

— Opremljanje štirih učilnic s PC terminali, ki so preko lokalne mreže ETHERNET povezani na Microvax-e. Microvax-i opravljajo funkcijo file serverja s pomočjo programske opreme PCSA. Učilnice smo opremili na Tehniški fakulteti (VTO, ERI, VTO Gradbeništvo in VTO Kemijska tehnologija) ter na Pedagoški fakulteti, kjer smo obstoječe Partnerje zamenjali s PC računalniki. Na VTO Kemijska tehnologija in Pedagoški fakulteti smo instalirali tudi nove sisteme MICROVAX 3100 za lokalne potrebe.

— Na Pedagoški fakulteti smo instalirali lokalno mrežo

UNIVERSITY OF MARIBOR COMPUTER NETWORK

RAČUNALNIŠKA OPREMA ZA POTREBE ŽEVALNE DEJAVNOSTI NA UNIVERZI V MARIBORU

ETHERNET. V fazi realizacije je polaganje optičnega kabla med Pedagoško fakulteto in Tehniško fakulteto. S tem bo PF in Študentskim domovom na Gosposvetski ul. omogočena priključitev večjega števila terminalov in uporaba računalniških kapacitet ne glede na lokacijo v lokalni mreži.

— Obe stavbi Ekonomsko-poslovne fakultete sta prav

tako povezani v lokalno mrežo ETHERNET s pomočjo optičnih kablov, kar omogoča priključitev večjega števila terminalov in enostavnejše delo delavcem in študentom na poljubnem računalniškem sistemu v lokalni mreži.

— Na Fakulteti za organizacijske vede v Kranju smo dotrajan računalniški sistem

VAX 750 zamenjali z novejšim MICROVAX 3900 in instalirali lokalno mrežo ETHERNET.

— Pri večini članic smo razširili lokalne računalniške kapacitete in periferno opremo (diskovne enote, tračne enote, terminale, tiskalnike, laserske tiskalnike, PC računalnike...)

— S procesorjem VAX

4000 smo razširili računalnik, ki so ga doslej uporabljale predvsem knjižnice Univerze v Mariboru. V kratkem pa bomo na ta sistem prenesli še druge aplikacije za podporo informacijskega sistema Univerze v Mariboru in s tem razbremenili VAX 8800. Računalnik VAX 4000 smo instalirali v zgradbi IZUM Prešernova 17

in ga prav tako povezali v mrežo z optičnim kablom.

— Za PC in VAX računalnike je nabavljena najrazličnejša licenčna programska oprema, kar bo nesporno prispevalo k večji uporabnosti razpoložljivih računalniških zmogljivosti. S to opremo bodo izpolnjeni pogoji za izvedbo kvalitetnejšega izobraževalnega procesa, študentom pa bo omogočeno delo na naj-

sodobnejši računalniški tehnologiji z najsoodobnejšimi programskimi orodji.

V razviti računalniški mreži univerze in njenih članic je danes povezanih 17 večuporabniških računalniških sistemov in preko 600 terminalov, mrežo pa sestavlja 9 segmentov ETHERNETA, ki so med seboj povezani z optičnimi kablami.

VKLJUČITEV REGIONALNIH SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC V SLOVENIJI V ENOTEN KNJIŽNIČNI INFORMACIJSKI SISTEM

V septembru 1990 je Republiški sekretariat za kulturo dal iniciativo, da IZUM in NUK pripravita projekt opremljanja regionalnih splošnoizobraževalnih knjižnic (SIK) v Sloveniji. V sodelovanju z navedenimi knjižnicami je bil nato izdelan »Projekt opremljanja regionalnih in regionalno pomembnih splošnoizobraževalnih knjižnic v Republiki Sloveniji s strojno in programsko opremo v letu 1990 in 1991« na osnovi katerega sta 20. novembra 1990, Republiški sekretariat za kulturo in IZUM podpisala pogodbo. Vrednost prve faze Projekta, ki obsega opremljanje v letu 1990 je 4,5 milijona din. Knjižnice so same iz občinskih oziroma lastnih virov zagotovile 40 %, Republiški sekretariat za kulturo pa preostalih 60 % sredstev.

IZUM je prevzel inženiring pri izboru dobaviteljev, nabavi in instalaciji komunikacijske in računalniške opreme, s PTT organizacijami koordiniral vzpostavitev JUPAK priključkov in najetih zvez, zagotovil izvajalca lokalnih električnih in terminalskih instalacij, zagotovil enoletno vzdrževanje računalniške in komunikacijske opreme, zagotovil programsko opremo ATLAS in organiziral šolanje uporabnikov.

Prva faza projekta bo zaključena februarja 1991, druga faza pa do konca leta 1991. Z računalniškimi sistemi MICROVAX 3100, ki bodo

vključeni v javno omrežje za prenos podatkov JUPAK, bodo opremljene splošno izobraževalne knjižnice v Kopru, Novi Gorici, Novem mestu, Celju, Mariboru in Kranju, z enim računalniškim sistemom pa pet splošnoizobraževalnih knjižnic v Ljubljani. Knjižnici v Murski Soboti in na Ravnah na Koroškem bosta v prvi fazi opremljeni z multipleksorji (PAD), računalniška sistema pa bosta instalirana do konca leta 1991.

IZUM bo zagotovil programsko opremo ATLAS za vključitev v sistem vzajemne katalogizacije, izposoja in izpis raznih kataložnih listkov, bibliografij itd. Šolanje uporabnikov bo organiziral v sodelovanju z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani. Tako se bodo regionalne splošnoizobraževalne knjižnice v Sloveniji aktivno vključile v sistem vzajemne katalogizacije, v katerem je danes aktivnih že preko 50 narodnih, univerzitetnih in specialnih knjižnic iz vse Jugoslavije.

Opremljanje knjižnic z najsoodobnejšo opremo in vključitev v vzajemno katalogizacijo bo omogočilo knjižnicam, da postanejo sodobni informacijski centri. Uporabnikom pa bodo o tem preko komunikacijskega sistema dostopne informacije o fondih vseh najpomembnejših knjižnic v Jugoslaviji in v svetu, kar bo prispevalo k hitrejšemu pretoku znanja.

IZUM — NOSILEC INFORMACIJSKEGA POVEZOVANJA ZNANSTVENIH KNJIŽNIC V DELOVNI SKUPNOSTI ALPE-JADRAN

Na rektorski konferenci Delovne skupnosti Alpe-Jadran, ki je potekala v aprilu 1990 v Italiji (Padova), je bila IZUM-u zaupana izgradnja informacijskega sistema o znanstvenih knjižnicah ALPE-JADRAN. Na osnovi tega je IZUM pripravil koncept informacijskega sistema, ki bo v prvi fazi omogočil kooperativno izgradnjo baze podatkov o znanstvenih knjižnicah skupnosti. V prvi fazi projekta je IZUM v sodelovanju z regijskimi koordinatorji posameznih držav razvil in distribuiral vprašalnike, na podlagi katerih bodo knjižnice pripravile potrebne podatke.

Za vse knjižnice, ki bodo vključene v omenjeni informacijski sistem, IZUM trenutno razvija potrebno programsko opremo za PC/AT in VAX/VMS računalniške sisteme. Koncept informacijskega sistema je bil potrjen na skup-

nem sestanku predstavnikov znanstvenih knjižnic v decembru 1990 v Mariboru. Ob tej priložnosti je IZUM predstavil del že realizirane programske opreme, kar je pri udeležencih naletelo na ugoden odmev.

V naslednjih mesecih se planira implementacija programskih rešitev, s pomočjo katerih se bo kooperativno gradila in vzdrževala baza podatkov »Vodnik po znanstvenih knjižnicah Alpe-Jadran«, ki bo v končni fazi online dostopna v okviru ponudbe informacijskega servisa IZUM.

S pridobljenimi izkušnjami na tem projektu se bo razširila organizacijska struktura in telekomunikacijska mreža, ki bo osnova za nadaljnji razvoj informacijskega sodelovanja in telematskega povezovanja med znanstvenimi institucijami delovne skupnosti Alpe-Jadran.

UNIVERZA V MARIBORU
INSTITUT INFORMACIJSKIH ZNANOSTI
Maribor, Prešernova 17

**STE PRIPRAVLJENI S SVOJIM ZNANJEM, DELOVNO VNEMO
IN USTVARJALNIM DELOM SODELOVATI Z NAMI?
STE ZAINTERESIRANI SVOJE ZNANJE IZPOPOLNITI
DOMA IN V TUJINI?**

K sodelovanju vabimo:

strokovne sodelavce za razvoj programske opreme z znanjem s področja operacijskega sistema VAX/VMS, tehnik programiranja, programskih jezikov MACRO in BASIC

Če ste pripravljeni sprejeti izziv in imate visokošolsko izobrazbo ali magisterij ter praktične izkušnje, vas vabimo na razgovor.

Podrobne informacije dobite v IZUM-u, telefon 062/222-333

SPLOH PA NE TRDIM, DA SO MOJA DELA UMETNOST, TO PRAVIJO DRUGI

Pred trinštiridesetimi leti v Barceloni rojena Susana Solano sodi med najpomembnejše sodobne kiparke. S svojimi deli je predstavljala Španijo na osmi Documenta v Kasslu in na beneškem bienalu leta 1988.

V pogovoru s špansko kritičarko Tereso Blanch ste poudarili svojo nekonvencionalnost...

... umetnost je internacionalna in ne pozna meja. Moja umetnost očitno ni nacionalna. Sama sem anarhična in neodvisna oseba, a kot pri vseh umetnikih obstajajo tudi pri meni vplivi, ki so povezani z mojo življenjsko potjo. Izobraževala sem se v Španiji in tam so moje korenine, pri čemer mislim tudi na svojo kataloško in kulturno vzgojo ter ogled muzejev, v katerih so me učili razlikovati med dobro in slabo skulpturo.

Vprašanje o materialu: v Mirojevem muzeju v Barceloni visi vaše zgodnejše delo, stenski objekt iz tekstila iz leta 1980. Kaj vas je kasneje privedlo do dosledno železne plastike tako velikega formata?

To je zelo osebno vprašanje. Najprej sem čutila nagujenje do slikarstva, toda slika nisem profesionalno, temveč samo sporadično. Sredi sedemdesetih let sem opustila študij umetnosti in skulptura, ki ste jo omenili, sodi med moja prva razstavljena dela. Začela sem delati z blagom in lesom, nato pa z mavcem, ki sem ga seveda odlično odličila v bron. Šele kasneje sem začela na odlite elemente variti kose pločevine. Takrat mi je šlo bolj za modeliranje, za v globalnem pomenu zaključene organizme.

Dolgo sem ustvarjala antropomorfnе forme, ki so bile mehkejšе in tudi nekoliko morbidne, toda danes me zanima predvsem neposreden kontakt z materialom. Zakovana in varjena mesta ostajajo vidna, a skulpture ne učinkujejo toliko v materialnem kot v metafizičnem pomenu. Moj naslednji korak so bili assemblagi, in ko sem izčrpala ves potencial montaže in akumulacij, sem postala bolj pogumna ter prešla na večje dimenzije, vendar pa vam ne morem povedati, kaj je bilo prej, ideja ali material. Poleg tega pa sem polagoma začela zajemati tudi iz drugih, ne strogo umetnostnih področij.

Kako utemeljuate assemblage? Nakazujejo vidni stiki in vijaki reverzibilnost objektov?

To ima več skupnega z načinom bivanja. Na primer: pravkar delam omaro z drsnimi vrati in sklenila sem, da vodil ne bom fiksiral, saj to ni potrebno. To je moč prenesti tudi na druga področja, saj v mojih skulpturah odsevajo moje življenjske izkušnje. Sploh pa ne trdim, da so moja dela umetnost, to pravijo drugi.

Naslovi vaših skulptur pogosto zvenijo zelo poetično. Včasih ste tudi ironični in namigujete na svojo biografijo.

Obstajajo ironični in metaforični naslovi, naslovi, ki dela pojasnjujejo in taki, ki zavajajo. Dela pogosto naslavljam šele naknadno. V München-gladbachu sem na primer Nadangela Gabrijela resda ustvarila za prostor s kupolo, ki sem ga dojela kot sveto ali religiozno mesto. Predtem sem videla sliko Nadangela

Gabrijela s tehtnico, na kateri sta bili personifikaciji dobrega in zla. Tudi moje delo vsebuje tak nihajoč viseč element, toda predtem nisem nameravala v absolutnem pomenu besede realizirati Nadangela Gabrijela.

Poleg tega pa obstajajo naslovi, ki zrcalijo moje materinstvo, torej so povezani z mojim zasebnim življenjem. Kiparjenje je zame, kot sem že nakazala, življenjsko nujno dejanje.

Zelo pogosto uporabljate votle ali obdajajoče motive, torej oblike, ki imajo varovalno funkcijo oziroma jih je moč napolniti — to so pravzaprav ženske forme.

Tega za posamezne skulpture ne bi mogla reči, saj se na njih povezuje več momentov. Svojo glavo si predstavljam kot arzenal idej, pri čemer

način njihove transpozicije ni nujno enak njihovi mentalni ureditvi. Obstajajo dela, ki sugerirajo nova ali pa izhajajo iz starih, a kljub temu nikakor ne delam serij. Med posameznimi objekti obstajajo daljši premori in v formalnem pogledu ni med njimi nobene podobnosti.

Moje teme? Prav gotovo so to hiše, zaboji, ovire ali dohodi, menjavanje transparentnosti in kompaktnosti. Zadnje čase me zanima predvsem horizontalna linija skulpture. Pri tem obstaja vrsta referenc, od votle ali kasirane forme preko plavalnega bazena do mize ali oltarja, na katerega lahko spominja skulptura Fa El Set, a moj koncept se nenehno spreminja in čez leto dni bom morda povsem drugače kot danes.

Octavio Paz je ob Chillidovih železnih plastikah govoril

o "hišah prostorov", bi lahko ta oznaka veljala tudi za vašo dela?

Ne delam plastik, ki bi se uveljavljale s svojo formo, meni gre za monumentalnost. S tem niso mišljeni veliki formati, saj bi jo lahko pripisala tudi desetcentimeterskim Picassovim delom. Več ima opraviti z dojemanjem, z recepcijo in emocijami. Pojem monumentalnosti sam po sebi ni oprijemljiv, se ne materializira. V mislih imam magnetizem ali metafizično moč posamezne umetnine. Morda je hotel Octavio Paz povedati prav to?

Moj odnos do arhitekture? Nekaj časa sem se ukvarjala s podeželsko arhitekturo. V katalonski in tudi južnitalijanski arhitekturi so bile podeželske hiše podrejene funkcionalnosti, o kateri je odločil lastnik. Gre za arhitekturo, ki ni arhitektura. Prostor v teh gradnjah so bili okorni in poudarjeno stabilni. Arhitektura kot celota je bila zmeraj zelo racionalna, brez okrasja in zelo naravna. V takšnih prostorih se počutim bistveno bolj prijetno kot v današnjih stanovanjih. Tudi sama težim k opuščanju odvečnih detajlov, ornamenti in olupšavalni dodatki me ne zanimajo.

Fascinirajo me tudi odtočne jame in brazde, iz katerih kmetje speljujejo vodo po poljih. To so naravne stvari ali procesi, ki me zanimajo in ki jih želim zajeti s svojim delom. Svoje skulpture pojmem kot te majhne odseke, kot polja.

Torej opozarjate na predmetnost; so vaša dela figurativna?

Zame je vse figurativno. Na primer forme zaboja ali nabiralnika omejujejo žleb, ki dovaja vodo. Skulptura »No« je nekakšna vaza ali tempelj s kolonadami, za katerega bi lahko celo rekli, da je klasičen. Veste, kaj takšnega si ne zamislim že vnaprej, enostavno pričnem z delom, ki ga nato nenehno spreminjam. Nastaja dialog med materialom in mano. Nikoli že a priori ne vem, kako bo delo izgledalo, ko bo gotovo.

Irski kritik Kevin Power je pisal o španskih kiparkah, ki so dosegle velike uspehe, a nobena od njih ne z izrazito žensko umetnostno govornico. Zato je pravzaprav nenaavadno, da sva se pogovarjali o vaših realizacijah repertoarja ženskih form.

Kevin Power mora svoje ideje dokazati. Poznam ženske kiparke, ki si nikoli ne zastavljajo takšnih vprašanj.

Menim, da so moški tisti, ki to počno. Zame ne obstaja razlika med žensko in moško umetnostno govorico. Prav tako obstajajo moški, ki imajo več materinskih potez in so bolj gospodinjski tipi kot jaz...

Tudi plastike gigantskih dimenzij izdelujete sami ali imate svojo ekipo?

V ateljeju sem najraje sama, a pri delu mi vsaj enkrat tedensko tudi kdo pomaga. Pri tem je možna tudi zamenjava vlog, tako da sama postanem pomočnikova asistentka. V bistvu pa me je tuja navzočnost v ateljeju zmeraj motila.

Pogosto uporabljate tudi fotoaparate, s kakšnim namenom?

Z njim posnamem fragmente svojih del. Plastike fotografiram tudi, kadar stojijo v ateljeju ena poleg druge. Če bi vam pokazala nekatere teh fotografij, na njih med drugimi ne bi mogli prepoznati objekta, ki sedaj stoji pred nama v praznem prostoru. Na fotografijah želim ohraniti komunikacijo, ki nastaja med objekti. Izjemno rada gledam posnetke kaosa.

So pripravljene risbe pomembne za proces nastajanja vaših skulptur?

Zelo malo rišem in nimam nobenih skic. Delam intrinsektivne risbe. Na primer, kadar mislim na vodo preprosto naslikam vodno pipo, kar pa ne pomeni, da jo nameravam neposredno prenesti v skulpturo. Z risbami si takorekoč zarišem interesne sfere. Moje risbe so rudimentarne in preproste, kot stenografija, večinoma so shematične, nekatere pa tudi akvareliram. Še nikoli nisem naredila nobene risbe posebej za kakšno skulpturo, to bi bilo zame grozno.

Pri prebiranju španskih umetnostnih revij je moč opaziti, da vas relativno redko omenjajo, kaj pravite o tem?

V Španiji imam dovolj možnosti za razstavljanje, tako v Madridu kot Barceloni, zato se ne morem pritoževati. Seveda se več dogaja v tujini in morda drži, da nihče ni preok v svoji domovini.

Uradne skupinske razstave španskih umetnikov v tujini mi ne ustrezajo, pravtako ne želim pripadati nobeni skupini ali galeriji. Povem vam, svoboda, tako umetniška kot osebna, je nekaj, za kar se bom zmeraj bojevala.

Intervju Ute Marie Reindl s Susano Solano (Kunstforum, št. 103) prevedel in priredil

MITJA VIŠOČNIK

SLOVENKE — SLOVENC!

Izšla je jubilejna prva kaset

»HVALA BOGU, DA JE KONEC VIKENDA — LIVE 90«

z enournim jagodnim izborom štajerskih fint, for in cak. Cena kasete je 70,00 din, če pa kupite 5 kaset v paketu, je cena samo 350,00 din.

NAROČILNICA

Po povzetju naročam kaseto

»Hvala Bogu, da je konec vikenda — live 90«

Ime in priimek _____

Naslov _____

Naročilnico pošljite na MARŠ, Gosposvetska 87B, 62000 MARIBOR

Avtorstvo in izvedba: S. Brglez, S. Karakaš, M. Šalamun, M. Klipšteter, D. Štampar.

Založnik: MARŠ

Cena: 70,00 din

Ko sem bila nekako istih let kot otrok na ovitku kasete, so ob koncu vikendov tudi mene začele obhajati bogoskrunske misli kot: hvala bogu, da je vikenda že enkrat konec. Če pa je nanese, da je bil tisti vikend tudi moj rojstni dan, sem bila po koncu sorodstvene žurke, organizirane v ta namen, bogu za konec vikenda še prav posebej hvaležna. Kaže, da v tem nisem bila osamljena.

Sicer pa je videti, da imajo nekateri še dandanes težave s preživljanjem vikenda v domačem krogu, saj jo v pone-deljek popoldan z olajšanjem

v srcu ucvrejo h Gicu na čaj.

A verjemite mi, da se s to kaseto odpirajo povsem nove možnosti za preživljanje vikendov. Ne bo nam več potrebno živčno bresti s prsti po krompirjevih olupkih in s tesnobo v srcu pogledovati na uro, kako se lenobno približuje deseti, da bi končno dočakali oddajo »Hvala bogu, da je konec vikenda«. Sedaj se bomo v nedeljo zjutraj lahko kotno dvignili iz postelje z radostno zavestjo, da si lahko kaseto zavrtimo že po opoldanskem počitku. Pa tudi obiski bodo ob poslušanju poživljajočih absurdnosti bistveno manj težili o duhumornem vsakdanjku. Zvečer bomo pa najbolj hipnotični del kasete lahko uporabili za usvajanje otrok/staršev in žurka se bo veselo nadaljevala.

SILVA HREN

DECONSTRUCTION

V preobilju šablon za označevanje nečesa novega se je v ozadju splošno sprejete postmoderne in v konkurenci z njo polagoma izoblikoval nek drug pojem, nič manj sijajen in pomenljiv — dekonstrukcija. Pomembna pobuda za "prodor dekonstruktivizma v njegovi negaciji klasičnega pojmovanja reda je prišla iz raziskav vede o kaosu, ki kajpak na prvo mesto postavlja nedoločeno, decentrirano, naključnost in nepravilnost procesa kompleksnih tvorb.

Po postmoderni omami zasvojenosti s simboli, alegorijami in ornamentami je bilo mogoče pričakovati ponoven obrat k konstruktivizmu in v skladu s tem tudi ponovno navezovanje na arhitekturo moderne.

Zastopniki dekonstruktivistične arhitekture: Peter Eisenmann, Bernhard Tschumi, Frank Gehry, Zaha Hadid ali Daniel Libeskind tako razodevajo svoj interes za De Stijl ali ruski konstruktivizem, vendar pa ne vključujejo tudi takratnega konteksta, to je povezave med umetniškimi in socialnimi konstrukti; odsoten je prav tako konstruktivistični princip reda. Charles Jencks, zagovornik postmoderne, v znamenju klasicizma, pojmuje dekonstruktiviste zgolj kot nekonstruktiviste pozne moderne.

Dekonstruktivistična estetika implodije ali logika razpada oziroma so postavljanja (kopičenja) heterogenih sestavin prihaja do izraza bolj v samih skicah kot pa dejansko zgrajenih stavbah. Kajti te v glavnem le radikalizirajo konstruktivistično estetiko, ali pa jo celo pačijo in izkrivljajo. V skici "eksplozivne izometrije" Zaha Hadida (natečaj za Peak Club, Hongkong) je ta estetika naravnost pragmatično prenešana v arhitekturno imaginacijo. Deli stavbe se stapljajo s kaotično skalnato krajino v neke vrste "novo geologijo", ki s pomočjo konstrukcij dopolnjuje in nadgrajuje naravo.

Vzore takšne nestabilnosti posredujejo dinamične arhitekture lahko najdemo v suprematizmu Maleviča ali prouinih El Lisitskega.

Dekonstruktivistične stvaritve so zmedene, slikovno napadalne, nespoštljive, subverzivne; zavoljo lastne samodopadljivosti eklekti-

Kazimir Malevič, suprematizem, 1921-27?, olje na platnu, 72,5 cm x 51 cm. Muzej Stedelijk, Amsterdam

čne, hinjijo interes za nek vodilni red, so sprizajnjene z različnimi umetniškimi pristopi, se sijajno znajdejo v svojem okolju, so apolitično politične, ne verjamejo nikomur, ničemu, tudi sebi ne, razglašajo vsa mednarodna prizadevanja za zločinska, omalovažujejo solipsističen (samozadosten) individualizem, prevzemajo podobe iz začetkov dobe elektronike, a le z namenom, da jih razdrejo in uničijo.

Pa prisluhnimo mojstru Jac-

Zaha Hadid, The Peak Club, Hongkong, Razstreljena izometrija, 1982/83

quesu Derrida-ju samemu, ki v »Pismu japonskemu prijatelju« poudarja neulovljivost dekonstruktivizma, nahajajočega se v sredini vsega, a hkrati odtegujočega se vsaki določitvi:

«Kljub zunanemu videzu ni dekonstruktivizem ne analiza ne kritika. Analiza ne more biti predvsem zaradi dejstva, da demontaža neke strukture ne predstavlja povratka k enostavnim elementom, k nekemu nerazstavljivemu pravzroku. Prav tako ne more biti nikakršna kritika, in enako velja za vprašanje metode. Dekonstruktivizem ni metoda ter se vanjo tudi ne more prenesti.»

Derrida uvaja dekonstruktivne dejavnosti kot rituale izmikanja, kot negativno teologijo. Dekon-

struktivizem je podoben neki elitarni skrivni znanosti, ki se je ni mogoče naučiti in se je ne da poučevati, saj deluje na robu vseh diskurzov. Zastopajo jo genialno obdarjeni ljudje, ki v funkcijah sistemov razgrinjajo njihove nestabilne gibljive temelje.

Je torej nesluteno prevratniški, postavlja konec avtoritetam, oblasti.

Na način nenehnega gibanja difference se izmika reprezentaciji, je dogodek, ki se ne vzpostav-

torej arechi-hieratika. Takšna ekonomija se lahko razumeva kot teologija bivališča, saj pritrjuje vsem vladajočim oblikam smotrnosti.

Politično-etična smotrnost, versko obredje, uporabnost in funkcionalnost; vselej gre za to, kako zaposliti arhitekturo, jo podrediti v vršilko uslug. Ta končni namen je princip arhi-hieratičnega reda.»

replikacij in generiranja sekvenc. Dejavnosti geometra, mehanika in teoretika so prežete z eksaktnostjo, ki ji za osnovo služi matematika.

Umetniki in rokodelci-inženirji iz časa renesanse stojijo na začetku razvoja principa konstruiranja, časa, ko se praksa začne izpeljevati iz teorije. In prav arhitekt je predstavljal vzor za integracijo številnih umetnosti v eno vsezajajočo (celostno) umetnino.

Z metaforo arhitektonike se je v ospredje slednjic prebila tudi ideja sistema, ki ga nova doba po Descartu postavlja za filozofski cilj metodično vodene poti k vednosti in spoznanju.

Zoper moderno varianto takšne teorije — strukturalizem (razširjenim predvsem v teoriji jezika in etnologije) Derrida prvi postavlja in uveljavlja pojem dekonstrukcije, ki naj prinaša odpiranje sistemov, destabilizacijo njihovih izhodišč in zaključkov, vstavljanje slepih polj. Vse v težnji, da se skozi proces pomnoževanja perspektiv ustvari

genih plasti, ponavljanjem, disociacijami in diskontinuitetami rušijo veljavna načela sinteze, harmonije in kompozicije. Zanikana je tudi hierarhija in simbolizem strukturi, saj se običajno korelativni parametri kot oblika in funkcija ali struktura in pomen nikakor več ne ujemajo.

Pqd vprašaj se postavlja samo bistvo arhitekture, vključujejo se elementi iz drugih področij: literature, filozofije ali teorije filma.

Tochumijevi projekti razodevajo pravo nomadsko veselje do neomejenega blodeanja po prostoru, uživanja v labirintu brez izhoda. V strukturo linij in točk so zajeti tudi posamezni vrtovi in površine, ki so jih v skladu s principom heterogenosti zasnovali različni arhitekti.

«Projekt Parc de la Villette vnaša konflikt namesto sinteze, fragmentacijo namesto enotnosti, brezumje in igro namesto skrbnega managementa... Projekt Parc de la Villette poskuša dislocirati in deregulirati pomen in ob tem zavrača arhitekturni repertorij simbolov iz ropotarnice humanističnega mišljenja. Pojem park danes izgublja svoj

lja skozi refleksijo, zavest ali določeno organizacijo subjekta.

Skrit za kritiko »hrepenenje po totaliteti« ali metafiziko prezenca je dogodek samo novo ime za nepredstavljivo, ki je od nekaj bilo eno z absolutnim.

Že romantika se je obračala od filozofije k pesništvu in umetnosti, tako kot danes to počno za Heideggrom dekonstruktivisti. Kajti neskončno se v kaosu kaže kot princip najvišje raznovrstnosti.

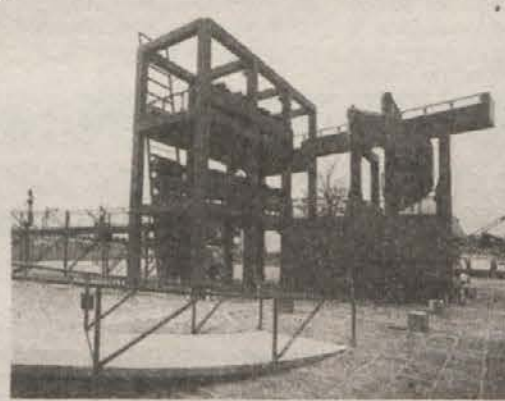
Tudi program »romantiziranja« sveta je težil k razkritju celote kot heterogene kopice fragmentov in prvih, ki je v »labirintu brezkončnosti« omogočala nezaključene, odprte asociativne verige ter dopuščala, da se je absolutno svetlikalo skoznje la kot »slutnja«.

Dekonstruktivizem je potemtakem naslednik zgodnje romantike in prav tako kot ona čaka na prihod boga »na neustavljivo prihajajoči svet« (Derrida)

Arhitektura dogodka

Ker je arhitektura tudi kot princip organizacije ali družbenega reda še posebej vezana na temelje (fundamente), predstavlja za Derridaja vselej materializacijo hierarhije:

«Kot centrirana in hierarhizirana se arhitekturi pripadajoča organizacija lahko dojema kot anamneza nekega pravzroka, temeljev sveta. In to ne samo zaradi tega, ker dejansko raste iz samih tal, pač pa zavoljo njenega politično-jurističnega fundamenta, ki nam priključuje v zavest stvari kot so institucija, mestna mitologija, heroji ali bogovilstvo-ustanovitelj. Kot religiozna ali politična zavest je ta historizem vsemu videzu navkljub tudi v moderni arhitekturi zadržal svojo prisotnost, kajti tudi slednja ohranja neko nostalgijo, je še naprej zvesta in odločna čuvarka spomina. Arhitektura materializira hierarhijo v kamnu ali lesu (hyle); je hyletika svetega (hieros) in hyletika principa (arche) —

Bernard Tschumi, Parc de la Villette, Pariz, 1983-87, Folies

Dekonstrukcija ne odpira sistemov samo skozi subverzijo, nastopiti mora kot »arhitektura dogodkov«. V svoja dela naj sama vstavlja odprta mesta za stvari in pripetljaje, ki niso bili predvideni ali vnaprej določeni — uveljavlja naj ne-reprezentativno arhitekturo.

Če želijo zgradbe podobno kot dekonstruktivistični jezik obstajati brez začetka in konca, se mora bivanje spremeniti v nenehno popotništvo, v permanentno pripisovanje, dograjevanje in prezidavanje v smislu heideggrovske »brezdomnosti« blodečega posameznika.

«Obstaja neko neoblikovno hrepenenje po drugačnih oblikah. Hrepenenje po novih krajih, novih prehodih, poteh, po novih načinih bivanja, razmišljanja.» (Derrida)

Obljuba je velika. Vanjo je vpisana odkrita neustrašnost dekonstruktivistov, ki se po odstranitvi vseh načel in vodil svobodno prepuščajo vrtooglavi svobodi. Vselej znova poudarja Derrida enečaj med dekonstrukcijo ter pustolovstvom in drznostjo.

Konstrukcija je transparentno in pravilom zvesto ustvarjanje kompleksnih zgradb iz enostavnih sestavin z vsemi možnostmi variacij,

nek drug, nov tip prostora.

Bernard Tschumi, ob Petru Eisenmannu, eden najbolj znanih arhitektov, ki se čutijo zavezane dekonstruktivizmu, je s svojo stavbo za »Park 21. stoletja« sprožil pravi »furore«. Njegov nagrajen načrt za Parc de la Villette v severnem delu Pariza zajema 30 »folies« (norčiji), kar že programsko predstavlja živo nasprotje klasično razumskim idealom reda, enotnosti in harmonije.

Implodije povzročajo razpad struktur v brezumnosti, norčije, vendar te niso uničevalne, ne vodijo v kaos, pač pa usmerjajo arhitekturo, kot se nedoločno izraža sam Derrida, »nekam drugam«, tja, kjer je ne bodo več omejevale zunanje zahteve in določila. Na kratko jo označi takole:

«Ne arhitektura niti anarhitektura: transarhitektura! Prepušča se delovanju dogodkov, svoje stvaritve ne ponuja uporabnikom ali stanovalcem in tudi ne opazovalcem ali estetom.»

«Folies» zagovarjajo profano. To so med sabo razlikujoče se ognjeno rdeče strukture iz lakiranega jekla, razumljene kot »prazne hiše«; njihova namembnost je poljudna — lahko funkcionirajo kot kinematograf, restavracija, znanstveni muzej ali glasbeni center. S kopičenjem hetero-

univerzalni pomen. Ne razodeva več nekega čvrstega absolutuma ali ideala, tudi ne hortus conclusus in ne vnaša običajnih replik na račun narave. Parc de la Villette je v nenehnem nastajanju, v stalni preobrazbi, njegov pomen ni nikoli fiksiran, pač pa pogosto prestavljen, spremenjen, na novo prečiščen. Še posebej postavlja pod vprašaj fundamentalni, temeljni namen arhitekture — njeno tendenco — služiti, biti na uslugo. V nasprotju s tem Parc de la Villette zahteva programsko nestabilnost, ne ustvarja nobene polnosti, pač pa »prazno« obliko: »les cases sont vides«. Parc de la Villette torej teži k arhitekturi, ki ne pomeni ničesar.» (Derrida, Deconstruction)

Skrivnostnost stvari je prav v tem, da niso skrivnostne. Temeljno sporočilo je le nerazberljiv hrup (šum), ki ne nudi razpoznavnih znakov. Toda kdo je sposoben prenesti dejstvo, da se na dnu lekture ne skriva ničesar, kar bi lahko prebrali.

(Michel Serres, La Traduction)

povzeto po KUNSTFORUM
Andrej Kolarič

ANEKS VILJA RAVNJAKA IN MLADINSKEGA GLEDALIŠČA RUSLI

RUSLI
MLADINSKO GLEDALIŠČE

9. februarja je premiera gledališke predstave ANEKS — predstave, ki pomeni novo vizuro in percepcijo publike do predstave, povzroča občutek, da gledamo dogajanje iz nekega drugega planeta.

Predstava začenja graditi na temeljih, ki so moderemu človeku zagotovo popolnoma nerazumljivi; nerazumljivi s stališča osnovnih vrednot, kot so ljubezen, vera, upanje, smeh, radost. Pred-

stava časti EROSA, ki je ljubezen do ploditve in porajanja v lepem, je želja po trajni posesti dobrega; ljudje morajo z dobrim hrepeneti po NEUMRLJIVOSTI.

ANEKS pomeni glorifikacijo življenja — ki je najvišja vrednota; ANEKS nas pripelje do vrat, ki varujejo temeljno skrivnost in nam dovolijo pogled in vstop skozi ta vrata; ANEKS je ojektiviziran klparski neoklasicizem; ANEKS je očarljivo poigrava-

nje z žanri; ANEKS je prefinjena erotika; ANEKS je strast, ki se razlije po publikli in povzroča ekstazo. ANEKS je EROS.

Delati ANEKS je užitek (operativna ekipa: Sebastijan Horvat, Dominik Solar, Drago Ivanuša, Emica Antončič, Nuša Sliško, Slavko; igralci: Marjan Hintereger, Barbara Mikuž, Metka Trdin, Aljoša Ternovšek, Simon Šerbinek, Rok Vihar in lutka).

JANE'S ADDICTION:
RITUAL DE LO HABITUAL

Zares zanimivo: skupina, ob kateri smo včasih zamahnili z roko, prepričani, da velja točno tisto iz naslova njihove druge plošče: torej nič presenetljivega (*Nothing Shocking*, 1988), je 1990 leta uspela narediti celovito, čvrsto in dokaj povezano, predvsem pa razpoznavno in dovolj prepričljivo ploščo.

Vendar ne pretiravajmo. *Jane's Addiction* niso napisali Novega (rock) Testamenta, niti plošča *Ritual De Lo Habitual* ni »svanitev genijev«, kot se je zapisalo neki britanski novinarki. Prav tako je brez osnove še neka druga njena trditve: »Če ima rock prihodnost, potem pripada Jane's Addiction«. Najprej bi rekli: »Potem pa hvala za tako prihodnost!«. A v teh časih se res ne ve. Kakorkoli, nesporno je, da je tretja velika plošča *Jane's Addiction* (prvenec, posnet v živo, izšel 1987, leta) njihova najprepričljivejša in najudarnejša doslej. Res je tudi, da so *Jane's Addiction* res vse popularnejši (in bodo za nekoga zares postali »prihodnost rocka«), prav tako drži, da imajo (pravzaprav že od vsega začetka) izdelan dovolj značilen in zanimiv glasbeni izraz, že bolj vprašljivo pa je, kam jih naj uvrstimo. Verjetno bo najustrezneje, če jih uvrstimo nekje blizu »sredinskemu novemu rocku«, kakršnega recimo (vsak po svoje seveda) predstavljajo kakšni *Red Hot Chili Peppers* ali

Faith No More, pa seveda someščani *Jane's Addiction*, *Guns n' Roses* (da, Los Angeles). V tej druščini seveda zadnja plošča *Jane's Addiction* zares izstopa. Vendar, začetno navdušenje začne po par poslušanih ploščah počasi kopneti.

Čeprav je plošča — kot smo rekli — zgrajena dovolj celovito, jo zlahka razslojimo na dve strani. Na prvi so zbrane kompaktnejše in udarnejše kratke pesmi, od katerih je ena že »uspešnica«, na drugi pa so po osem do deset minutni posnetki, kjer prihajajo kitare še bolj do izraza. Besedila so polna listega, čemur rečemo »urbana paranoja«, torej skice nasilja, nepetosti, tesnobe, tudi otroških spominov/travm, nekaj političnih tem, vse pa zapeto z značilnim Farrellovim »kričavim« (povišanim) glasom ter spremljano z dovolj razgibano glasbo.

Kaj torej? Na kratko: Se vedno ni razlogov za resnično vzmerjenje.
MILKO POŠTRAK

NE ŽDALI:
NOSOROGI I DRUGAJA ŽIZN'

Čeprav se mi zdijo raznorazne lestvice in pregledi najboljših zaved in prejšnjega leta zelo vprašljiva rešila (zaradi pristajanja na komercialno eksploatacijo umetniške inventivnosti), pa se mi vendarle zdi vredno še enkrat opozoriti na najboljše zvočno krldelo, kar sem jih slišal v zadnjem letu. Gre za rusko skupino *Ne ždali*, ki deluje v Estoniji, o kateri smo nekaj pisali kmalu po njihovem ljubljanskem koncertu (enkrat sredi lanskega leta. Tokrat pa primerna priložnost, da se lotimo tudi njihovega vinnega izdelka z naslovom *Nosorogi i drugaja žizn'* (ali po angleško: *Rhinceroses And The Other Forms Of Life*), ki sicer ne dosega izvajalske »odbitosti« te duhovite skupine, pa je vendarle (predvsem zaradi inventivne suše na glasbenem področju v lanskem letu, ko je triumfirala zamanjale plesno-rockovska driska iz Manchestra in okolice) daleč najboljši kos plastike, kar sem jih slišal. Sedemčlanski mini-orkester v sebi združuje prav vse, kar si je mogoče zamisliti: rahlo čudaško rock skupino, pijansko tolpo kvazi godbe na pihala, scensko teatraličnost in značilno rusko norost. Od začetka do konca plošče se lahko čudimo vragoljškim zvočnim idejam teh glasbenikov, ki so popolni unikum na sovjetski glasbeni sceni (primerjali bi jih morda lahko le z nekaterimi bizarnjšimi izpadi *Sergeja Kurjohina* ali benda *Aquarium*), kjer se je v drugi polovici osemdesetih let dogajalo marsikaj: od ekspanzije post soc-realističnega popa s subverzivnimi nastvki (*Alvia*), preko izjemno uspešnih (žal že razpadlih) art-poperjev (*Zvuki Mu*) do marginalno svojeglavih novo- ali avant-rockerjev (*ZGA, Strange Games*) in pankerjev ali hard-rockovcev (*Graždanskaja oborona*).

Na nekem moskovskem avant-rockovskem festivalu jih je slišal *Fred Frith* in jim odprl vrata v svet in spomladi lanskega leta so *Ne ždali* v naglici poslali material za ploščo o nosorogih, ki je izšla maja lani pri majhni nizozemski založbi *Semaphore Records*. Kljub uspešni evropski turneji in izvrstni plošči, *Ne ždali* ostajajo na obrobju listega glasbenega dogajanja, v katerem se pretakajo predvsem ogromne količine denarja in praktično nič ustvarjalnosti — ampak ne dajmo se zavesti presoji trga! Če lahko v istem komadu slišimo uvod z didgeridoojem (ki je v tem primeru navadna plastična cev), nekaj vokalnih ekshibicij, rockovske ritmike in trobilnih partov (pa še kakšnih čisto psihedelčnih vložkov ne manjka), potem je jasno, da se srečujemo s prodorno zvočno sintezo, kakršnih kljub razvpitemu dogajanju okoli t.i. »world music« slišimo razmeroma malo. Ruski fantje, ki živijo v Estoniji, se ne obremenjujejo prav z ničemer — še najmanj pa z Gorbačovovo trapasto prohibicijo, vendar pa zaradi žlupanja vodke niso padli v neustvarjalno koma — prav nasprot-

(Nadaljevanje na str. 19)

»IGGY JE IGGY POP ALIAS IGUANA«
IZSEK IZ ROCKOVSE SAMODESTRUKTIVNE OBSEDENOSTI

Ta navidez tako tavitološki naslov, ki smo si ga sposodili iz reklamnega gradiva, pa je hkrati tudi popolnoma točen: 1. Iggy je res natanko Iggy Pop, ali »izvirno« James Jewel Osterburg, rojen 21. aprila 1947. leta v avto-prikolici, parkirani v okolici mesteca Ann Arbor v zvezni državi Michigan židovskima osnovnošolskima učiteljema. In: 2. Iggy je zares Iguana, pa ne zgolj zaradi njegovega značilnega plazenja po odru in stegovanja jezika (kar lahko preverite tudi v video spotu pesmi *Real Wild Child*), temveč tudi zato, ker je bil to njegov zvodek iz mlajših let, ko je še igral v »punk combu« iz Detroita, v The Iguanas. Tam je bil bobnar. V skupino je vstopil, ko je končal gimnazijo in si pobarval lase v platinasto. Takšnega ga lahko vidite na ovitku plošče *Raw Power*.

Ko smo že pri tem: ko je Iggy Pop zapustil The Iguanas, se je pridružil lokalnim tekmečem The Prime Movers. Nato je zapustil še to skupino in z bobnarjem Paula Butterfielda, Samom Layem, odšel v Chicago, od koder se je čez nekaj časa vrnil v Michigan, kjer je iz skupine The Chosen Few, ki je pravkar razpadla, prišel Popov stari znanec, basist Ron Asheton. Zraven je prišel še Ronov brat Scott, ki je prevzel bobne. V prvi zasedbi, ki so jo poimenovali The Psychedelic Stooges (seveda, to je bilo »poletje ljubezni, svoj prvi nastop so imeli na »Halloween Night«, torej 31. oktobra 1967) je Iggy Pop ob havajski kitari in klavirju igral še kopico raznovrstnih instrumentov, med njimi tudi zelo nenavadne, kot recimo sesalec za prah in nekaj, kar je imenoval »Jim-a-phone«. Zatem se je trojici pridružil basist Dave Alexander, s tem pa se je Ron Asheton lahko posvetil kitari, Iggy Pop pa petju.

V tistem času so igrali kot predskupina zasedbam tipa Blood, Sweat And Tears, 22. septembra 1968 pa so igrali na dobrodelnem koncertu za neko šolo v univerzitetnem naselju v Popovem rodnem kraju, Ann Arborju. Glavne zvezde so bili MC5, ki jih je prišel pogledat Danny Fields, en od direktorjev iz založbe plošč Elektra. Tako so MC5 in The Stooges podpisali za to nalozbo. Tu je nastopil še »pomembni tretji«, torej John Cale iz razvpitih Velvet Underground. Pod njegovim producentnim vodstvom so The Stooges 1969. leta izdali antologijski prvenec, imenovan preprosto *The Stooges*. Na njem so med drugimi klasike kot 1969. *No Fun, Real Cool Time* in seveda *I Wanna Be Your Dog*, ki so jo kasneje preigrali vsi punkerji in novorockerji, ki so dali kaj nase, recimo tudi Sonic Youth (na plošči *Confusion Is Sex*). Mimogre-

de, Iggy Pop ima rad to newyorško zasedbo, njen kitarist, Lee Renaldo, pa se je celo ponudil za kitarista na Popovi plošči *Instinct*, vendar je Pop raje izbral ex Pistolsa Stevea Jonesa.

Darko Glavan je v svoji knjigi *Punk* (Džuboks biblioteka, 1980) zapisal celo trditve, da »če Iggy Pop s The Stooges konec šestdesetih ne bi izdal svojih prvih dveh plošč, danes punk rock — vsaj takšen, kot ga poznamo — ne bi obstojal«. Verjetno. Iggy Pop je namreč res predstavljajl »mantični rob« rock and rolla (za nekaj časa ga je celo prestopil, a o tem kasneje). Pravzaprav ta mantični rob do neke mere še vedno predstavlja — verjetno se nekateri spomnita skrajno intenzivnih in zgoščenih, z noro histrostro izvedenih koncertov izpred par let ob promociji prej omenjene plošče *Instinct*. Tu pa lahko poudarimo še to, da je danes 43-letni Iggy Pop medtem prenehal jemati droge, postal je torej »clean« oz. »čist« (spomnimo pa se, da je bilo eni od pesmi na drugi plošči Stooges *Funhouse*, naslov *Dirt*, Umazan), niti kadil ne več, njegova žena skrbi za zdravo, makrobiotično prehrano. Iggy Pop se ukvarja s športom oz. z vzdrževanjem kondicije. Lepo in prav. Na nastopih namreč hoče dati vse od sebe.

Vrtno se v preteklost: nastopi skupine The Stooges so bili očitno zares polni norosti in manifestiranega nasilja, vsaj nad samim seboj. Iggy Pop je pljuval občinstvo, se rezal z britvicami, metal po zdrobljenem steklu in kdaj pa kdaj dobil kako steklenico v glavo. Takšno obnašanje je 1970. leta sodelavcu neke ameriške revije poskušal razložiti z naslednjimi besedami: »Bil sem zelo nesrečen in vase zaprt. Bil sem tudi zelo shizoиден. Vedno sem imel zelo bujno domišljijo, vendar se mi je z osemnajstimi leti zares utrgalo, ko sem bil udeležen v nizu strašnih, neverjetnih prometnih nesreč, kjer so ostali pomrli, jaz pa sem preživel brez praske. Takrat sem prvič v življenju začutil nekaj podobnega kot pri drogi — isto moč in isto brezčasnost...«

Prvi album skupine The Stooges je nekdo poimenoval kot »precizno dodelano brezumje«, glasba je bila mračno in silovito ter počasi se kotaleče izmenjavajoje akordov in riffov, besedila pa so bila okleščena do par besed, ki so govorile o dolgčasju in brezsmiselnosti. Desetminutno pesem *We Will Fall* nekateri opisujejo kot nekakšno priredbo Morrissonove (The Doors) pesmi *My Wild Love*. To ne preseneča, saj so *The Rolling Stones* in *The Doors* navajali kot ene najizrazitejših virov glasbe skupine The

Stooges. Prav tako ne preseneča podatek, da so imeli po Morrissonovi smrti ostali člani skupine The Doors v načrtu za svojega pevca vzeti Iggyja Popa. Menda so celo opravili nekaj vaj, potem pa je vse skupaj propadlo. No, to se je dogajalo enkrat sredi sedemdesetih, že po dokončanem razpadu skupine Stooges, mi pa se spet vrtno nekoliko nazaj. Avgusta 1970. leta so namreč The Stooges izdali drugo ploščo, *Fun House*. Spet kladične pesmi tipa *TV Eye*, prej omenjena *Dirt* ali *Fun House* ter spet posvetitev leta izdaje plošče: pesem 1970, nadaljevanje pesmi 1969 s prejšnje plošče. Johna Calea ni bilo več, ploščo je produciral Don Gallucci. Produkcija je bila za sprejembo od prvenca, kjer si Cale seveda ni mogel kaj, da ne bi pokazal nekaj svojih nagnjenj, tokrat (še) bolj groba in zapacana, s tem pa je bil zvok nekoliko bližji tistemu z nastopov. Zasedba je bila razširjena s saksofonistom Stevenom Mackayem ter z bivšim roadijem, ritem kitaristom Billom Cheathamom.

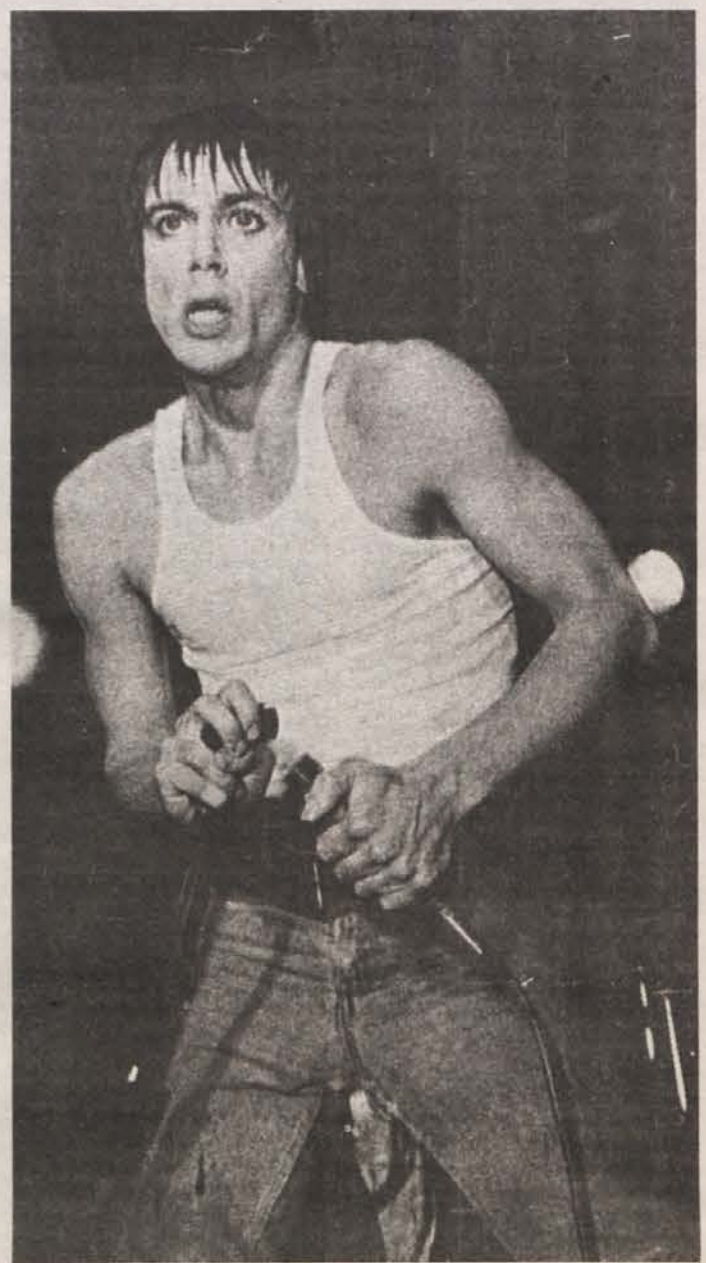
Neposredno po izdaji omenjene plošče je odšel basist Dave Alexander, ki ga je najprej zamenjal »roadie« Zeke Zettner, naslednji je izginil Bill Cheatham, ki ga je nadomestil James Williamson. Skupina je nato delala slabo leto, julija 1971 so se razsuli. Iggy Pop, izčrpan od ubjalskega ritma, se je umaknil v samoto.

1972. leta pa je nastopil David Bowie, ki je pred tem že pomagal Louju Reedu. Njegova založba plošč Mainman je pregovorila Iggyja Popa, da je ponovno sestavil zasedbo The Stooges, tokrat ob bratih Asheton ter Williamsonu še s klaviristom Scottom Thurstonom. Bowie je svoje navdušenje nad Iggyjem izrazil že v naslovu svoje epske plošče o vzponu in padcu rock zvezde: *Ziggy Stardust*. Z njegovo pomočjo so nato The Stooges julija 1973. leta izdali ploščo *Raw Power* z enim najbolj ustreznih naslovov v rock zgodovini. Na plošči je recimo tudi pesem *Search And Destroy*. Poišči in uniči, ki so jo pred kratkim parafrazirali pri imenovanju zagrebške neodvisne založbe plošč. *Search And Enjoy*, Poišči in uživaj. No, na plošči The Stooges, ki so se takrat že imenovali Iggy And The Stooges, so ob omenjeni in naslovni pesmi še *Gimme Danger* ali *Death Trip*, ploščo pa je nekdo opisal kot »skrbno stilizirano brezumje«. To pa je bila zares tudi zadnja studijska plošča skupine The Stooges. Mimogrede, nekateri nezadovoljni s produkcijo oz. z zvokom uradne inačice plošče *Raw Power* so pred časom izdali piratsko 10 inčno ploščo z naslovom *Shake Appeal: Original »Raw Power«* s štirimi pesmimi v izvirnem grobem miksu.

Znana je tudi plošča *Metallic KO (Open Up And Bleed)*, Metalni knock out (odpirni in krvavi). Na ovitku plošče, ki je izšla v dveh inačicah, najprej kot enojni abum, nato 1988. leta še kot dvojini, imenovan *Metallic KO2X*, piše, da je tu zabeležen posnetek z naslova zadnjega nastopa The Stooges v dvorani Michigan Palace v rodnem Detroitu. Nastop se je zgodil 1974. leta, posnetke pa je francoski neodvisni založbi Skydog Records, prinesel sam Williamson. Na plošči je ob lastnih pesmih (predvsem s plošč *Raw Power*) tudi priredba klasike Richarda Berryja, *Louie Louie*.

The Stooges so se menda razsuli tudi zaradi raznoraznih preprirov in nesoglasij ob pripravi naslednje plošče, Iggy Pop je (po omenjeni epizodi z The Doors) zapadel v psihično krizo in po lastni izbiri odšel na zdravljenje v neko ustanovo za duševno bole.

Tam mu je spet priskočil na pomoč David Bowie, ki mu je 1977. leta (torej prav v času, ko so prve generacije punkerjev preigravale pesmi skupine The Stooges) produciral prvo samostojno ploščo z jasnimi naslovom *The Idiot*. Večino pesmi na plošči sta skupaj podpisala Bowie in Iggy Pop, omenimo pa recimo *Sister Midnight*, *Nightclubbing* ali *China Girl* (ki jo je Bowie ponovno posnel na svoji plošči *Let's Dance*). Bowie se je takrat tudi intenzivno

učil Popovega načina petja, kar je kmalu predstavil tudi na svojih naslednjih ploščah.

Plod sodelovanja med Popom in Bowiejem je tudi naslednja, konec istega leta izdana plošča *Lust For Live*. Plošča je izredno silovita, na njej pa so med drugimi ob naslovni še naslednje klasike: *Sixteen*, *Neighborhood Threat* ter seveda *The Passenger*, ki so jo pred časom preigrali tudi Siouxsie And The Banshees.

Bowie je nato spremljal Iggyja Popa na njegovi turneji, s katero je predstavljaj ploščo *The Idiot*, ob tem pa je bila izdana plošča s koncertnimi posnetki, imenovana *TV Eye Live 1977*.

V tistem času (1978. leta) je končno — zaradi uspeha prej omenjenih plošč — izšla še skupna plošča Iggyja Popa in Jamesa Williamona, imenovana *Kill City*, posneta sicer takoj po *Raw Power*.

Naslednja plošča je bila že brez Bowieja, naslov ji je bil *Soldier* (1980), na njej pa je v spremeljalni skupini igral še en član izvirne postave Sex Pistols, ki so ga vrgli iz skupine, da bi ga zamenjal Sid Vicious. To je bil Glen Matlock. Zraven je bil tudi Ivan Kral, ki se ga spomnimo iz zasedbe Patty Smith Group. Kral je sodeloval tudi na naslednji plošči Iggyja Popa, *Party*, ki je izšla 1981. leta. Na njej sta recimo tudi pesmi *Bang Bang* in *Pumpin' For Jill*. Iggyjeve plošče so nato bolj ali manj redno izhajale tudi pri nas, z izjemo *Zombie Birdhouse*, ki je izšla po *Party*. To so bile dobro znane *Blah Blah Blah* iz 1986. leta, na kateri je — ob omenjenem Steveu Jonesu — spet sodeloval tudi Popov stari prijatelj David Bowie, ki je produciral ploščo, 1988. leta je sledila *Instinct* v produkciji Billa Laswellja, nato pa lani še *Brick By Brick* s producentom Donom Wasom. Producent seveda naštevamo zato, ker so zveneča imena in ker je vsak od njih pustil svoj pečat na zvoku Iggyja Popa oz. vsaj ploščo, ki jo je produciral. Tudi na *Brick By Brick* je Pop sodeloval z znanimi glasbeniki, recimo z basistom in kitaristom skupine Guns'n'Roses, Duffom McKagremom in Slashem, ter s pevko iz B 52's, Kate Pierson. Če je bila *Blah Blah Blah* skoraj pop plošča, se-

veda »pop« na Iggyjev način (priredba pesmi *Real Wild Child* je bila dotodaj tudi njegova največja uspešnica, očitno pa jo bodo kmalu prehitele *Home* ali *Candy* s plošče Brick By Brick) potem je bila *Instinct* njegova inačica heavy metala in spomina na šestdeseta (pesmi *Cold Metal* ali *Easy Rider*), Brick By Brick pa še nadalje bruska po njegovi in rock zgodovini. Pravzaprav pa je njegova zgodovina tudi dobršen del pomembne rock zgodovine. Ob naštetih rednih izdajah se ves čas pojavljajo nove in nove zbirke ali reizdaje ali kakšne druge plošče s koncertnimi ali studijskimi posnetki Iggyja Popa in skupine The Stooges. Zgolj za informacijo navedimo par naslovov. The Stooges imajo koncertno ploščo *Live 73*, pa recimo *My Girl Hates My Heroin*, *Rubber Legs*, *No Fun* itd., pod imenom Iggyja Popa pa so izšle še plošče *Hippodrome Paris 77*, *I Got A Right* itd., pod imenom Iggy And The Stooges pa še *Death Trip*. Avstralska neodvisna založba plošč Au-Go-Go pa je recimo v drugi polovici osemdesetih izdala dvojini album z naslovom *Hard To Beat: 21 Stoges Killers*. Na plošči vrsta avstralskih punk in hard core skupin (recimo *Calibate Rifles* ali *Hard-Ons*) preigra pesmi skupine The Stooges.

Skratka, izobilje materiala, te bolj ali manj legalno izdane plošče pa — ob množici piratskih izdaj — tudi pričajo o pomenu in vplivu Stooges ter Iggyja Popa v (še vedno živi) rock zgodovini. In seveda: Iggy Pop prihaja v Ljubljano 3. februarja letos. Vljudno vabljeni.

MILKO POŠTRAK

KAJ JE TO PERFORMANCE?

ODGOVOR PRINAŠA GLASBENO-SCENSKI PRISTOP LAURIE ANDERSON

VROČI STRAW DOGS NIČ POSEBNEGA — LE ROCK'N'ROLL

Zaključni rock koncert leta je publiki, ki je še pred časom veljala za najbolj zahtevno — vsaj kar se brezkompromisnega novega rocka tiče — v srednji Evropi, pokazal, da se je v novih časih marsikaj spremenilo — najmanj se je način percepcije, ki je nekoč zahteval čimtršo zvočnost, zaradi siceršnje odjuge spremenil v mlakušno zdrizasto brezoblično gmoto, ki je zadovoljna z vsako bolj nabito rockovsko rečjo, ki se pokaže v naših krajih.

Takšne skupine, kot so **Straw Dogs**, so zaradi realne omejenosti svojih zvočnih obzorij in temu ustrezajočega pomanjkanja inventivnosti prisiljene životariti nekje v drugi ligi rockovske produkcije, svoj trenutek pa najdejo takrat, ko se rock glasba tako usmradi, da je edina zanesljiva varianta preživetja pač tista najnižja: uživaški »gremo na pir« rock'n'roll, ki mu je tuje kakršnokoli koketiranje z iščočo radoživostjo. Rock je v tem trenutku povsem dezorientiran, morda še bolj kot takrat, ko je neka generacija rekla »Fuck It!« in sprejela punkovsko paradigmo. Toda sedaj se rock nima več kam vračati in brčkone vzpon uživaških (ali zasanjano plesnih) variant rocka najavlja njegov konec.

Čeprav odziv publike na sicer povsem korekten in s primerno koncertno dinamiko izveden nastop bostonskih ex-hard-korovcev **Straw Dogs** v odlično prenovljenem klubskem prostoru KUD-a France Prešeren v Ljubljani ne potrjuje tovrstne črnogledosti, pa se je treba zavedati, da uživaško-veseljaški tradicionalizem sicer lahko vžge v provincialnih gnezdih, ne more pa obetati prav nobene zlate prihodnosti rock'n'rolla.

RAJKO

Študentski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor
Telefon (062) 212 004
Številka žiro računa
51800-678-81846

Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori Druženega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji.

Uredništvo: Danilo Vezjak (glavni urednik), Sašo Dravinac (odgovorni urednik), Jasmina Vidmar, Rajko Muršič, Danilko Kores-Jačks, Miro Lenič.

Naslovnica:
Didie Šenekar

Tehnična urednica:
Snežana Štibi

Vodja prodaje:
Boris Štrmšek

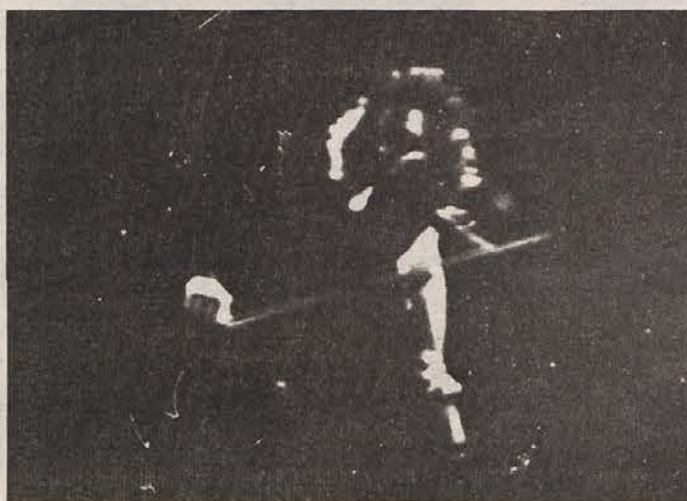
Tisk GZP Mariborski tisk
Cena posameznega izvoda 12 din
Polletna naročnina znaša 60 din, za pravne osebe 120 din, celoletna naročnina za tujino 30 DEM oziroma enako vsoto v drugi valuti.

Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70 z dne 11. 7. 1970.

Uradne ure: razen v soboto in nedeljo vsak dan med 11. in 13. uro.

Performance je v treh desetletjih postal sinonim za kvazi resnobno in konceptno samozadovoljevanje tako imenovanih velikih umetnikov, ki jih seveda nihče ne razume, sami pa si predstavljajo, da s svojimi multimedialnimi idejami ubirajo zmeraj nova pota v umetnosti. Zaradi tega bremena predsodkov si skorajda nismo mogli predstavljati, da je v letu 1990 še mogoče izvesti sijajen performance celo pred tisoč in več ljudmi, nastop, na katerem je z inteligentnimi prebliski mogoče celo presenetiti.

Laurie Anderson je svetovno »arty« sceno presenetila že pred domala desetimi leti, ko je postala plošča **Big Science** referenčna točka za marsikatero sodobnejše umetniško zvočno in konceptualno prijeme, potem pa je Laurie Anderson s svojim verjetno zavestnim odporom do pretrane afirmacije (ali če hočete komercializacije) kar nekako potonila v pozabo marginalne izpovednosti. Toda njen angažirani duh jo še

zmeraj drži pokonci in prav presenetljiva je njena neposredna preprostost, s katero se približuje publiki, ki pride na njen performance. Njen trud pri zahtevah okoli prevajanja njene poezije in prese- netljivo dobra slovenska izgovorjava le-te sta le logično nadaljevanje njene neposredne predstavljene linije, ki združuje zvočno in vizualno plat njenega nastopa. Dejstvo je

pač, da bi nam marsikaj izrečenega v angleščini ušlo, tako pa smo lahko iz prve roke zvedeli prav vse, kar bi nas sicer ob diasih, filmih in glasbi še zanimalo. Laurie Anderson se nam je predstavila kot osveščena avtorska osebnost specifične ustvarjalne moči, ki pa vendarle vleče svoje korenine v prekucskih časih šestdesetih let — prav intrigantno je, da se pri tem

novolevičarstvu na ameriški način sploh ni odpovedala.

Borba za svobodo (ne le umetniškega) izražanja ali za pravice žensk (kljub proustodušnemu priznanju o navnosti nekaterih stališč in akcij) in reči, ki sodijo k tem temeljnim usmeritvam, so v tem danem trenutku slovenske konzervativistično-klerikalistične zaplankanosti, vsekakor delovale najmanj osvežujoče, če že ne razsvetljevsko. K temeljem, iz katerih raste umetniški pristop Laurie Anderson (ki nikakor ni artističen v pejorativnem pomenu besede), je treba prišteti še odlične izvajalske — predvsem vokalne — sposobnosti te vsestranske sposobne glasbenice in njen izjemen občutek za izpolnitev zvočnega prostora v skladu z vizualnimi dopolnitvami in dobimo izjemen umetniški dogodek, ki je na svoj prijazen način pretresel kakšnih tisoč ali več Slovencev, ki so se konec decembra znašli v tivolski dvorani.

RAJKO

(Nadaljevanje)

no: njihov zvočni svet verjetno ravno zaradi tovrstnih sprememb v percepciji prenese dobesedno vse. Izjemno bogate orkestracije, raznolika uporaba glasbil, ravno v prava razmerja tematsko sesekljane klompozicije in izvedbena prepričljivost (da ne rečem perfekcija) se v uporabi tonalnih in atonalnih pristopov zlivajo v eno — v novo hibridno glasbo, ki lahko zadovolji tudi najbolj zahtevnega poslušalca. Če bi rekli, da se je zvočno raziskovanje avangardnega rocka končalo že pred kakšnimi desetimi leti (s »padcem« rocka v opoziciji), bi zagrešili veliko neumnost, kajti Ne ždali so tu in dokler obstaja vsaj en sam tovrsten bend, ostaja upanje.

RAJKO MURŠIČ

PLOŠČA MESECA

L7: SMELL THE MAGIC (SUB POP)

Torej, babe s kitarami, bi rekel zadrti roker. Ampak ne: fenomen ženskih bendov v rocku je bil vedno nekaj posebnega, originalnega... »feministično rokarskega«, če hočete. In ko se ženske spravijo še nad zelo trde kitarske rife in prav tako trd, niti ne hard rock (bognedaj metalni), pa tudi ne punkerski zvok, postanejo stvari še zanimivejše. Mislim — ponavadi od žensk ne pričakujemo takega »moškega« sounda. In prav v tem je štos: kaj od koga pričakujemo. To dela ljudi drugačne, kot so v resnici.

L7 je skupina štirih punc iz kalifornijskega Hollywooda, ki se je pred časom predstavila na SSTjevski kompilaciji priredb *Melting Pot*, leta 1990 pa pri založbi Sub Pop iz Seattle, zvezna ameriška država Washington, izide njihova prva samostojna plošča — dvanajstični EP *Smell the magic*. Šest komadov je na prvo poslušanje hard-rock, potem pa ob odmetu tkim. »vtikalnega kompleksa« (tj. vse, kar slišimo, je treba nekam vtakniti, da se lažje najdemo...) ves hard izgine in ostane le še rock. In to pošten kitarski rock. Glasba L7 je tisto, kar nekateri imenujejo »glasbo devetdesetih«. Punka ni več, ostali glasbeni predalčki tudi ne ponujajo zadovoljive oznake, zato se je prav lahko zadovoljiti z »rockom«. Takim, ko dolgi lasje plapolajo v kitarskih rifih... L7 je čudovit primer glasbe, ki jo izdaja založba SUB POP: kitare glasbe ne zatežijo (čeprav je glavni vtis precej »težak«), ampak se z ostalimi instrumenti zlijajo v drive, ki te potegne noter, tudi če nečeš. Pustimo predsodke, pustimo ideologije in uporabimo sicer že zlimani »poslušajte glasno«: to pomaga!

In ko smo že ravno pri plošči mešeca v trgovini RecRec na Trubarjevi 34 v Ljubljani (pravzaprav bi bilo boljše povedati založbi mešeca), lahko dodam še to, da v RecRec dobite celoten katalog založbe SUB POP. To pomeni bende kot so *Green River*, *Soudgarden*, *Mudhoney*, *Tad*, *Nirvana*, *The Fluid*, *The Walkabouts*, *Thee Hypnotics*, *Dwarves*... in še in še, na vinilu in diskih.

DARIO CORTESE

ART-ROCK MARGINALIJE IZ BEOGRADA

LJUBITELJSKA ZALOŽBA »NIKAD ROBOM«

PREDSTAVLJA BEGNAGRAD IN CIRCO DELLA PRIMAVERA

Ali si predstavljate ljubiteljsko dejavnost izdajanja kaset z glasbo, ki zaradi svojevrstnih paradoksnih razkorakov med kvaliteto in popularnostjo ostaja zavezana zgolj lastni zvočni enkratnosti? Založba **Nikad robom** (čeprav v svojem angleškem informativnem materialu fanta, ki vse skupaj vodi, ta naziv jemljeja v smislu »nikoli suženj«, pa si lahko stvar razlagamo tudi kot »nikoli blago«) se trudi v Beogradu slediti temu, kar se je pred desetimi leti imenovalo Rock in Opposition, danes pa se skriva nekje med »art rockom«, »avant rockom« in »off sceno«. Gre za izdajanje kaset z glasbo skupin, ki so uspele zabloditi tudi na Balkan (doslej vključno z Ljubljano), izvajajo pa tiste vrste glasbo, ki ni ne tič ne miš (ne rock, ne klasika, ne jazz in ne avantgarda), je pa iskriava, domiselna, drugačna, neposredno inventivna ali preprosto bizar- na. Kljub temu, da smo celo v Mariboru lahko videli **Etron Fou Leloublan**, **Black Sheep** in **Freda Fritha**, pa je glasba iz tega zvočno izzivalnega obrobja večin- skemu delu glasbenih konzumen-

to (vezanih na produkcijo industrijskega zvočnega sladkega strupa) v marsičem povsem tuja (neprebavljiva), tako da je treba vsaj opozoriti na to, da se glasbeni razvoj ni ustavil takrat, ko je na zvočno prizorišče stopilo njegovo veličanstvo kitarski riff, ampak da se še zmeraj »dogaja« prav tam, kjer mu sledi najmanj ušes. Malokdo seveda pozna kaset- ne izdaje **Nikad robom**, saj gre za povsem amatersko delo (presne- manje iz dvema kasetofono- ma), ki doseže kakšnih 30 do 40 ljudi, večina posnetkov pa nastaja na koncertih (walkman), vendar izhajajo ob vednosti izvajalcev. Pri **Nikad robom** se branijo bolj znanih izvajalcev, predstavljajo pa tiste vrste glasbo, ki ni ne tič ne miš (ne rock, ne klasika, ne jazz in ne avantgarda), je pa iskriava, domiselna, drugačna, neposredno inventivna ali preprosto bizar- na. Kljub temu, da smo celo v Mariboru lahko videli **Etron Fou Leloublan**, **Black Sheep** in **Freda Fritha**, pa je glasba iz tega zvočno izzivalnega obrobja večin- skemu delu glasbenih konzumen-

Pred nami sta najnovejši izdaji te založbe: **Begnograd** in **Circo della primavera**. Prvih ni treba posebej predstavljati, saj ste za njih zagotovo že slišali (redki sre- čneži, ki ste tovrstno glasbo poslušali že pred leti, pa imate tudi njihovo ploščo), posnetkov, ki jih najdemo na kaseti **Jodlovska Ur-**

ška (malo gramatične nespretno- sti lahko Beograjčanom, ki se lo- tevajo slovenščine, vsekakor od- pustimo) pa zagotovo še niste slišali, saj so nastali že pred dav- nimi trinajst in pol leti v novosad- skem studiu M, kjer so se **Begnograd** ustavili po nastopu na subotiskem (mladinskem) festi- valu. Takrat so igrali v prvotni, najstarejši zasedbi, ki se je razli- kovala (ritmična sekcija) od tiste, ki se je proslavila s ploščo pri ZKP RTV Lj. leta 1982. V sedem- desetih letih so bili **Begnograd** poleg **Buldožerja** prava subkul- turna avangarda, saj so na prav specifičen način brili norce iz alpsko-ljubljanskega slovenskega kompleksa. Harmonika in klarinet sta silila v povsem samosvoje glasbene vode, bas in bobni pa so jima sledili v bolj jazzovskem duhu, tako da je nastala izjemno zanimiva zvočna mešanica, ki se je (vsaj po teh posnetkih sodeč, kajti v tistem času jih nisem po- slušal v živo) precej razlikovala od tega, kar so »novi« **Begna- grad** delali v začetku osemdese- tih. Glede na to, da gre na tej ka- seti za nedodelane (nezmikane) posnetke, se nam na nek način **Begnograd** predstavljajo v živo — in kar se tega tiče, imamo kaj slišati. Vse skupaj sploh ni pose- bej bizarno, je pa izjemno blago- dejno zdravilo proti slovenskemu podalpskemu kompleksu. (Še nekaj: **Begnograd** so — tako kot je pri teh rečeh v navadi — veliko bolj cenjeni na tujem kot doma, tako da se je lani francoska zalo- žba AYAA (ali švicarska RecRec) odločila izdati **Begnograd** na CD-ju.)

Enajsta izdaja založbe **Nikad robom** prinaša posnetke novo- sadске zasedbe **Circo della pri- mavera**, z naslovom FAIMA VI- NOVO, vklaplja v to, kar smo lah- ko spremljali pri projektih **Borisa Kovača (Ritual Nova)** in (**Steva- ner Kovača-Tickmayerja (Tickma- yer formatio)**). Gre za petčlansko zasedbo, katere člani sicer osta-

RAJKO MURŠIČ

PROGRAM GLASBENEGA UREDNIŠTVA MARŠ ZA DRUGO POLOVICO JANUARJA 1991 (95,9 MHZ UKV stereo)

petek,	18. 1.	ŽIVI NA MARŠU: FRANKA ZAPPA — BLACK TA- PES (20—21 ^h)
sobota,	19. 1.	GODBE: BILL LASWELL (20—21 ^h) GLASBA S STRANSKEGA TIRA: CAN — RITE TI- ME (23-24 ^h)
nedelja,	20. 1.	FILMSKA GLASBA: JAMES BOND (21—22 ^h)
ponedeljek,	21. 1.	UNDERGROUND SOUND: IGGY POP in POLSKA MALCA (20—21 ^h)
torek,	22. 1.	MARŠ PLASTIKA: PSIHOMODO POP — SEXY MAGAZIN (19.30—20.00)
sreda,	23. 1.	MARŠ PLASTIKA: BARRY ADAMSON — MOSS SIDE STORY (II) (19.30—20.00)
četrtek,	24. 1.	MARŠ PLASTIKA — LUSH — GALA (I) (19.30—20.00)
petek,	25. 1.	ŽIVI NA MARŠU: JANE'S ADICTION (20—21 ^h)
sobota,	26. 1.	SLAVČEK, VESELO KRALJUJE! (oddaja o resni glasbi) (20—21 ^h) GLASBA S STRANSKEGA TIRA: ŽELELI STE, POSLUŠAJTE! (SODOM, KREATOR, SLAYER) (23—24 ^h)
nedelja,	27. 1.	FILMSKA GLASBA: LONG RIDERS (RY CO- ODER) (21—22 ^h)
ponedeljek,	28. 1.	UNDERGROUND SOUND: FUCK ME I'M RICH (20—21 ^h)
torek,	29. 1.	MARŠ PLASTIKA: NEIL YOUNG & CRAZY HOR- SE — RAGGED GLORY (II) (19.30—20.00)
sreda,	30. 1.	MARŠ PLASTIKA: BUFFALO TOM — BIRDBRAIN (19.30—20.00)
četrtek,	31. 1.	MARŠ PLASTIKA — LUSH — GALA (II) (19.30—20.00)

KONCERTI V KLUBU MKC

- 17. 1. (četrtek): OKTOBAR 1864
- 22. 1. (torek): POLSKA MALCA in SATIRICAL POEM
- 24. 1. (četrtek): PSIHOMODO POP
- 5. 2. (torek): PARTIBREJKERS
- 6. ali 7. 2.: FRANOLIČ-GORŠE-UGRINOVIČ

SLOVENSKA

RAZGLEDNICA

PLEBISIT

o samostojnosti in neodvisnosti
Republike Slovenije

FD PTT Slovenija št. 241

Novi slovenski obskurantizem, ki ga učinkovito producira in distribuira vse bolj fanatična politična elita, očitno ne ostaja samo stvar vzhodnoevropejcem tako znanega »rukovodenja«, marveč postaja tudi — povsem razumljivo — profitabilni predmet rokodelstva, ki si zaradi številnih norih znamenj časa lahko domišlja, da pri svojem škandaloznem početju zasleduje več kot samo umetniške cilje. Ko je namreč umetnosti nerodno priznati, da se je zaposlila v politiki, rada govori o nekakšnih višjih, celo metafizičnih naporih. Poglejmo samo mariborski »Moljev krožek«, ki se je v času slovenske plebiscitne histerije podvzval in vladajoči primitivizem kar se da verodostojno upodobil na razglednici, ki ima na hrbtni strani z arabskimi in rimskimi števkami izpisan »dan plebiscita«: 23. XII. 1990.

Da na njeni sprednji strani od zgoraj cveti sonce in da spodaj piše »moja dežela je naša država«, je najbrž jasno, kajti pod tem, z lipovimi listi ozaljšanim slovenskim soncem, ni prostora ne zame in ne za nekaj, kar bi bilo zgolj moje. Pod tem, za posameznika najbrž morilskim soncem, lahko raste od zibel naprej do »Naše države« samo našost. Pod tem soncem ne stoji za toplo vreme očitno preveč oblečena ženska zaradi sebe; ona je tu zaradi naših otrok. V krinolini do pet, se razume. Z otrokom v naročju. Njeno življenje je samo sredstvo za življenje naših in naše države. In kje je na tej famozni razglednici, ki si jo seveda velja spraviti v arhiv iz povsem drugih razlogov, kot jih je v Večeru napaberkoval kronist brez okusa, on? On je seveda — tako kot v kavarinskih zgodbah o navedah črnogorskih moških — v senci, s hrbtom naslonjen na brččas tisočletno slovensko vrbo, ki na črtastem nebu z vejami izpisuje »ZA«, in z rokami oprt na pokončno slovensko lopato, ta pradžavni simbol slovenske državnosti, ki mu daje svojo grobarsko težo proti prijaznemu naselju obrnjena puška. Vse kaže, da on in mesto, rezervirano za »našo državo«, ki bo morala, če bo seveda hotela biti povsem naša, ženske ukiniti tako, da jih bo spremenila ne več v družbeno, marveč našo lastnino, nimata nič opraviti s tem krajem. Kažeta mu hrbet; neka ko nad vsem tem prijaznim domovjem sta. Kot dva novodobna labodja speva. Ali kot dva starodobna rajska človeka. Zdaj, ko je tik pred koncem drugega tisočletja Kristus spet naznanil svoj tako dolgo obljubljeni prihod v obliki decembrskega rojstva slovenske države, zares nimamo več resnih dokazov za to, da Adam in Eva nista bila Slovenca. In da sta v rajju živelata gola. Ženska je namreč

ta, ki lahko ukane »našo državo«. Kaj če zapelje moškega, da malo popestuje »našega« otroka? Kdo se bo v tem primeru opiral na lopato? Kdo bo držal za puško? Kdo sovragu kopal grob? Kdo užival v hladni senčici slovenskega drevesa? In za koga užival, če je zibel prazna? Ali če otroško jokanje tam čez reko ni jokanje naših otrok?

Če sploh kaj, potem lahko o tej razglednici z gotovostjo zapišemo, da je čudovita razglednica vladajočega slovenskega duha, ki je — in to politični um samo izjemoma ni — absolutno moškega spola in nekega čudnega vaškega stanu. Torej skoz in skoz razkazujoč svoje surovo in nepismeno srce. Ki bije za nerocene celo tedaj, ko matere rojenih postavlja na cesto v imenu tistega, čemur so namišljene reference že zdavnaj rekly fuck off. Ki so mu malo mar vsakdanje težave ljudi, ki ne morejo dati otrokom jesti slovenske suverenosti. Politični jezik na Slovenskem je enostavno nehal biti jezik mišljenja: če ne rožlja z orožjem, ki ga v tej deželi očitno ni nikoli dovolj, potem izgovarja nerazumljive in misteriozne besede. Skupščina postaja zbirališče pevcev Zdravljice, nacionalne katastrofe obkavnici klepet v skupščinskem bifeju, izčrpana TV poročila o vsem tem pa iz dneva v dan uspešnejša vaja v klečeplazništvu, ki poskuša naglo drsenje v infantilni totalitarizem razložiti kot demokratično rekonstrukcijo naroda okrog novega razrednega jedra.

Ko je mož, ki ga je v svojih doktorskih spisih večina sedanjih kritikov komunizma uporabljala ne samo za referenco, ampak tudi dokaz in argument proti drugače mislečim, opisoval podobne razmere v eni od evropskih držav, je mimogrede navrgel, da se aktualni boj »na vitez omejuje na to nacionalno sranje ravno zato, ker je ta nacija sranje na sebi in za sebe«. Ta mož je bil Karl Marx. Njegove knjige bi katoliški Slovenci danes lahko prepovedali vsaj iz dveh razlogov: ker je bil brezbožnik in ker je Slovane uvrstil med nezgodovinske narode. Poleg tega je ukinil kmete, ki jih je imel za nerazumljiv hieroglif neke čudne civilizacije. Brezbožne poglede je imel na družino, pa tudi o kapitalizmu je napisal vrsto nečednih knjig. Z nečednimi knjigami je sploh križ. Zato bo slovenska država namesto njih raje izdajala čedne razglednice. So cenejše. In že na prvi pogled povedo vse: on, ona, zibelka, lopata in puška. Da o soncu, ki smo ga 23. septembra nacionalizirali, sploh ne govorimo. Vročje bo, a mi bomo ostali oblečeni dostojanstveno.

DRAGICA KORADE

SPOŠTOVANI TELEFONSKI NAROČNIKI!

V Pti podjetju Maribor ugotavljamo, da imajo mnogi naročniki priključene na telefonsko omrežje telefonske aparate, ki bi jih morali zamenjati.

Gre za aparate brez ustreznega atesta, od katerih nekateri povzročajo motnje v telekomunikacijskem omrežju, kakor tudi za aparate starejšega tipa, pri katerih je izbiranje željene številke bistveno počasnejše, prav tako pa zanje že nastopajo težave pri zagotavljanju nadomestnih delov.

Zaradi navedenega smo sklenili, da vam v sodelovanju z Iskro Terminali ponudimo možnost za zamenjavo telefonskega aparata po sistemu staro za novo. Z vračilom starega aparata lahko izberete med družinama telefonskih aparatov ETA 80 in ETA 900, z 20 % popustom. Pri tem imate možnost, izbirati tip in barvo aparata.

Telefonski aparat vam zamenjamo pod enakimi pogoji tudi, če starega aparata ne vrnete, s tem pa niste upravičeni do 20 % popusta.

Poleg tega pa vam nudimo še izdelke iz dopolnilnega programa (ATOSS, BETA, SELECOM 04, ISKRAFAX) po maloprodajnih cenah.

NAROČILO

Če se boste odločili za zamenjavo, lahko to naročite na telefonski številki 37-851. V tem primeru vas bo obiskal naš tehnik ter opravil zamenjavo na mestu, kjer je priključen vaš telefon.

PLAČILO

Novega aparata vam ne bo treba plačati takoj. Aparat vam bomo zaračunali v mesečnem računu pti storitev v dveh obrokih brezobzestno.

SERVIS-GARANCIJA

Servis telefonskih aparatov je zagotovljen pri pti podjetju v času garancije in tudi vnaprej.

PTT PODJETJE MARIBOR p.o.

62101 MARIBOR, Slomškov trg 10 - Telefon: n. c. (062) 25-141 - Telex: 33-213 YU PTT - Telefax: 062/221-775
Zira račun: 51800-601-22379

MOBITEL

Javno mobilno telefonsko omrežje

MOBITEL omrežje omogoča avtomatsko povezavo mobilnih telefonov v vozilih cestnega, železniškega, rečnega in prabalnega prometa z vsemi naročniškimi telefoni, vključenimi v mobilno ali v stacionarno telefonsko omrežje. Zveze vzpostavljamo avtomatsko v smeri: — od mobilnega naročnika do kateregakoli naročnika stacionarnega javnega telefonskega omrežja — od naročnika stacionarnega javnega telefonskega omrežja do kateregakoli mobilnega naročnika — med dvema mobilnima naročnikoma.

Naročniki javnega mobilnega telefonskega omrežja lahko uporabljajo vse storitve, ki jih svojim naročnikom omogoča stacionarno telefonsko omrežje v notranjem in mednarodnem telefonskem prometu.